$3.00

ב"ה

לוח יומי
הלכה למעשה

עם ליקוט שיחות-קודש ופתגמים קצרים מדא"ח

בין המצרים וימי הקיץ

חלק א

ו' תמוז - ער"ח מנחם אב ה'תשפ"ד

יו"ל על ידי
בד"צ דק"ק קראון הייטס
כאן צוה ה' את הברכה

מהדורת קאבאטשניק

לזכות
הרה"ת ר' **מנחם מענדל** וזוגתו מרת **מלכה** שיחיו
ובניהם: **אברהם, ארי' זאב וישראל איסר** שיחיו
קאבאטשניק
להצלחה רבה ומופלגה בכל
ולנחת יהודי חסידי מכל יוצאי חלציו שיחיו

לזכות
הבחור התמים **לוי יצחק** שיחי' לרגל היכנסו לעול מצות ביום הבהיר כ"ח סיון
שיגדל להיות חי"ל – חסיד ירא־שמים ולמדן
ולזכות אחיו: **מנחם מענדל ויוסף** ואחותו: **חי'** שיחיו
והוריו: הרה"ח הרה"ת הרב **צבי הירש** וזוגתו **בת־שבע**
שיחיו **סטאליק**

לעילוי נשמת
הרה"ח הרב **שניאור זלמן**
בן הרב **יהודה איידל**
נפטר עש"ק ב' אייר תשפ"ד
ת.נ.צ.ב.ה.

לעילוי נשמת
הילד **שלום הלוי** ע"ה
בן יבלחט"א הרב **מנחם מענדל הלוי**
שליט"א
נפטר י"ב תמוז תשפ"ב
ו"הקיצו ורננו שוכני עפר"
ולזכות הוריו
הרה"ת הרב **מנחם מענדל הלוי**
וזוגתו מרת **נחמה רחל**
ומשפחתם שיחיו **טויבער**

לזכות
הרה"ת ר' **יהודה ליב** שי'
ולזכות זוגתו מרת **חנה** שתחי'
ובניהם ובנותיהם
רבקה, יצחק אלחנן, נתן, אהרן,
מאריאשא, מרים מושקא ובת־שבע
שיחיו **מרזוב**

לעילוי נשמת
הרה"ח השליח הרב **יוסף יצחק**
בן הרה"ח הרה"ת הרב **מאיר** ע"ה
איטקין
נפטר ו' טבת תשפ"ד
ת.נ.צ.ב.ה.

לעילוי נשמת
האשה החשובה מרת **רבקה** בת צבי
הירש ע"ה
שפריצער–יוסטמן
נפטרה כ"ט תמוז תשס"ב
ת.נ.צ.ב.ה
ע"י ולזכות בניה הרה"ת ר' **שמואל**
ויעקב שיחיו **שפריצער**
ובתה מרת **גיטל לאה** שתי' **סטאליק**
ומשפחתם שיחיו

לזכות
החייל בצבאות ה'
יוסף שי' בן שרה פעסל
לרגל יום הולדתו ט"ו תמוז
ל"שנת הצלחה"

ה'לוח יומי' יו"ל ע"י הבד"צ דק"ק קראון הייטס תשע פעמים בשנה
הכולל הלכות ומנהגים בקשר להמועדים וכו' במעגל השנה

רוצה שהקהילה שלך תהנה מהלוח היומי בקביעות?
צור קשר בטלפון: 347-465-7703 או באיימייל **daytodayguide@gmail.com**

ההשתתפות בהוצאות הרבות של ה"לוח היומי", אפשר באמצעות האתר
www.daytodayguide.com

משרד הבד"צ 718-604-8000
לשעות המשרד המעודכנות
www.chcentral.org/resources/rabbonim

כמו כן אפשר לפנות לאתרא דרב
www.asktherav.com
תחת פיקוחו של המד"א וחבר הבד"צ הרב ברוין שליט"א

לוח יומי

הלכה למעשה

עם ליקוט שיחות-קודש ופתגמים קצרים מדא"ח

בין המצרים וימי הקיץ

חלק א

ו' תמוז - ער"ח מנחם אב ה'תשפ"ד

עם לקט הלכות לימי הקיץ

כולל הלכות לנסיעות, טיולים וימי הנופש

מאת

המרא-דאתרא וחבר הבד"צ

הרב **יוסף ישעי' ברוין** שליט"א

בשיחת ר"ח מנ"א תשמ"ח (מסרט הקלטה): "וכאן אויך המקום להזכיר אז בנוגע צו לימוד התורה איז דאך אויך דא דער ענין שהזמן גרמא, וואס בכלל איז דאך דאס די הלכות אין שולחן ערוך, וויסען די הלכות וועגן אט די טעג. וואס לפלא הכי גדול וואס מ'האט וועגן דערויף ניט געמאכט קיין טומעל, איז געבליבן דער טומעל וועגן הלכות בית הבחירה, און קיינער דערמאנט ניט, אז לכל לראש, הלכות שהזמן גרמא איז דאס **מערער ווי הלכות בית הבחירה** – די הלכות ווי זיי שטייען אין שולחן ערוך, הלכות פון די ט' ימים, און פאר דערויף – די הלכות פון די ג' שבועות, כמובן וגם פשוט"[1].

בשיחת ש"פ דברים תנש"א: ס'איז נהוג צו מקדים ומוסיף זיין . . "טאמער משיח וועט זיך ח"ו פארהאלטן", וואורום "אחכה לו" שיבוא ביום זה ממש . . במילא באוואונט מען אז די החלטות טובות (פארבונדן מיט דער עבודה בזמן הגלות) איז "טאמער משיח וועט זיך ח"ו פארהאלטן". ובאמת, איז אויך נאך ביאת המשיח, וועט בלייבן און עס וועט זיין א המשך פון תורה ועבודה (והחלטות טובות) בזמן הגלות.

1) וראה בשיחת ש"פ מסעי תשד"מ (חלקה הועתק להלן): ישנם דינים מיוחדים בנוגע להנהגה דבין המצרים, אבל דינים אלו כתובים כבר בשולחן ערוך, ספר שבודאי ישנו אצל כל יהודי, ועכ"פ יכול להשיגו בקל, ויש להעמיד כל יהודי בחזקת כשרות שבודאי לומד בשו"ע את פרטי הדינים השייכים לכל זמן וזמן, הלכות החג בחג, וכיו"ב בנוגע ללימוד הדינים המיוחדים לבין המצרים.

תוכן ומפתח

פתח דבר ..... ה

יום ועש"ק פרשת חוקת, ו' תמוז ..... ז

יום שני, ט' תמוז ..... ז

יום חמישי, י"ב תמוז, חג הגאולה ..... ז

יום ועש"ק, י"ג תמוז, חג הגאולה ..... ח

שב"ק פרשת בלק, י"ד תמוז ..... ח

יום ראשון, ט"ו תמוז ..... ח

יום שני, ט"ז תמוז ..... ט

הלכות בין המצרים – יהפכו ימים אלו לששון ולשמחה ..... ט

ליקוט שיחות קודש בענין מעלת ימי בין המצרים / תספורת / שידוכין ונישואין / שהחיינו / ריקודים, מחולות, וכלי זמר / ליזהר מסכנה, נסיעות וטיולים / טיפול רפואי / קניית בית, העברת דירה, ושיפוץ בית / הוראות כ"ק אד"ש בקשר לימים אלה / התוועדויות בימי בין המצרים

ליל שלישי, אור לי"ז (טו"ב) תמוז ..... כ

יום שלישי, י"ז (טו"ב) תמוז – תענית שבעה עשר בתמוז, יהפך לשמחה ..... כ

שחרית / מנחה

יום חמישי פרשת פינחס, י"ט תמוז ..... כו

יום ועש"ק פרשת פינחס, כ' תמוז ..... כו

שבת קודש פרשת פינחס, כ"א תמוז ..... כז

יום ועש"ק פרשת מטות־מסעי, כ"ז תמוז ..... כח

ש"פ מטות־מסעי, שבת חזק, כ"ח תמוז, מברכים חודש מנחם־אב ..... כח

יום ראשון, כ"ט תמוז, ערב ר"ח מנחם־אב ..... ל

מילואים ..... לג

לקט הלכות לימי הקיץ ..... לו

הנסיעה לקאנטרי / זמן היציאה / אופן היציאה / הנסיעה / מקום הנופש / השהיה בקאנטרי / זמני היום / הכנה לתפילה ותפילה / לימוד התורה / הנהגות נוספות / קניית אוכל ומוצרי מזון / מקום הקניה / הכשרות / הקפדות נוספות / טיולים / אכילה / בילוי במקום של בעלי חיים / שחייה / הלכות השייכות לשבת קודש / ערב שבת / זמן קבלת שבת לקטנים / מקום אכילת הסעודות / טלטול / פריסת בגד רטוב / הדלקת מזגן / הלכות השייכות לברכת הנהנין

שיחות ואגרות קודש לימי הקיץ והנסיעה ל"דאטשע" ..... מו

קיצור דיני שכחה וטעות תענית י"ז תמוז – טבלא ..... נז

הערות וציונים להטבלא ..... נח

פתח דבר

על־פי בקשת רבים, מגישים אנו לוח הלכות ומנהגים עם ליקוט שיחות קודש ופתגמים קצרים בדא"ח לימי בין המצרים יהפך לששון ולשמחה, וכן לימי הקיץ, במתכונת של לוח יומי.

מקורות להמובא בפנים ניתן למצוא בשולחן ערוך ונו"כ. ספר המנהגים־חב"ד. לוח כולל חב"ד. שיחות מאמרים ואגרות קודש. **ועוד ועוד**.

בכל מקום (בהערות) שצויין ל"שו"ת באתרא דרב", הכוונה לאתר www.AskTheRav.com בפיקוח הרב ברוין שליט"א. בכדי למצוא את התשובה המצוינת יש להזין באזור החיפוש שבדף הבית של האתר את מספר השו"ת במספרים (לדוגמא לסי' טו'צב יש לכתוב 15092), ואז בעזה"י תמצא את מבוקשך. נערך ע"י הרה"ח הרב **מנחם מענדל** שי' **ראטנברג**.

כל הלכה הוזכרה בהזדמנות הראשונה המתאימה, אם כי כמה פעמים רלוונטית גם לימים הבאים, כפשוט.

* * *

בשיחת יום ב' דר"ה תשנ"ב נאמר: "יש לעורר ע"ד לימוד ההלכות הצריכות לימים אלו, שבהם ישנם כמה וכמה שינויים בתפילה וכמה מנהגים וכו' – שילמדו הלכות אלו בשו"ע, או כפי שמצינו לאחרונה, שמדפיסים בלוחות השנה כמה וכמה הלכות השייכות לאותו הזמן, הלכות הצריכות, **שתועלת מיוחדת בזה בפרט לאלו שאין להם ספרים מאיזו סיבה שתהי', או שיש להם ואינם יודעים היכן לחפש וכיו"ב,** שע"י העיון בלוחות אלו – ע"ד לוח כולל חב"ד (ובב' האופנים או כפי שהוא תלוי על הקיר, או בתור ספר קטן) שמלוקטים בו המנהגים וההלכות הצריכות – מוצאים בנקל את ההלכות האמורות. **ולכן דבר נכון ביותר הוא שכאו"א יעיין בלוחות הנ"ל, באופן שכל ההלכות דימים אלו יחקקו בזכרונו,** מפני שלפעמים כשמתעוררת שאלה בזה נמצאים במעמד ומצב שאסור להפסיק ולשאול, או שאין את מי לשאול, ויתירה מזו – לפעמים אינו יודע כלל שצריך לשאול".

* * *

כרגיל בכגון דא, נדפסו כמה תזכורות מעניניי "הלכתא למשיחא"[2], מתוך ציפיה ותשוקה לגאולה

---

2) במדור "הלכתא למשיחא" נזכרו לפעמים גם דיני טומאה וטהרה, והוא ע"פ המבואר בתניא (אגה"ק סכ"ו – קמג, א) שלימות המשיח יצטרכו לידע הלכות טומאה וטהרה. (ומצות בטלות לעת"ל – היינו בתחה"מ דוקא. ואכ"מ). וכ"מ מזה שהובאו הלכות אלו ברמב"ם ביד החזקה, דאל"ה מאי דהוה הוה (וכפי שהוכיחו עד"ז בכ"מ – ראה לדוגמא שו"ת הרי בשמים ח"ג סע"ה. ולהעיר, שמשה"ק שם בדין תק"ש בכ"מ שי"ב בי"ד שהביאו הרמב"ם – יש ליישב ע"פ שיחת ליל ג' דחה"ס תשמ"ח). ולהעיר גם מצורת הבית להתורי"ט (יחזקאל מב, כ) בטעם התרחבות גבולי הר הבית לעת"ל. וזכר לדבר, מארז"ל (פסחים נ, א) שדיני נגעים ואהלות יקרין בעוה"ז, וקפויין – היינו קלים להבנה (חדא"ג מהרש"א שם. בניהו שם) – לעוה"ב. (אבל ראה מה שפי' במאירי שם. וראה גם הגהות יעב"ץ ומלא הרועים שם). ועפ"ז, קיום היעוד "את רוח הטומאה אעביר וגו'" (בשלימות עכ"פ) הוא בתקופה שני' דימות"מ, בתחה"מ, וכמובן מכ"מ. וראה גם לקו"ש ח"א ע' 221. סה"מ מלוקט ח"ב ע' רפ. סה"ש תנש"א ח"ב ע' 576 ובהערות 9–108. ועוד. ולהעיר מאג"ק חי"ז ע' שנז. ואכ"מ בזה. (ומש"כ בלקו"ש חכ"ה ע' 263 שלא יצטרכו ללמוד גם הל' שבת – בפשטות קאי בתקופה שני' דוקא. אבל, לפ"ז צ"ע הכוונה בהע' 51 שם, שכפה"נ ר"ל שהל' שבת ונדה לא נז' בתניא שם. ועצ"ב החילוק). כן להעיר מדין נט"י בזה"ז בכדי שיהיו רגילים לאכול בטהרה לעת"ל (שו"ע אדה"ז סי' קנח ס"א). וראה גם ב"ח יו"ד סוסי' קפג – לענין נדה אחרי שיבנה המקדש. (אבל באג"ק ח"ג ע' קנג שגם בתקופה ראשונה דימות"מ ל"ש טומאת נדה, משא"כ שאר טומאות. וראה גם לקו"ש חי"ד ע' 27 הע' 59. וי"ל). וראה זה פלא, בס' שערי ג"ע (אורח צדיקים דרך ז) שבסוף אלף הששי יתנוצץ אור תוס"ש ויעביר רוה"ט ויהיו קצת מצות בטלות כגון פרשיות טומאה וטהרה וכו'.

[והנה, בתניא שם (קמה, ב) שהנגלות יהיו גלוים וידועים לכל איש ישראל בידיעה בתחלה בלי שכחה וא"צ לעסוק בהם. ומשמעות הדברים, שצ"ל הלימוד בהם תחילה, פ"א עכ"פ, אבל א"צ עסק. וכן פי' בלקוטי ביאורים (קארף). וכ"מ גם בסה"ש תנש"א (שם. וכן לעיל שם ע' 575, שהדגיש תיבת "לעסוק"). וכ"ה להדיא בר"ד משיחת ש"פ צו תשמ"ח. וראה גם ר"ד אחו"ק תשמ"ח).

אמנם, בהמשך העניין, ש"גם אפשר וקרוב הדבר שידעו מפנימיות התורה כל גופי התורה הנגלית כמו אברהם אבינו ע"ה ולכן א"צ לעסוק בהם כלל". (ורק ערב רב שלא יזכו למטעם מאילנא דחיי שהוא פנימיות התורה צריכים לעסוק במשנה להתיש כח הס"א הדבוק בהם). ור"ל, שלפי בי' זה, ת"ח א"צ **כלל** ללמוד הנגלות לעת"ל, והיינו גם ללא התעסקות. (עיי"ש בסה"ש בהערה 89. לקוטי ביאורים שם. וראה בשינה האמונה פנ"ו בארוכה. וצע"ק שבכ"מ מבואר להדיא ע"ד לימוד הנגלה לעת"ל – ראה לקו"ש חט"ז ע' 39 בשוה"ג להע' 45. ר"ד משיחת יום שמח"ת תשמ"ח. כ"ח חשון תשנ"ב. וכ"ה בכמה מאמרי דא"ח – ד"ה והמשכילים יזהירו תש"כ. הבאים ישרש תשל"ח. השמים כסאי תשמ"ח. ואולי הדיוק בתניא שם רק **"גופי** התורה הנגלית" (וכמ"ש לפנ"ז בתניא שם, ש"יהי' גם **עיקר** עסק התורה ג"כ

האמיתית והשלימה תיכף ומיד ממש[3] , שאז אפשר יהיה לקיימן כפשוטן להלכה למעשה מיוסד על הוראות כ"ק אד"ש בריבוי שיחות, ומהן:

"מדובר כמ"פ לאחרונה, אז לויט אלע סימנים שטייען מיר היינט אויף דעם שוועל פון דער גאולה, ווען "הנה זה (משיח) בא", ותיכף ומיד רגע לאח"ז – כבר בא. דערפון איז אויך מובן בנוגע צו דער עבודה פון אידן וואס פאדערט זיך . . אז א אידן'ס אויפפירונג אין אלע ענינים אין זיין טאג טעגלעכן לעבן אויך בזמן הזה תיכף ומיד פאר דער גאולה – איז מען ובדוגמת דעם לעבן און הנהגה פון אידן בימות המשיח ממש. [וואס דאס איז אויך די **הדגשה המיוחדת בתקופה האחרונה בהנוגע דעם לימוד פון "הלכתא למשיחא", די הלכות וואס זיינען נוגע צו דעם לעבן פון אידן בזמן הגאולה**[4]]".

"מוסיפים גם בהתשוקה והגעגועים להגאולה . . שענין זה נעשה גם ע"י ההוספה בלימוד התורה בעניני הגאולה וביהמ"ק, אשר, הלימוד בענינים אלו ממהר ומזרז עוד יותר קיומם בפועל ממש, כך, שמהלימוד יוצאים תיכף ומיד לפגוש את משיח צדקנו, ואומרים לו שזה־עתה סיימו ללמוד כמה הלכות הקשורות עם ביאתו! נוסף לכך שכיון ש"אחכה לו בכל יום שיבוא", נכללים ב"הלכות הצריכות להן" [לנשים] בכל יום כו"כ דינים דהלכות קרבנות וכיו"ב"[5].

"דער אויבערשטער **בעט** זיך ביי אידן אז זיי זאלן זיך עוסק זיין ב"סדר קרבנות" . . ובכלל זיך עוסק זיין בתורת עולה כו' (וואס דורכדעם איז כאילו הקריב כו') – און דאס וועט ברענגען דעם הקריב עולה וכו' **כפשוטו** – המלך המשיח כו' בונה המקדש כו' וחוזרין כו' מקריבין קרבנות כו' ככל מצותה האמורה בתורה במהרה בימינו ממש, וכנ"ל – ושם נעשה לפניך את קרבנות חובותינו כו' כמצות רצונך"[6].

* * *

הערה כללית: הזמנים שנכתבו כאן הם לשכונת קראון הייטס. כיון שאי אפשר לצמצם, וישנם כמה גורמים היכולים להשפיע על הדיוק בזה, לפיכך ראוי להקדים [או לאחר, לפי הענין] את הזמן במידת־מה – ולא לחכות לרגע האחרון[7].

מערכת "לוח יומי"

ר"ח תמוז תשפ"ד

ברוקלין נ. י.

בפנימיות המצות וטעמיהם הנסתרים". ועד"ז הוא בכ"מ (ראה גם סה"ש תש"ד ס"ע 107 ואילך. סד"ה והי' ביום ההוא תשכ"ב. ועוד). ולהעיר מהמבואר בכ"מ (ראה דרך חיים סח, ד. חיים אדם לברך תרל"ח פכ"ג. סה"מ מלוקט ח"ה ע' עדר) במעלת לימוד הנפלאות דתורה מתוך גליא דתורה, בבחי' "ותלמודו בידו"), משא"כ הפרטים המסתעפים, וכן שקו"ט ופלפולא דאורייתא, לאפשא לה בנגלה דתורה (ראה לקו"ש חכ"ז ע' 240. ולהעיר מד"ה הנה ישכיל עבדי תשל"ב בתחילתו. ולהעיר גם מסה"ש תש"נ ע' 357. וצ"ע בסה"ש תשנ"ב ס"ע 27 (ואילך), ששקו"ט בתושבע"פ יבטל לעת"ל. ובפשטות י"ל, שהכוונה שם לעמל ויגיעה ("במחשכים הושיבני") לברר ההלכה, שזה ל"ש לעת"ל – ראה גם מאמרי אדמו"ר האמצעי דרושים לפסח (ע' קד). ואולי קאי בתקופה שני' דוקא. וע"ד הנת' בסה"ש שם ע' 510 – ראה בכ"ז קובץ העו"ב לך וחיי"ש תשע"ה. ועצ"ע, שבשער האמונה שם מפורש שמשיח לא ישפיע נגלה. וצ"ע. וראה גם שיחת אחש"פ תשמ"ו. ולהעיר משיחת ליל ח"י אלול תשמ"ב).

ועוד כתב באו"א בתניא שם (לפנ"ז), ש"למעשה יהיו צריכים [ערב רב] לפרטי הלכות איסור וטומאה **יותר מישראל** שלא יארע להם פסול וטומאה ואיסור כי לא יאונה כו'". ולכאו' לפי בי' זה, עדיין צריכים לפרטי ההלכות, אבל לא כמו בערב רב. וילע"ע].

3) ובס' שערים מצויינים בהלכה עמ"ס זבחים (מכת"י אאמו"ר, ובתוספת נופך מאחמו"ר הרה"ג הרמ"ש שליט"א) בפתיחה, האריך מאד בגודל החיוב ללמוד דיני הקרבנות הנהוגים לעת"ל. ובתוך הדברים הביא פרפרת נאה מס' אמרות טהורות (תהלים קיט, קסו) על מארז"ל (שבת לא, ב) שבשעה שמכניסין אדם לדין אומרים לו וכו' צפית לישועה פלפלת בחכמה כו', וצ"ב מה ענין זל"ז. וגם למה לא אמר "פלפלת בתורה". אלא דשניהם ענין אחד, שאם ישיב שציפה לישועה, ישאלו אותו "פלפלת בחכמה", דחכמה זה סדר קדשים (כמבואר בשבת שם), דהיינו אם למד סדר קדשים, שהמצפה לישועה מפלפל בסדר קדשים, כי זולת זה על כרחך לא ציפה לישועה, דהא בהא תליא, והמצפה לישועה מפלפל בחכמה.

4) שיחת שמח"ת תשנ"ב – סה"ש תשנ"ב ע' 39. – חלק מההדגשות אינן במקור.

5) משיחה לנשי ובנות חב"ד, ספר השיחות ה'תש"נ כרך ב ע' 485.

6) לקוטי שיחות חלק יח ע' 341.

7) נתבאר בארוכה בכינוס תורה בבית חיינו "770", חוה"מ פסח תשע"ח.

בשיחת ש"פ מטו"מ תשמ"ח[8]: נוסף ללימוד ההלכות ד"בין המצרים", הן פרטי ההלכות השייכות לכל שלשת השבועות והן פרטי ההלכות השייכות לתשעת הימים, כדי לידע את המעשה אשר יעשון (כל זמן שמשיח צדקנו עדיין לא בא), וכללות האבילות על החורבן והגלות כמארז"ל "כל המתאבל על ירושלים זוכה ורואה בשמחתה" – צריכה להיות הוספה מיוחדת גם בחלקי התורה שעוסקים **בעניני הגאולה ובנין ביהמ"ק השלישי**, כמדובר כמ"פ בארוכה. ונקודת הענין – שביטול החורבן והגלות הוא (לא כ"כ ע"י התבוננות בחומר ירידת הגלות) אלא **בעיקר** ע"י התבוננות במעלת הגאולה . . לעורר הכוסף והתשוקה והגעגועים, ובמילא, הבקשה והדרישה כו', להגאולה העתידה, שעי"ז ממהרים ומזרזים את הגאולה בפועל ממש, ולא עוד אלא שמגלים את הפנימיות והטוב שבענין החורבן והגלות, אתהפכא חשוכא לנהורא.

יום ועש"ק פרשת חוקת, ו' תמוז

ביום השישי פ' חקת נהגו יחידים להתענות, לפי שבאותו היום נשרפו עשרים קרונות מלאים ספרים בצרפת. ולא קבעו אותו בימי החודש[9], מפני שמתוך שאלת חלום נודע להם שיום הפרשה גורם גזירת התורה, ש"זאת חקת התורה" מתרגמינן "דא גזירת אורייתא". וגם בשנת ת"ח נחרבו שני קהילות גדולות באותו היום, כמ"ש בסליחות שחיבר בעל השפתי כהן [=הש"ך].

אע"פ שאדם שומע כל התורה כולה כל שבת בצבור חייב לקרות לעצמו בכל שבוע ושבוע פרשת אותו השבוע שנים מקרא ואחד תרגום. ונוהגין מטעם הידוע לגמור כל הפרשה שנים מקרא ואחד תרגום ערב שבת אחר חצות. [ומצוה מן המובחר שישלים אותה קודם שיאכל בשבת שחרית, ועדיף לפני שחרית].

העברת הסדרה שמו"ת – פ' חוקת.

חייב אדם למשמש בבגדיו עם חשיכה.

זמן הדלקת נרות שבת קודש בשעה **8:08**.

יום שני, ט' תמוז

"בחדש הרביעי בתשעה לחדש הבקעה העיר". ומכל מקום, אין מתענין בט' בו אלא בי"ז, מפני שאף על פי שבראשונה הבקעה בט' בו, כיון שבשניה הבקעה בי"ז בו, תיקנו להתענות בי"ז בו משום שחורבן בית שני חמור לנו. ולא רצו לגזור גם בט' בו, שאין מטריחין על הציבור יותר מדאי[10].

יום חמישי, י"ב תמוז, חג הגאולה

יום הולדת את כ"ק אדמו"ר מהוריי"צ בשנת תר"ם.

יום בו נתבשר – בשנת תרפ"ז – שהוא חפשי מגלותו אשר הגלה – אחרי שהיה תפוס במאסר – על עבודתו בחיזוק התורה והיהדות.

בשיחת ליל י"ב תמוז תשמ"ח (מסרט הקלטה): די התחלה פון היינטיקען יאר . . פון ימי הגאולה פון נשיא דורנו, פון רבי'ן דער שוועד, ממילא איז דאך לכל לראש איז "פותחין בברכה" פון זאגען "א גוט יום טוב", אט די אלע וואס זיינען דא און די אלע וואס הערען און די אלע וואס מ'וועט זיי דערנאך איבערגעבען אדער צו וועלכע ס'וועט דערגיין, איז דאס פאר יעדערען און פאר אלעמען צוזאמען, ביז ווי ער זאגט אין דעם מכתב הידוע . . פון בעל הגאולה אפילו אזא מין וואס בשם ישראל יכונה, איז אויך א מצוה אים איבערגעבען דער ענין פון "א גוט יום טוב", און אז דאס מיינט אים און בני ביתו און דורך דערויף חלקו בעולם.

8) בספר השיחות ע' 560.

9) ט' תמוז שנת ה'ד – שבלי הלקט סי' רסג. ושם שהי' ביום ו' פרשת "וזאת חקת התורה", "ודא גזירת אורייתא" – פירושו ביום ו' – דא גזירת אורייתא. אבל בפסוק ובתרגום הוא ללא וי"ו. (ויש שכתבו שהי' בשנת ה'ב. וראה במבוא לשבה"ל מהדורת מירסקי ע' 12). ובמגילת איבה ד"ה ועתה בני: ה' תמוז. ושם: "דא" בגימטריא ה'. אלא שאא"פ לפי קביעות החדשים שה' בתמוז יחול ביום עש"ק.

10) וי"א שבעל נפש יתענה גם בט'. מיהו בירושלמי איתא שבראשונה היה גם כן בי"ז אלא מפני הצרות טעו בחשבון. וראה בארוכה בלקו"ש חי"ח ע' 308 בהערה 9 ואילך ובשוה"ג.

ממכתב כ"ק אדמו"ר מהוריי"צ: בשני ימי הגאולה י"ב וי"ג תמוז הבע"ל יתועדו אנ"ש, לטובה ולברכה בגשמיות וברוחניות, כאשר הוקבע מאת אבינו הראשון הוד כ"ק אאזמו"ר רבינו הזקן זצוקללה"ה נבג"מ זי"ע. בהתועדות זו ידברו אנ"ש שיחיו איש את רעהו בשבת אחים בחיזוק קביעות שיעורי הלמוד, והנני שולח להם את ברכתי כי ישא השם פניו אליהם בגו"ר.

כמה פעמים הורה כ"ק אד"ש[11] ללמוד המאמר ד"ה "עשרה שיושבים ועוסקים בתורה" תרפ"ז [אנשים נשים וטף], שכן, הדפסת מאמר זה והפצתו לחגיגת י"ב תמוז הראשונה, מהווה הוראה נצחית ללמוד מאמר זה בימי הגאולה י"ב־י"ג תמוז בכל שנה ושנה. ובאופן דלימוד ברבים, כמובן מתוכן כללות המאמר והמכתב שרצונו וחפצו של בעל הגאולה שילמדוהו ברבים דוקא, באופן ד"עשרה שיושבים ועוסקים בתורה". ובלית ברירה יכולים להסתפק גם בלימוד בפחות מעשרה, עד ללימוד ביחיד, אמנם, מובן וגם פשוט, שלכתחילה יש להשתדל ככל האפשרי שיהי' הלימוד בעשרה דוקא.

בי"ב תמוז תקע"ו נמסר לדפוס שולחן ערוך כ"ק אדמו"ר הזקן בפעם הראשונה.

אין אומרים תחנון.

יום ועש"ק, י"ג תמוז, חג הגאולה

אין אומרים תחנון.

יום בו יצא כ"ק אדמו"ר מהוריי"צ לחרות.

המאסר הותחל רבע על שעה השלישית אור ליום רביעי חמשה עשר בסיון תרפ"ז. התעכב בגלות – בעיר קאסטראמא – עד חצי שעה אחר חצות היום יום רביעי שלשה עשר בתמוז תרפ"ז.

ממכתב כ"ק אדמו"ר מהוריי"צ לחג הגאולה: הנני שולח מאמר . . השתתפותי עם ידידנו אנ"ש שיחיו בכל מקום מושבותיכם להצלחה, ולהיות אתכם עמכם בהתועדותכם בדבר חיזוק דרכי החסידות בקביעות ושמירת זמני למודי דא"ח ולהתעורר בקיום עניני הלימוד . . אלקינו ואלקי אבותינו יברך את כללות אנ"ש [אנשי שלומינו] הם ביתם זרעם וזרע זרעם בתוך כלל אחינו בני ישראל, השם עליהם יחיו, בכל מילי דמיטב מנפש ועד בשר.

העברת הסדרה שמו"ת – פ' בלק.

חייב אדם למשמש בבגדיו עם חשיכה ובפרט שלבשו בגדי שבת ויום טוב לכבוד חג הגאולה י"ב־י"ג כסלו.

זמן הדלקת נרות שבת קודש בשעה **8:04** (18 דקות לפני השקיעה).

שב"ק פרשת בלק, י"ד תמוז

קבלת שבת כבכל שבת.

מנהג האשכנזים שאין השליח ציבור מכריז בשבת שקודם הצום ע"ד הצום הבעל"ט, יהפך לשמחה.

פרקי אבות פרק ו'[12].

מוצאי שבת קודש בשעה **9:10**.

יום ראשון, ט"ו תמוז

יום בו הגיע כ"ק אדמו"ר מהוריי"צ לביתו בלעניגראד אחרי ששוחרר מגלותו בקאסטראמא, שלימות הגאולה[13].

---

11) שיחות ימי הגאולה י"ב–י"ג תמוז תשמ"ח – התוועדויות ע' 13. ד"ה עשרה שיושבין די"ב תמוז תשמ"ב (בלתי מוגה). ועוד. וראה ש"פ חוקת תש"נ – התוועדויות ע' 409. ואף חילקו לקראת י"ב תמוז תש"נ.

12) נהוג להחמיר שלא לבטא האזכרות שבפסוקים בשעת הלימוד כשאינו פסוק שלם. ומפי השמועה שכן הורה כ"ק אד"ש בקשר לאמירת פרקי אבות, לפי שהוא לימוד, משא"כ ב"כגוונא" שהוא תפילה (והארכנו בדבר בשו"ת באתרא דרב פורים ח"ג ס"ג במילואים (ג) בשוה"ג הא' להערה בד"ה ובהיותי בזה. וש"נ). ובבפרק זה – במשנה י פסוק "עד יעבור" ופסוק "מכון לשבתך" אינם בשלימות. בנוגע לאמירת קדיש דרבנן – ראה אצלנו שו"ת באתרא דרב סי' כז'תתקנג. וש"נ.

13) שאז הי' יכול לברך ברכת הגומל.

חמשה עשר בתמוז האט דאך דער ענין וואס איז שייכות במיוחד און פארבונדן מיטן ענין פון שמחה והגאולה פון נשיא דורנו פון רבי'ן דער שוועור. וואס דאס איז דער קיימא סיהרא באשלמותא פון דעם חודש הגאולה. וכמדובר כמ"פ, וויבאלד אז אין דעם טאג קען מען אויפטאן, וויבאלד אז דאס איז קיימא סיהרא באשלמותא, אויף כל ימי החודש שלאח"ז, כולל אויך דעם ענין פון יהפכו ימים אלו לששון ולשמחה, מער ווי מ'טוט אויף, ווי מ'קען אויפטאן, אין שאר ימות החודש[14].

יום ההילולא[15] **של האור החיים הקדוש**[16].

יום שני, ט"ז תמוז

משיחת ט"ז תמוז תשל"ה, נדפסה בלקוטי שיחות[17]: זיך גרייטן, באופן המתאים, צו די איין־און־צוואנציק טעג וואס נאך ט"ז תמוז . . דארפן אויך אידן מקדים זיין, נאר **פאר'ן** אנקום פון די דריי וואכן אנהויבן טאן דאס וואס איז א "רפואה" צו די ענינים בלתי רצוים וואס זיינען פארבונדן מיט די 21 טעג . . און דעריבער פאדערט זיך, אז אין אט די קומענדיקע טעג – אין יעדן פון די 21 טעג – זאל זיין א ספעציעלע השתדלות אין לימוד התורה און נתינת הצדקה (א הוספה – ביי די וואס זיינען דערין אפגעהיט פון פריער). [כמובן – נתינת הצדקה נאר בימי החול]. היות אז די שלימות פון יעדער ענין שבקדושה [סיי פון לימוד התורה, סיי פון קיום המצות] וועלט דערגרייכט וועט עס וועלט געטאן בעשרה מישראל . . דעריבער דארף מען זיך באמיען ווי ווייט מעגלעך, אז אט די ענינים זאלן געטאן וועלן בציבור, בעשרה מישראל: לערנען תורה בציבור און געבן צדקה בציבור . . דארף דעריבער זיין בכל יום מימים אלו א גרויסע השתדלות און התחזקות אין [עבודה פון] תפלה (און אין אן אופן פון בצבור דוקא – במכש"כ מהנ"ל) . . און אין די אלע דריי קוים – אויך אין תפלה (צוזאמען דערמיט וואס עס דארף זיין דער כובד ראש פארן דאוונען) – זאל זיין די תנועה פון שמחה, "עבדו את ה' בשמחה". [ועיי"ש עוד הוראות מפורטות].

הלכות בין המצרים – יהפכו[18] ימים אלו לששון ולשמחה

כיון שבשבעה עשר בתמוז התחילו צרות החורבן, לכן נוהגין קצת אבלות מיום זה עד אחר תשעה באב. ובעוה"ר כל דור שלא נבנה בית המקדש בימיו כאלו נחרב בימיו. ואם יתבונן בזה יקרע סגור לבבו.

בר"ד משיחת י"ב תמוז תשד"מ (מסרט הקלטה):

דער ראגאטשאווער טענה'ט, אז דער ענין פון בנין בית המקדש און חורבן בית המקדש, איז חורבן בית המקדש – איז דאס א **דבר נמשך**. ס'איז ניט דער פשט אז דער בית המקדש איז חרב געווארן מיט קארגע צוויי טויזנט יאר צוריק, און פון דעמאלט האט מען אן **אבילות ישרה [ישנה]**, וואס דערפאר אז ס'קומט תשעה באב און די דריי וואכן, וכיוצא בזה בכל יום – זאגט מען "ותחזינה עינינו" און מ'איז מתפלל על הגאולה וכו' אויף א זאך וואס האט געטראפן מיט העכער ניינצן הונדערט יאר צוריק – זאגט ער: ניין! דער חורבן בית המקדש איז דאס **בכל יום ויום**, במילא איז דערפון פארשטאנדיק ווי אזוי ס'דארף זיין די געשריי "עד מתי" בכל יום ויום! און ער זאגט אז דאס איז גאר א בפירוש'ער ירושלמי: עס שטייט אין ירושלמי אז "כל מי **שלא נבנה** בית המקדש בזמנו", איז "כאילו **חרב בית** המקדש בזמנו"! ס'איז דורכגעגאנגען ניינצן הונדערט יאר, מיט נאך יארן לאחרי זה. וויבאלד אז ביום חמישי פרשה פינחס [תאריך אמירת השיחה] און ס'איז שוין לאחרי תפילת מעריב, ולא נבנה בית המקדש – דארף מען וויסן זיין, אז עס דארף זיין דער געשריי

14) ר"ד משיחת מוצאי ט"ו תמוז תשל"ו (מסרט הקלטה). ועד"ז בכמה שיחות קודש.

15) נזכר בכמה שיחות קודש, וכן ע"ד השייכות להבעש"ט, וששניהם שייכים לדוד מלכא משיחא – ראה בכ"ז לקו"ש ח"ב ע' 515. סה"ש תשמ"ז ח"ב ע' 469. **וש"נ**. שם ע' 471. אג"ק חי"ט ע' תכא. וראה שיחות ט"ו תמוז: תשי"ז. תש"כ. תשל"ו. תשל"ט. תשמ"ה. וראה שיחת ש"פ צו תשמ"ב. בלק תשמ"ג. י"ז תמוז תשמ"ה. י"ב תמוז תשמ"ז. **ועוד**.

ולהעיר ממאמרי אדמו"ר האמצעי בראשית ע' תנ: שידוע שיש נשמות גם עכשיו שהם זרזיזם יותר לענין העלי' בהיכלות העליונים אף לנשמות הגבוהות מהם כמ"ש הבעש"ט על אוה"ח שתמיד הי' מוצאו בהקדם בהיכל דמשיח כו'.

16) הקדוש – כ"ה בכ"מ בשיחות קודש ואג"ק. וראה שיחות ש"פ מצורע תשל"ג. ט"ו תמוז תשל"ו. אבל להעיר מלקו"ש ח"ב ע' 509.

17) חי"ג ע' 280 ואילך.

18) בטעם שקובעים דיני אבלות לפני תשעה באב, אף ש"אחכה לו בכל יום שיבוא" ומקוים שת"ב יתבטל – ראה שיחת ש"פ פינחס תשל"א.

אויף דער גאולה **כאילו חרב ביום חמישי פרשה פינחס**! . . און וויבאלד אז אידן האבן **נעכטן** געשריען "עד מתי", און **אייער־נעכטן** געשריען "עד מתי", און **כל הימים שלפני זה** געשריען "עד מתי", דערנאך רחמנא ליצלן חרב בית המקדש, היינט אינדערפרי אדער היינט בייטאג – **איז דערפון פארשטאנדיק ווי אזוי עס דארף זיין דער געשריי "עד מתי" איצטער**! וכאמור – דאס איז ניט אן ענין פון א פשט'ל. דאס איז א הלכה אין תורה, אז אין תורה שטייט "מי שלא נבנה בית המקדש בימיו" איז כאילו כך וכך. שטעלט מען זיך פאר, בשעת וואס נשרף בית המקדש, און דערביי שטייט א איד, וואס איז א **הארטער** איד, א שטיינער איד, מיט א "לב האבן" און זעט ווי אזוי ס'איז חרב בית המקדש בימיו – וואלט ער דאך **געקערט א וועלט**! זאגט תורת אמת און תורת חיים, הוראה בחיים [כ"ק אדמו"ר שליט"א צעק בקול]: קער א וועלט היינט![19]

בלקוטי שיחות[20]: בשעת עס דערנענטערן זיך די טעג פון בין המצרים און א איד הויבט זיך אן אריינטראכטן ווי גרויס ס'איז די פינסטערניש פון זמן הגלות בכלל און פונעם זמן פון עקבתא דמשיחא בפרט, קען ער דאך, ר"ל, אריינפאלן אין מצב פון יאוש, ניט וויסנדיק ווי אזוי ער וועט קענען בייקומען די אלע שוועריקייטן. ער וויים טאקע אז דורך (און פון) דער מאטערניש און יסורים אין זמן הגלות וועט **דערנאך** ארויסקומען אן עילוי בשעת דער גאולה; אבער **איצט** געפינט ער זיך דאך פארט אין אזא פינסטערן און ביטערן גלות – ווי קען ער **איצט** בייקומען די אלע שוועריקייטן? איז אויף דעם די הוראה, וואס לערנט און איז מעודד, אז אדרבה דוקא אין **דעם** דור, דרא דעקבתא דמשיחא, האט מען דעם גילוי פון פנימיות התורה וואס האט **מגלה** און מפרסם געווען דעם תוכן פנימי פון די טעג – אז אין זיי איז דא דער תוקף האהבה פון דעם אויבערשטן צו אידן; און אלס הקדמה צו די טעג האט מען דעם חג הגאולה פון י"ב־י"ג תמוז, וואס האט באוויזן ווי מען קען אין **דעם** זמן הגלות גופא ארויסברענגען אט דעם עילוי פנימי **בגילוי** (באופן אז ס'וועט בטל דער העלם והסתר אויך אין חיצוניות); און דאס איז מעודד און מחזק אידן צו קאכן זיך אין די טעג איז דעם **פנימיות'דיקן** תוכן פון גלות, ועל אחת כו"כ אז ער זאל ניט באווירקט ווערן פון דער ביטערקייט און אראפגעפאלנקייט פון מצב הגלות – [ער מוז היטן אלע דיני אבלות וכו' פון בין המצרים, ווי עס מאנט זיך ע"פ שו"ע, אין אלע פרטים, אבער ער געפינט עצות **ע"פ התורה** צו טאן אין ענייני שמחה אויך אין די טעג – לדוגמא: דורך מאכן א סיום מסכת וואס ווערט א "יומא טבא לרבנן" אויך אין **די** טעג (ביז אז מ'קען עסן א סעודה של בשר ווען מ'מאכט א סיום מסכת אין די ט' ימים); אדער בכלל קאכן זיך נאך מער אין לימוד התורה וואס איז משמחי לב, ובפרט אין דעם לימוד פון הל' בית הבחירה וכו' (וועגן בנין ביהמ"ק וכיו"ב) וואס דורך דעם לימוד בתורה אין ענייני "צורת הבית" איז "אני מעלה עליהם כאילו הם עוסקין בבנין הבית"] וואס די הנהגה ברענגט ארויס לידי גילוי די פנימיות פון בין המצרים – ווי זיי וועלן זיין לעתיד לבא – אז יהפכו ימים אלו "לששון ולשמחה ולמועדים טובים".

בנוגע צום זמן פון חורבן ביהמ"ק: מצד אחד איז דעמאלט דער חיוב על פי תורה פון "מתאבל על ירושלים", פון דער צווייטער זייט איז דוקא בין המצרים דער זמן וואס פארלאנגט א התחזקות מיוחדה אויף ניט אראפפאלן ביאוש פון גלות ח"ו, וויסן, כסיום וחותם הפטורת פ' מסעי אז מעתה קראת לי אבי אלוף נעורי אתה, ומה טוב – אויף מעודד זיין זיך און אידן בכלל אין דעם חושך כפול ומכופל פון עקבתא דמשיחא און דערצו נאך בבין המצרים – דורך דעם חיזוק ב"אחכה לו בכל יום שיבוא" און לערנען און עוסק זיין זיך אין "צורת הבית ותכונתו ומוצאיו ומובאיו וכל צורתו ואת כל חוקותיו"[21].

בר"ד משיחת ש"פ מסעי תשד"מ: כאשר נמצאים בזמן דבין המצרים, יש להוסיף בכל ענייני תורה ומצוותי' באופן של "שטורעם", כולל – "שטורעם" מיוחד בענין השמחה. ובודאי אין הכוונה ל"שמחה מעושה" ש"צובט את לחיו" כדי שיחשבו שהוא שמח, ועאכו"כ כאשר עושה תנועה של מחיאת כפים, אלא שמחה אמיתית שחודרת ברגש הלב. ומטעם זה משתדלים לנצל כל הזדמנות כדי לערוך התוועדות בזמן דבין המצרים – שמחה אצל המתוועדים ושמחה למעלה, מכיון שע"י ההוספה בשמחה ממעטים ומבטלים את כל הענינים הבלתי רצויים דבין המצרים, ועד שפועלים את ענין הנחמה, נחמה בכפליים בפועל ממש.

---

19) ולהעיר מצל"ח חגיגה ה, א: נמצא גדולה יותר צרותנו מהדור שבשעת החורבן כי בימיהם הי' החורבן רק ביום א' וכו' ואנחנו מחריבים המקדש בכל יום מחדש ואצלנו ראוי להיות חורבן ביהמ"ק אבלות חדשה לא אבילות ישנה כי בכל יום נחרב מחדש. וראה עד"ז בצל"ח סוכה כט, א.

20) חי"ח ע' 316.

21) שם ע' 411.

בר"ד משיחת ש"פ מסעי תשמ"א: בשעת עס קומט עקבתא דמשיחא, און אין עקבתא דמשיחא גופא – בין המצרים כו' – דארף מען טאן אין די ענינים פון הפצת היהדות, הפצת המעינות, די מבצעים, וואס זיי במיוחד אטאקירן דעם גלות. און אע"פ אז ער האט אנדערע עניני תורה ומצוות – זיינען דאס די ענינים שהזמן גרמא. און אפילו אויב ער איז פארנומען מיט התבוננות ניט (נאר) אין גדלות הא־ל, נאר אין שפלות האדם, וואס דאס איז אתכפיא און אתהפכא, ער קומט צו צו דער הכרה אז ער איז א בו"ד גלייך מיט אלעמען – אעפ"כ דארף זיין דער "חדוה תקיעא בליבאי מסטרא דא", און ער דארף גיין טאן און מפיץ זיין "פקודי ה' ישרים משמחי לב", וואס דאס מיינט מצוות, כפירוש הפשוט שבזה, און ווי דער רמב"ם שרייבט אז עס דארף זיין "עבדו את ה' בשמחה". בשעת מ'גייט אין גאס אין די טעג און מ'רעדט מיט א אידן, איז אמת טאקע איצטער טאר מען ניט מאכן קיין חתונות און ניט טאן אנדערע עניני שמחה – דארף ער אבער ניט זיין פאכמורעט און אומעטיק, ווארום אין אזא אופן וועט ער ניט קענען פועל זיין. ווי מ'זעט דא אין ארצות הברית, וואו מ'וויל אז יעדער זאך זאל געטאן ווערן "סמיילינג", און דוקא דעמולט ווערט נתקבל, אנדערש האט דאס צו יענעם קיין שייכות ניט. עס קען טאקע זיין א ריכטיקע זאך ע"פ שכל, בשעת אבער מ'זאגט דאס ניט אין אזא אופן – איז ניט דאס איז ער אויסן, ס'איז ניט אין ד' אמות שלו, און "אזלת לקרתא הלך בנימוסי'"! ובפרט אז דאס איז ניט (נאר) דער נימוס פון דער "קרתא", עס איז דער נימוס פון דעם אויבערשטן וואס "עוז וחדוה במקומו". איז בשעת ער לייגט תפילין מיט א אידן – דארף ער זיין בשמחה גדולה, דערפון וואס ער האט ביי יענעם אויפגעטאן דעם "וראו כל עמי הארץ כי שם ה' נקרא עליך ויראו ממך". און ווי די גמרא דערציילט וועגן אן אמורא וואס "בדח טובא", האט מען ביי אים געפרעגט: עס שטייט דאך "בכל עצב יהי' מותר [און דוקא "אז ימלא שחוק פינו"]?! האט ער געענטפערט "אנא תפילין מנחנא". די הנחת תפילין האט אים גורם געווען צו "בדח טובא". עאכו"כ אז מ'לייגט תפילין מיט א צווייטן, ועאכו"כ אז מ'לייגט תפילין מיט איינעם וואס דורך איין מאל לייגן תפילין נעמט מען אים ארויס פון דעם סוג פון "קרקפתא דלא מנח תפילין", וואס דורך דעם דווקא טוט מען אויף אז יש לו חלק לעולם הבא, כמבואר אין פוסקים, און אזוי דארף ער זיין בשמחה אויך בא דער הפצה פון אלע ענינים תורה ומצוות, און אזוי דארף ער זיין בשמחה אויך בא דער הפצה פון אלע ענינים תורה ומצוות.

באור התורה[22]: משל המלך כשהוא בדרך אפשר להשיגו לדבר עמו בקל יותר מכשהוא בביתו דמאן חשוב ומאן ספון, ועד"ז פי' העבודת ישראל[23] בשם הה"מ נ"ע פי' "כל רודפיה" להשיג גילוי אלקות, "השיגוה" דוקא "בין המצרים", כמשל הנ"ל[24].

ליקוט שיחות קודש בענין מעלת ימי בין המצרים

בכמה שיחות קודש, רבו מלספור, מבואר במעלת ימי בין המצרים, שלמרות שבחיצוניות נראים כימי מיצר ופרענות ח"ו, והוא זמן של העדר השמחה, ועד שיש דיני אבילות, פשוט שאינו ענין לעצבות ונפילת הרוח ח"ו. ואדרבה, הכוונה בהירידה היא לצורך עלי', וכשהירידה שלא בערך – עלי' שלא בערך. ויתירה מזו, שהפנימיות ואמיתיות דימים אלו גופא הוא טוב נעלה ביותר, העלי' שבזה. ומה שהוא בהעלם – לפי שהוא מחסדים המכוסים, טוב הנעלם, שבשרשו הוא נעלה יותר מטוב הגלוי. וכפי שהוא בתורה "האמורים בפרשה", ולא במציאות העולם למטה, ה"ז אך ורק טוב. וע"י עבודת בין המצרים, "מן המיצר קראתי", במיצר הגלות, "נמשך מלמעלה ממיצר העליון דלית מחשבה תפיסא בי' כלל". ובזמן הגאולה יתגלה הטוב למטה ממש במציאות העולם, כיתרון האור מתוך החושך, "ענני במרחב י־ה", מרחב העצמי, שאז יהפכו ימים אלו לששון ולשמחה, ועד שמחה שלא בערך לשאר ימי שמחה. וכשחושבים ומדברים אודות שלושת השבועות בהתאם לאמיתיות ופנימיות הענינים (כפי שיהי' בגלוי לבוא) – אזי במקום שמחשבתו של אדם שם הוא נמצא, היינו שנהפכים לששון ולשמחה ולמועדים טובים.

והתנוצצות וטעימה מזה ישנה כבר בזמן הגלות, ובפרט בדורות האחרונים, ובסמיכות לביאת המשיח, שאז נתגלה ענין של שמחה וגאולה בחודש תמוז, חג הגאולה י"ב־י"ג תמוז, ועד שהוא

22) וישב ח"ה ע' תתק.

23) פ' מסעי. וראה שם לקוטים למס' אבות פ"ב מי"ד. פ"ג מ"א. פ"ד מ"ז. ותוכן הדברים דומה מאד למשל "מלך בשדה" שבלקוטי תורה. אבל ראה ליקוט מענות קודש תשמ"ה ס"ע 110 ואילך.

24) וראה כעי"ז בד"ה צו את בנ"י תשכ"א ובשיחת י"ט תמוז תשכ"ח בסופה.

"חודש הגאולה", שדבר זה נראה בגלוי עוד לפני התחלת ימי בין המצרים – בכדי שמלכתחילה נדע ענינם הפנימי של ימים אלו. וככל שמתקרבים לגאולה האמיתית והשלימה פוחת והולך הרגש החורבן והגלות שבימים אלו, ומוסיף והולך ההרגש ההכנה לגאולה, הטוב שבימי בין המצרים, וכיון שנמצאים בסמיכות ממש לגאולה האמיתית והשלימה נרגש ומודגש ביותר וביותר הטוב דבין המצרים, שעי"ז באים להעילוי והשלימות דגאולה האמיתית והשלימה. וכשעומדים על סף הגאולה שבאה תיכף ומיד ממש, מודגש רק הטוב דבין המצרים.

ומודגש בהתחלתו, י"ז בתמוז, בגימטריא "טוב", כיון שהוא "יום רצון לה'", ובדברים שאירעו בו, והראשון שבהם – בזמן ובתוכן – שבירת הלוחות, שאף שהוא ענין בלתי רצוי, יש בזה ענין טוב, ואדרבה – טוב נעלה ביותר, שעי"ז ניתנו לוחות שניות, כפליים לתושי', ועד – עלמות אין מספר, באופן דאין סוף. וכן גם בסופם, בתשעה באב, שבו נולד משיח, התגברות מזלו של משיח צדקנו, ברגע החורבן.

ונתבאר גם הרמז והשייכות לפרשיות השבוע (מטות, מסעי, ודברים) שמדובר בהם בעניינים השייכים לגאולה, כיבוש וירושת והלוקת הארץ (כולל ג' ארצות, קיני קניזי וקדמוני שעתידין להיות ירושה לעתיד). וגם בפרשת פינחס – פינחס זה אליהו, מבשר הגאולה, ותוכנו – מנין בנ"י ורומז גם למנין העשירי לעת"ל, חלוקת הארץ כנ"ל, ענין הקרבנות (וקרבנות המועדים בפרט, שרומז גם על הפיכת הצומות למועדים טובים). [ולפנ"ז[25] – פרשת בלק, שבה נתפרש בתורה ע"ד ביאת המשיח].

וגם במספר השבועות, "שלשת השבועות", "בתלתא זימני הוי חזקה", הן חזקה בענייני קדושה, והן שע"י הירידה בדרגת שלשה, כאילו ישנה קביעות חזקה ותוקף, נעשית עלי' שלא בערך לגמרי, שהתוכן הפנימי דבין המצרים הוא בנין בית המקדש השלישי, שכל מטרת הירידה והחורבן בכדי להגיע לעלי' דבית המקדש השלישי, בית נצחי, "בנינא דקוב"ה", שהוא לא בערך לבית הראשון והשני. וכן מספר "שלשת השבועות" מכוון כנגד "שלשה רגלים" (ועד"ז, ג' השבתות שבבין המצרים – כנגד "שלשה רגלים"). וכמו כן במספר הימים, כ"א יום, שסימנם "**א"ך טוב**" היינו שכל ימי בין המצרים הם באופן ד"א"ך טוב". ומכוון למספר ימי המועדים, כ"א ימים[26], שבזה מודגשת הנתינת כח להפיכת כ"א ימי בין המצרים לימים טובים ולמועדים. והוא מספר הימים דגידול שקדים, שממהר להוציא פרח קודם לכל פרי, הזריזות ומהירות בתגבורת גדולה לבטל המניעות ועיכובים דגלות, ובפרטיות: שקדים מתוקים שבקטנותם הם מרים, ובגמר בישולם (בכ"א ימי בישול) מהתפכים למתוקים, שתוכן ימי בין המצרים להפכם לימי ששון ושמחה, ימים מתוקים ושמחים.

דיני בין המצרים מתחילים **בליל** י"ז תמוז[27].

תספורת

נוהגין שאין מסתפרין בימים אלו לא שערות הראש ולא כל שער שבגופו, הן אנשים והן נשים[28]. ואסור לגדולים לספר את הקטנים.

בכלל זה, מריטת גבות, קציצת השפם וכל כיוצא בזה ואפילו של בית הסתרים. אבל השפם כל שמעכב את האכילה[29] מותר לקצוץ[30].

מי שיש לו בלורית מותר ומצוה לגלחה ואפילו בבין המצרים[31].

---

25) ובשיחת ש"פ בלק תנש"א: "כי גם כשקורין פרשת בלק בשבת שחל בו י"ז תמוז, **נדחה** התחלת "בין המצרים" ("צום הרביעי") ליום ראשון שלאחרי השבת ששייך לפרשת פינחס".

26) באופן החשבון – ראה סה"ש תש"נ ח"ב ע' 567 הע' 40 ובשוה"ג. וראה שיחת ט"ו תמוז תשמ"ב.

27) ראה שו"ת באתרא דרב סי' טו'צב.

28) אבל יש להתיר לאשה להסתפר מטעמי צניעות או חשש חציצה (ואפילו לצורך טבילה לאחר ת"ב, כיון שנוהגין שלא לגלח ג' ימים קודם הטבילה) וכן ליטול שער הגוף כדי שלא תתגנה על בעלה או לצורך שידוכים (ואפילו בתשעת הימים).
מותר לנשים להסיר שיער ע"י אלקטרוליזה או לייזר בבין המצרים – ראה שו"ת באתרא דרב סי' תרסה.

29) וה"ה למוהל כל שמעכב המציצה מותר.

30) אפילו בשבוע שחל בו תשעה באב – ראה שו"ת באתרא דרב סי' כב'תשסד.

31) ראה אצלנו בהלכה יומית אות רמג.
ולבעלי ברית, נחלקו הפוסקים מן הקצה אל הקצה, וכיון שרבו הדעות בזה, בשבוע שחל בו תשעה באב יש להחמיר כיון שהוא מדינא דגמרא, אבל מי"ז בתמוז ואילך יש להקל אם נצרך לכך. (וכשחל ת"ב בשבת, והמילה בשבוע שקודם ת"ב – מקום יש בראש לצדד להקל, והמיקל בזה אין מזניחין אותו).

קטן שהגיע לגיל שלש שנים בימי בין המצרים: הנה, גזיזת השערות יש לדחותה לאחר בין המצרים. והיינו, בעשירי באב אחר חצות היום. אבל מה שנהגו להדר כו' [להרגיל את התינוק בענין נשיאת ט"ק וברכות השחר וברהמ"ז וק"ש שעל המטה] יש להתחיל מיום מלאות ג' שנים[32].

מותר לקצר ולתקן פאה נכרית בימים אלו שאינה בכלל תספורת[33]. בנוגע לתשעת הימים, ראה בלוח שם.

שידוכין ונישואין

מותר לבוא בקשרי שידוכים ולעשות "ווארט" ("לחיים") בימים אלו. אמנם, בתשעת הימים, מר"ח מנ"א ואילך, לא יעשו סעודה, רק מיני מרקחת.

אין עושים נישואין – אפילו בלא סעודה – בימים אלו, ואפילו מי שלא קיים פריה ורביה.

אף במחזיר גרושתו יהיה חושש לזה בימים אלו משום דלא מסמנא מילתא.

מותר לעשות סעודת שבע ברכות בימים אלו ללא ריקודים ומחולות וכלי זמר[34].

שהחיינו

טוב ליזהר מלומר שהחיינו בין המצרים על פרי או על מלבוש. וממילא לא יאכל הפרי[35] ולא ילבש הבגד. ומנהגנו שאין מברכים שהחיינו בבין המצרים, ואפילו בשבת[36] (וה"ה בר"ח[37]).

נוהגים איסור שלא לקנות או ללבוש מלבושים חדשים חשובים בימים אלו[38].

[ובפרטיות, שיש שהקלו אפי' בשבוע שחל בו (שו"ת פמ"א ח"ג סל"ז. ובשו"ת חת"ס או"ח סקנ"ח (הובא במשנ"ב סתקנ"א בשעה"צ סק"ד. אבל במשנ"ב בפנים סק"ה לא הכריע, וציין לשע"ת שהביא כמה דעות) דכן עמא דבר. וראה אשרי האיש ס"ח ס"ה שכן המנהג גם כיום). ולאידך, יש שהחמירו גם מר"ח. ויש שהרחיקו להחמיר אפי' בשלושת השבועות (ראה תורת חיים סופר סתקנ"א סק"ג, שבזמננו אין המנהג להסתפר לפני ברית בכל השנה, וההיתה רק בתספורת הזקן. וראה בשד"ח מערכת בין המצרים ס"א סק"ז. שו"ת דברי ישראל וועלץ ח"ב לקוטי תשובות סקי"ח. וראה מבית לוי ביהמ"צ ע' ו. ובאו"א קצת, בשו"ת שבה"ל ח"י ספ"א סק"ז, שגם לפני שבוע שחל כמדומה שלא מקילים במקומנו. אבל במקו"ח סתקנ"א ס"ד, שלפני שבת חזון ל"ש מנהגו). והרבה פוסקים נקטו מילתא דמציעתא, להחמיר רק משבוע שחל בו. (כדעת הא"ר סקכ"ח, וכוותי' פסק בפמ"ג במ"ז סקי"ג. ובנז"ש סתקנ"א שכן הסכימו רוב המורים, ושכן המנהג. וראה גם שו"ת בנין ציון ח"א סל"א שאין לזוז מפסק הא"ר). וכיון שיו"ט שלו הוא, ואין אבלות ברגל, ולפני שבוע שחל בו הוא רק ממנהגא, אין להחמיר במקום הצורך. וההכרעה – ע"פ כה"ח סתקנ"א סק"י. ועוד.

ובנוגע לת"ב נדחה, בא"ר שם היקל וטעמו שהעיקר כהפוסקים שאין לו דין שבוע שחל בו. ובפמ"ג השמיט ד"ז. וראה גם בנין ציון וכה"ח שם שהקלו. ויש להוסיף, שאף שבדברים האסורים מן הדין העיקר להחמיר בשבוע שלפניו (וראה בשו"ת אמת ליעקב עלזאס סנ(א), אבל כיון שהעיקר לדינא שאין דין שבוע שחל בו, ורק ממנהגא נהגו לאסור, מקום בראש להקל בדבר שאסור רק מחמת מנהג כיון שיו"ט שלו הוא. והכרענו כן ע"פ שו"ת זר"א סע"ו].

ונער בר מצוה שלא הספיק להסתפר לפני בין המצרים, יסתפר קודם יום הבר מצוה בקטנותו, לפני שבוע שחל בו (וראה שמ"ב לאאזמו"ר סי' קכ בקו"א לס"ח).

[וראיתי למי שהביא משו"ת חת"ס שם ד"לא לישתמט לשום אחד לנהוג להתיר תספורת לשמחות הנ"ל ונהגו כן במילה דוקא", ור"ל עפ"ז שאין להתיר לפדה"ב וכדומה. ולפענ"ד אינו מוכרח, שי"ל בדוחק דדברי החת"ס קאי אמש"כ לפנ"ז במנהג שבערי פראנקין להתיר אפילו לאבל ממש לגלח בשלשים שלו לכבוד מילה. אבל בימי הספירה ובין המצרים שהוא רק ממנהגא לא קאמר. וחילא דילי שכן מצינו במקו"ח סתצמ"ג ס"ב להתיר לנער ברמ"צ ולאביו (ולא זקינו ואחיו) להסתפר בימי העומר. ומ"מ, למעשה לא ראינו נוהגים להתיר לשאר שמחות].

32) וראה אצלנו שו"ת באתרא דרב סי' יג'קיד.

33) וראה שו"ת באתרא דרב סי' תרעט. וש"נ.

34) ודלא כהמקפידים בזה – ראה שו"ת באתרא דרב סי' ח'תרצג.

35) פרי שלא ימצא אחר תשעה באב ואינו יכול לשמור הפרי עד אז [במקרר] מפני שיתקלקל, מותר לברך שהחיינו ולאכלו בין המצרים. ואם יכול לשומרו רק עד שבת, ישמרהו עד שבת ויברך אז. וה"ה, אם ימצא הפרי אחר תשעה באב, אלא שאינו יכול לשמור פרי זה הנמצא אצלו עד אז, שיפסד טעמו. טעה ואכל פרי חדש (ששכח שהוא פרי חדש או ששכח שהם ימי בין המצרים) ובירך ברכת הנהנין ולפני שטעם נזכר שהוא פרי חדש נחלקו הפוסקים, ולהלכה – מברך עליו שהחיינו ויטעם קצת. טעה ואכל ולא בירך שהחיינו, לא ימשיך לאכול, ולא יאכל עוד מאותו פרי עד לאחר בין המצרים ואז יברך שהחיינו על פרי אחר ויכוון לפטור את הפרי שאכל ולא בירך עליו (ראה שו"ת באתרא דרב סי' לה'קצח – לעניין ימי הספירה, והכא שאני).

אשה מעוברת מותרת לאכול פרי חדש בלא שהחיינו דשמא תתאוה ויגרום נזק לה ולולד. וכן חולה מותר לאכול פרי חדש, שהפירות פותחין לו תאותו לאכול דברים טובים, ובמקום חולי לא גזרו. וראה בארוכה במילואים.

36) אף שאין עצב בה, לפי שהאיסור אינו משום אבלות (ראה מג"א סתקנ"א סקמ"ב).

37) כ"ה בכתהאריז"ל (שעה"כ ענין בין המצרים (פט, ג). ועוד). וראה הגהות רעק"א למג"א סקמ"ב.

38) ואף למנהג שאין מברכים עליהם שהחיינו. אבל לא נהגו להחמיר שלא לקנות כלים חשובים – ראה בכ"ז בשו"ת באתרא דרב סי'

בגדים שאינם חשובים כל כך, מותר לקנותם וללבשם מי"ז בתמוז עד ראש חודש (ולא עד בכלל)[39], כגון: בגדים תחתונים, גרביים, ומנעלים חדשים. גם מותר לקנות וללבוש טלית קטן[40]. כמו כן, מותר לקנות משקפיים[41].

מי שנולדה לו בת, מברך שהחיינו בפעם הראשונה שרואה אותה[42], אף בבין המצרים[43].

וכן בפדיון הבן מברך שהחיינו ואפילו בבין המצרים, שלא יחמיץ המצוה.

מותר לברך הטוב והמטיב בימים אלו.

ריקודים, מחולות, וכלי זמר

אסור לעשות ריקודים ומחולות מי"ז בתמוז ואילך.

אין לנגן[44] ואפילו לשמוע כלי זמר, ואפילו מוקלטת[45].

יש שהקילו בשירה בפה מוקלטת. אמנם, לדעת הרבה פוסקים הרי זה בכלל כלי זמר. וכל שכן, שיש להימנע מלשמוע הקלטות של שירה בפה הנשמע ככלי זמר (המכונה "אקאפעלע")[46].

יש מקום להתיר לשמוע ניגונים איטיים המושרים ע"י בעל מנגן עם קצת "מנגינת רקע".

מותר וגם חובה לאדם לשמוע מוזיקה בשעת הנהיגה לזמן ארוך ובפרט במשך הלילה כדי שיהא עירני.

איסור שמיעת כלי זמר קיים גם במחנות קיץ. ובפרט שמטרת המחנה הוא לחנך הילדים עם יראת שמים. בקייטנות שיש צורך להרגיע הילדים הקטנים שלא הגיעו לחינוך, והמוזיקה אינה לשם שמחה, יש להקל להשמיע מוזיקה.

מי ששכר אומן ללמד את בניו חכמת המוזיקה, אם לומדים אומנות זה לפרנס עצמם יש להתיר ללמוד הלאה בבין המצרים מי"ז בתמוז עד ר"ח. אבל אם הלימוד אינו בכדי להתפרנס מזה, איכא איסורא[47].

נוהגים לאסור ריקודים ומחולות וכלי זמר אפילו בסעודת מצוה המתקיימות בימים אלו כמו בר מצוה, סיום מסכת, סעודת שבע ברכות וכדומה.

טו'תקסא. ובמקום צורך (כגון לכבוד הבריות או כבוד שבת) – יש להתיר (לפני ר"ח), ויש להשתדל לקנות בהקפה, היינו שיגמור לשלם לאחרי ת"ב – ראה אצלנו שם.

39) משנ"ב סתקנ"א סקמ"ה.

40) שו"ת באתרא דרב סי' ט'תתצא.

41) ולעניין תשעת הימים – ראה להלן במקומו.

42) סדר ברה"נ פי"ב סי"ב.

ולהעיר: יש הטוענים שמנהג חסידים לא לברך. וכמדומה גם הגרמ"ש ע"ה אשכנזי מסר כן בשם הגרש"ז ע"ה גארעליק. אבל לענ"ד לקבוע מנהג חסידים ובפרט כמנוגד לדברי הפוסקים ואדה"ז בכללם זקוק למקור יותר יציב, והיינו דברי רבותינו נשיאינו או מסורת ברורה ונהוגה אצל כולם. ולולא דמסתפינא, אמינא שמנהג חסידים הנ"ל כבר הביאו אדה"ז בלוח ברכת הנהנין פי"א סל"א (אבל הושמט בסדר ברה"נ. וראה אצלנו שו"ת באתרא דרב סי' טו'תקסא) שורבים טועים שלא לברך ברכות אלו, וד"ל. וראה שו"ת באתרא דרב סי' שנב.

43) ראה שו"ע או"ח סתקנ"א, סי"ז. רמ"א שם. ולהדיא כתב כן בסי' יעב"ץ דיני ביהמ"צ סק"ח, ברואה חבירו בביהמ"צ. וראה גם דע"ת שם. ופשוט שא"צ לדחות ראיית בתו – ראה לפאר ולברך ע' קג. וכ"כ כמה אחרוני זמננו.

44) מי שפרנסה שלו בכלי זמר, מותר לזמר בבית אינו יהודי בכדי פרנסתו עד ראש חדש, אבל מראש חדש עד אחר תשעה באב אסור, ויום שבעה עשר בתמוז עצמו גם כן אסור.

45) וכדמוכח בכ"מ. ודנו הפוסקים במנגן אצל גוים, ולגבי לימוד חכמת המוזיקה ועוד. ולהעיר, שבכ"מ מצינו שמאז ומקדם נהגו להחמיר אפי' בשירה בפה. ובמקו"ח בקיצור הלכות סתקנ"א ס"א שאסור לשמוע קול זמרא דפומא אם לא בסעודת מצוה (אבל שם מיירי מר"ח מנ"א. וראה גם יומן ממוצ"ש אור לב' מנ"א תשמ"א, וכן בכינוס הילדים ג' מנ"א תשמ"א. יומן מוצאי ת"ב תש"ל ותשל"ב). והבו דלא לוסיף להקל גם בטייפ. וראה גם א"א מבוטשאטש סוסי' תקנב. שו"ת אג"מ או"ח ח"ד סכ"א סק"ד. אול"צ סכ"ה ס"ב. יחו"ד ח"ו סל"ד. ובשו"ת מנח"י ח"א סי' קיא שהיא הלכה פסוקה באחרונים. ובמכ"ש ממה שהובא בפוסקים לגבי ימי הספירה. וראה גם לקמן בהערה בדיני טיולים בבין המצרים. [וראה המסופר בקובץ העו"ב גל' א'פח בשם הריל"ג. ולהעיר, שבגליון "שמועסן" וכן בגליון "טאלקס ענד טיילס" נז' כמ"פ ובפשיטות בדיני בין המצרים, והוגה מכ"ק אד"ש, ולאחרונה נתפרסם (בתשורה וילהלם אברהמס ו' תמוז תשפ"א ע' 18) צילום כתי"ק גם לקטעים אלו. וכ"ה בחוברת בין המצרים שי"ל לקראת ביהמ"צ תש"ד].

46) ראה שו"ת באתרא דרב סי' ג'תתא.

47) ובאמת, גם בכל השנה משחרב ביהמ"ק גזרו חז"ל שלא לנגן בכלי שיר. ראה אצלנו בשו"ת באתרא דרב סי' טז'תקמד.

סיום והכנסת ס"ת בימים אלו: באגרות קודש (במענה לשאלה בענין זה) שיש להתענין בדבר, האם אי אפשר לעשות בזמן מתאים יותר, ומגלגלין זכות ליום זכאי. ושם, שהסבראה לעשות לאחרי ר"ח מנחם אב מושללת.

ליזהר מסכנה, נסיעות וטיולים

הימים האלו עלולים לכל היזק ח"ו ולכן יש להיזהר מכל חשש סכנה.

צריך להיזהר מי"ז בתמוז עד ט' באב[48] שלא לילך יחידי מסוף ד' שעות עד סוף ט' שעות. וכן יזהרו בימים אלו שלא לילך בין חמה לצל. וכל זה רק במקום תהו שאין בני אדם הולכים שם, מה שאין כן במקום שבני אדם הולכים שם אין חשש בזה[49].

יש למעט קצת בטיולים בימים אלו, אך אם הוא לצורך בריאות או כשנעשה כתמריץ ללימוד התורה וכדומה, בודאי אין לאסור[50].

> בלקוטי דיבורים[51]: [אין ליובאוויטש] א צווי חדשים אין זומער – פון משך שבועות ביז שבת נחמו – מיט א געוויסער הפסקה אין די דריי וואכען וועלכע זיינען באמת געווען טרויער טעג, דער הלכות ט"ב האט זיך אפגעהיט מיט אלע פרטי דינים – האט מען בין מנחה למעריב א ביסעל שפאציירט איבערן מארק־פלאץ. פון פסח ביז שבועות איז קיינער ניט געגאנגען שפאציירן, נאר פון נאך שבועות ביז שבעה עשר בתמוז האט מען שפאציירט און געגאסען פון דער גוטער זומערדיקער לופט[52].

מותר לשוט בבריכה או בים בימים אלו עד ר"ח אב, אבל יזהרו ביותר מכל חשש סכנה. והרבה נמנעין מלרחוץ בנהרות מפני הסכנה.

---

48) והנה בפתחי עולם סתקנ"א סקס"ג, הביאו המשנ"ב שם בבה"ל סי"ח ד"ה צריך, שיותר יש ליזהר מחד בתמוז עד שיתסר, שבגמרא פסחים קיא, ב, אמרו שאז ודאי שכיחי. אבל לא הובא ד"ז לא בראשונים, ולא בטושו"ע ולא בפוסקים אח"כ. ומעולם לא שמענו ליזהר בזה. ותמוה לומר שיש ליזהר בדבר שנשמט לגמרי מכל הפוסקים, אף שבאמת צע"ג מה שהביאו כולם דברי המדרש ולא המפורש בגמ'.

והנה, בהסתירה בין המדרש להגמרא פסחים עמדו בזה בכ"מ – ראה יפה ענף לאיכ"ר א, כט. והב"ד בברכ"י סוסי' תקנא. מקו"ח להחו"י שם. רש"ש פסחים שם. שו"ת מנח"א ח"ג סי' סו. כה"ח סתקנ"א ס"ק רכה. ועוד.

ובאזני ירושלים לאדר"ת סמ"ד (ע' קה) כתב ליישב בדוחק, דבתר עובדא דאביי בפסחים קיב, ב, נשתנה הדבר. ולפ"ז הוא דלא כפתחי עולם ומשנ"ב הנ"ל. אבל נוסף על הדוחק שבזה מצ"ע, לא מיתוקמא שפיר, דהא קאי התם במדרש בזמן ר"י ור"ל.

ובמאורי אור ווירמיש בעוד סוף תענית (קט, א, והובא גם באר"ח ספינקא סתקנ"א סקמ"ט) כתב גם ע"ד פסק השו"ע בכללות הענין, דכיון דהאידנא בטיל בימי אביי לא נהיגין ליזהר. ולבסוף כתב ליישב דאולי סבר להחמיר כיון דאתי לפעמים בגזייתא, כבפסחים קיג רע"א. (ולפלא שנגרר אחריו בקובץ הלכות קמינצקי בין המצרים פ"ז ס"א בדבר המפורש לדינא בשו"ע וכל הפוסקים).

אבל בשו"ת התעוררות תשובה ח"ב סוסי' צו מיישב, שכיון שהוא קודם ביהמ"צ אין לחוש כ"כ לפי שאין הזמן גורם סכנה כ"כ. וקדמו בכעי"ז בזרע יצחק לומברוזו בדרושים בסוה"ס ס"פ בהעלותך (כט, א), נדמ"ח בס' ועד לחכמים ח"א ע' 68. וכ"כ בחי' מסכת פסחים לר"י טולידאנו פסחים שם. ונמצא גם בספרו שו"ת וזאת ליהודה או"ח סי' קכ. ולכאו' ד"ז פשוט, דאנן לא חיישינן לכל הנזכר בגמרא שם, אם משום שומר פתאים ואם משום שנתבטלו הרוחות והשדים, וכדמוכח מזה שרוב הדברים לא הובאו לדינא בשו"ע ופוסקים. (וגם בשו"ע אדה"ז דיני שמירת הנפש שהביא כו"כ דינים, השמיט הרבה מהם. ואכ"מ). ורק בנדו"ד בדיני בין המצרים חיישינן להא מילתא. ובסגנון אחר, דלא פליגי כלל, וקטב מרירי שבגמ' ענין אחר הוא.

וראיתי למי שכתב ליישב עד"ז, ובהקדם, שבגמ' מיירי בשעות אחרות וגם בצל מסויים דוקא, בטולי דחצבא ובטולי דביהכ"ס, ולא בין חמה לצל. ולפ"ז י"ל שלא חשו הפוסקים להזהיר בדבר שאינו שכיח בכ"מ, דשומר פתאים ה'. ובאמת, בגמרא לא נזכר ע"ד ההליכה ביחיד דוקא. וגם משמע שם שלעשיר אינו מזיק. ומכ"ז משמע שענין אחר הוא.

ובאמת, נ"ל שגם בפתחי עולם לא נתכוון לומר כן לדינא, רק כתבו בדרך הערה בעלמא, שמבואר בגמ' שיותר יש ליזהר אז, ותו לא. ומוכח כן גם במשנ"ב שלא הביא ד"ז בפנים המשנ"ב לדינא, רק בבה"ל. ובכה"ח שם אכן שינה טעמו ול"כ לדינא שיש ליזהר אז.

ולהעיר ממנורת המאור נר ו כלל א (שיט, ח) שהוא מתקופת תמוז עד ט"ז באב.

49) אשל אברהם (בוטשאטש) סתקנ"א סי"ח.

50) ראה שו"ת באתרא דרב סי' תקע. וש"נ.

51) ח"א קטז, א.

52) אף שמדינא מותר – ראה רמ"א או"ח סתקנ"ג ס"ב, ובהגהות ברוך טעם לשם דמיירי בטיול לתענוג – אא"כ במטייל יחידי בין ד' לט' שעות ביום. ואולי יש לחלק בין מקום סכנה לשאר טיול, וכן גם בטיול שי"ב שמחה יתירה.

ולהעיר מדוגמתו, בס' משא חיים פלאגי בתחילתו אות ב, ע"ד תקנת בני מקומו איזמיר, "שעשו הסכמה ותקנה בכח תורתנו הקדושה שמימים שבעה עשר בתמוז עד אחר תשעה באב לא יוכל שום בר ישראל לטייל בגנות ופרדסים ועל שפת הים וכו' והעובר ע"ז מלבד שעובר על דברי רז"ל עוד בה וכו'". [והובא בשד"ח ח"ח פאת השדה מערכת ביהמ"צ ס"א אות י (א'תשסא, ג). ועיי"ש, ששקו"ט בכוונתו שם בהמשך דבריו "ולא ינגן שום ניגון" אם הכוונה לשירה בפה או בכלי זמר. ואכ"מ]. וראה שו"ת באתרא דרב שם.

אם יש צורך לנסוע נסיעה ארוכה בימים אלו, כדאי ונכון שההכנות משמעותיות[53] לנסיעה יחלו לפני כן, כדי שיודגש שהנסיעה התחילה לפני שבעה עשר בתמוז.

טיפול רפואי

נכון – באם אפשר – לדחות טיפול רפואי מורכב עד אחרי תשעה באב[54], וכל העכבה לטובה. וכמובן, עדיף לפני חודש מנחם אב. ובאם הרופא ידחוק בדוקא את השעה, יש לעשות זה קודם שבת חזון[55].

מובן, שטיפול שיש בה משום פיקוח נפש יש לעשותו בהקדם ולא ידחה אותו כלל.

מותר לעשות בימים אלו טיפולים רגילים שאינם מעמידים את האדם בסכנה, ובכלל זה טיפולי שיניים וכדומה.

יתנו מוסר בניחותא לבנים ולתלמידים, ולא יכו[56] התלמידים או הבנים כלל בימים אלו.

קניית בית, העברת דירה, ושיפוץ בית

אף שיש המחמירים שלא לקנות בית משום דלא מסמנא מילתא, אך מעיקר הדין מותר לקנות בית **דירה**, ובפרט במקום הפסד כשיש חשש שמא יקדמנו אחר (ואף בתשעת הימים מותר). כשרישום הדירה נעשית בפועל רק לאחרי זמן (לאחר ת"ב) אין לחוש.

נוהגים שאין נכנסים לדירה חדשה בבין המצרים גם באופן שאינו צריך לומר שהחיינו[57]. ונכון ליכנס לאחר חמשה עשר באב, ובאם אפשר בחודש אלול חודש הרחמים.

מותר להרחיב דירתו בימים אלו עד ר"ח.

יש נוהגים שאין מתחילין לבנות בבין המצרים משום דלא מסמנא מילתא, ואם התחיל מקודם רשאים לגמור[58]. ומותר לעשות שיפוצים קלים. אבל אין נכון לצייר ביתו כל בין המצרים. ואם קצץ עם נכרי בקבלנות לצייר ביתו, הואיל וקצץ עמו והתחיל יגמור.

אין לעשות סעודת חנוכת הבית בימים אלו דלא מסמנא מילתא.

הוראות כ"ק אד"ש בקשר לימים אלה

א. להוסיף בהימים דבין המצרים הן ב"משפט" – לימוד התורה (ובפרט בלימוד ההלכות דבין המצרים[59]), והן ב"צדקה", וע"פ מש"נ "ציון **במשפט** תפדה ושבי' **בצדקה**".

ב. בהימים דבין המצרים גופא – להוסיף בהנ"ל מתקופה פרטית שבהם לתקופה שלאחרי' (עד ר"ח מנ"א, מר"ח מנ"א, שבוע שחל בו ת"ב, ערב ת"ב, ות"ב).

ג. בער"ח מנחם אב להוסיף במיוחד בתורה, תפלה וצדקה. והצדקה – הוצאת ב' סעודות, ומה טוב – של ג' סעודות, ולהחליט ע"ד כל זה לפני בין המצרים. ואלה שלא הספיקו להחליט אז, להחליט עד"ז **בהקדם** לאח"ז ויפה רגע אחת קודם (ע"פ **פס"ד** שו"ע או"ח סקתע"א ס"ג).

ולהוסיף: מובן אשר אלה שלא עשו בפועל בכהנ"ל **ביומם** – כדאי להשלימם לאחר זה.

ד. להשתדל במיוחד – בכל המבצעים [מבצע: אהבת ישראל, חינוך, תורה, בית מלא ספרים (יבנה וחכמי'), תפלין, מזוזה, צדקה, נש"ק, כשרות האכילה, טהרת המשפחה].

---

53) ובשיחות קודש תשכ"ה ח"ב ע' 230, "לארוז מזוודה או אפילו מספר ממחטות". ובמענה להר"מ ע"ה האולויג (תמוז תשל"ב. נדפס בליקוט מענות מילואים ח"ד ע' 335) "שיתחיל אריזת חפציו לפני הג' שבועות". ומפי השמועה שכן הורה רבינו לכו"כ.

54) ובמכ"ש מזה שאין להכות התלמידים מחשש סכנה (אף שיש לחלק). וכן הורה רבינו לכו"כ. וראה אג"ק חי"ט ע' שעו. חכ"ד ע' שנז. חכ"ו ע' שלו. לקו"ש חל"ו ע' 301. מענה בשלחן מנחם ח"ג ע' נ בהערה. וראה מבית לוי ביהמ"צ ע' יא. ועוד.

55) אג"ק חי"ט שם.

56) ע"ד הכאה בכלל – ראה אצלנו בשו"ת באתרא דרב סי' ו'שמט.

57) ראה פרטי דינים אלו בשו"ת באתרא דרב סי' ו'תשיז.

58) וראה שו"ת באתרא דרב טו'שפא.

59) ראה שיחת ליל ר"ח מנ"א תשמ"ח – נעתק בתחילת הלוח.

בכמה שיחות קודש הובא ונתבאר, שכיון שהסיבה לחורבן בית המקדש והגלות היתה "מפני שהיתה בו שנאת חנם", ולכן התיקון צ"ל באותו ענין, לבטל הסיבה, והיינו – להוסיף באהבת ישראל ואחדות ישראל ובאופן של אהבת חינם, כולל תורה תפלה וצדקה בצבור, ובהבטל הסיבה בטלה המסובב. ובהדגשה והוספה – בימי בין המצרים. ובעמדנו על סף הגאולה, בודאי שכבר נתתקנה סיבת הגלות, ולכן ההדגשה דאהבת ישראל היא בתור טעימה, ועד להתחלה, דהגאולה האמיתית והשלימה, הקשורה עם נקודת האחדות שלמעלה מהתחלקות, שמודגשת באחדותם של ישראל מצד בהי' היחידה, שהיא ניצוץ מנשמתו של משיח, יחידה הכללית.

ללמוד במשך ימי בין המצרים בעניני בית הבחירה[60]. לימוד זה שייך גם לנשים וטף[61].

בלקוטי שיחות[62]: ולהעיר (אף שפשוט ומובן הוא) ועיקר הוא: כהנ"ל . . שהזמ"ג לפעולות אלו ולהתחלתן קודם התחלת ביהמ"צ וקודם (ובמשך) ט' הימים דתחלת מנ"א – הכוונה היא שזמנים הנ"ל דורשים כהנ"ל – בלשון הידוע – "בהעדפה וזהירות וזריזות יתרה ביתר שאת וביתר עז כפולה ומכופלת למעלה מעלה מבשאר זמנים", אבל אם מאיזו סיבה שתהי' עבר יום ראשון מזמנים הנ"ל או שני ימים וכו' ולא עשה – פשיטא שצ"ל עשי' נמרצה בכהנ"ל, ואדרבה צריך למלאות את אשר החסיר נוסף על עבודת היום ביומו. וי"ל שכיון שבנדו"ז, מקום להצטער ולהתחרט על אשר לא התחיל במועד הנ"ל –בתוקפה הוראת חז"ל: הי' רגיל לקרות דף א' יקרא ב' דפים כו' – לעשות בכהנ"ל בכפליים לתושי'.

אין די ימים שלפני (ערב ת"ב ות"ב) וואס דעמולט האט מען דאך די ברירה וואס מ'זאל לערנען, דארף מען לערנען הלכות הצריכות און די שיעורים קבועים וואס מ'האט, איז אויב מ'וועט וועלן מוסיף זיין אין לימוד פון די פרקים אין יחזקאל וואו ס'רעדט זיך תורת הבית ומוצאיו ומובאיו, און די מפרשים אויף די קאפיטלען, און דערנאך מסכת מדות מיט די מפרשים אויף מסכת מדות, ביז אויך אין יד החזקה משנה תורה להרמב"ם אין הלכות ביהב"ח מיט די מפרשים ע"ז – איז זיכער אז דער אויבערשטער איז מקיים הבטחתו, אז מעלה אני עליהם כאילו בבנינו הם עסוקים. און דאס ווערט די הכנה קרובה, אז ס'זאל זיין דער בנין ביהמ"ק השלישי במקומו, בקרוב ממש, בביאת משיח צדקנו[63].

כיון שעומדים על סף הגאולה שבאה תיכף ומיד ממש, מובן שלימוד הלכות בית הבחירה צריך להיות באופן **אחר לגמרי**: לכל לראש – שהלימוד הוא לא מצד התגברות רגש האבילות וההשתדלות לתקן החיסרון דחורבן ביהמ"ק, אלא מצד הכוסף וההשתוקקות למעלה והשלימות דביהמ"ק השלישי . . ועוד ועיקר – שהלימוד הוא מתוך ידיעה והכרה בוודאות גמורה שאין זה "הלכתא למשיחא", כי אם **הלכה למעשה בפועל ברגע שלאח"ז**, כיון ש"מקדש העתיד שאנו מצפין בנוי ומושכלל (כבר עתה למעלה, ותיכף) יגלה ויבוא משמים" **ברגע כמימרא!**[64]

בר"ד משיחת ש"פ מטו"מ תש"מ: בשעת ס'איז געקומען צו דער התחלה פון די דריי וואכן בשנה זה האב איך געווארט צו זעהן אויב מ'וועט רעדן וועגן דעם, און בפועל האב איך געזעהן אז מ'רעדט ניט וועגן דעם. דערנאך אז ס'איז געקומען צען טעג נאך שבעה עשר בתמוז, קוים עטליכע טעג פאר די ניין טעג – האט מען זיך געכאפט צו אריינשטעלן א מודעה וועגן דעם אין צייטונג! און ערשט דעמולט האט מען געפונען די ברייטקייט בא זיך צו שרייבן צו מיר דערשראקענערהייט, און פרעגן, צי ס'איז כדאי צו אויך לערנען הלכות בית הבחירה אויך בשנה זו – כאטש איך האב וועגן דעם ניט דערמאנט! איי איז די שאלה, אז מ'האט וועגן דערויף שוין דערמאנט די לעצטע פיר יאר, און מ'האט דערמאנט אז מ'זאל דאס מפרסם זיין בכל קצוי תבל, און אזוי האט מען טאקע געטאן, און ס'איז נתקבל געווארן בכמה מקומות, און איך האב דאס געזאגט ניט אין אן אופן פון "גזירה גזרתי חקה חקקתי", נאר איך האב אויך געגעבן א טעם לזה, וואס דער טעם איז שייך בכל שנה ושנה בזמנים אלו, אויך בשנה זו. און וויבאלד אז מ'האט עס געטאן דריי יאר – מוז מען דאס טאן אויך ווייטער,

---

60) בתנ"ך: ספר יחזקאל פרק מ ואילך. במשנה וגמרא: מסכת תמיד ומדות, וברמב"ם הלכות בית הבחירה, ובהוספת הביאורים שנתבארו בתורת החסידות.

וראה שו"ת באתרא דרב סי' שסב כמה אופנים לקיים מצות בנין ביהמ"ק בזה"ז.

61) ראה שיחת ש"פ מטו"מ תשל"ו (שיחו"ק ע' 496 ואילך). ושיחת ש"פ מטו"מ תש"מ (שיחו"ק ע' 658 ואילך).

62) חי"ג ע' 279.

63) משיחת אור ליום ועש"ק פ' מטו"מ מבה"ח מנ"א כ"ד תמוז התשל"ו (שיחו"ק ע' 485).

64) שיחת ש"פ בלק תנש"א ס"ט.

ווי דער דין איז אז אויב איינער טוט א זאך דריי מאל, און ער זאגט ניט קיין בלי נדר, דארף ער דאס ווייטער ממשיך זיין טאן, און ס'איז זיכער אז בשנים שעברו האט מען ניט געזאגט קיין בלי נדר בשעת מ'האט געלערנט הלכות בית הבחירה, וויבאלד אז איך האב ניט דערמאנט אז מ'זאל אזוי טאן – איז דאך דערפאר א זיכערע זאך אז מ'דארף דאס טאן אויך בשנה זו! און ניט קוקנדיק אויף די אלע זאכן – פרעגט מען בא מיר א שאלה צי מ'דארף לערנען הלכות ביהב"ח אויך בשנה זו – צי דען דארף מען יעדער זאך דערמאנען נאכאמאל און נאכאמאל?! ויה"ר אז וויבאלד מ'האט זיך עכ"פ איצטער געכאפט און אריינגעשטעלט די מודעה אין צייטונג – זאל מען מקיים זיין מכאן ולהבא דאס וואס שטייט אין דער מודעה, אז מ'זאל לערנען הלכות ביהב"ח אין די קומענדיקע טעג, ובפרט אין די ניין טעג, ובפרט בשבוע שחל בו תשעה באב ובפרט בערב תשעה באב עצמו. און זיכער דארף מען דאס לערנען היינט, וואהרום משיח איז דאך היינט נאך ניט געקומען, ועד"ז אויב משיח וועט ח"ו ניט קומען מארגן, וועט מען עס דארפן לערנען אויך מארגן.

און אפילו נאך דעם וואס משיח וועט קומען וועט מען אויך דארפן לערנען הלכות בית הבחירה – וואהרום כאטש אז משיח וועט בויען דעם ביהמ"ק – איז אבער יעדער איד וועט קענען אפשר צוגעבן א פרט ווי צו בויען דעם ביהמ"ק ע"פ ווי עס שטייט אין הלכות בית הבחירה להרמב"ם, ביז – אז בשעת משיח וועט אויפבויען דעם ביהמ"ק, און אין איין פרט וועט דארטן ניט זיין ווי עס שטייט אין הלכות ביהב"ח להרמב"ם – וועט יעדער איד קענען צוגיין צו משיח צדקנו, און ביי אים פרעגן, מיט דער הקדמה אז כל הכבוד למשיח צדקנו, ער איז פון די "שמונה נסיכי אדם" און פון די "שבעה רועים" וכו' – אז לכאורה האט משיח צדקנו געבויט דער פרט אין דעם ביהמ"ק ניט ווי עס קומט אויס פון רמב"ם – און אויב אזוי איז "מהיכן דנתוני" צו משנה זיין פון דעם וואס דער רמב"ם פסק'נט?! וואהרום "תורה לא בשמים היא" און "לא הביישן למד" – איז אויב א איד וועט האבן א ספק אין דעם אופן ווי משיח צדקנו וועט אויפבויען דעם ביהמ"ק, קען ער און ער דארף דאס ביי אים פרעגן. און זיכער וועט משיח צדקנו קיין פראביבל ניט האבן און ניט ברוגז וועדן – וויבאלד אז ער ווייסט אז דער דרך הלימוד אין תורה איז אז "לא הביישן למד" – במילא וועט ער אים זיכער ענטפערן אויף זיין שאלה.

בר"ד משיחת ש"פ מטות תשמ"א: בימים אלו זאל מען זיך משתדל זיין לערנען דעם חלק אין תורה פארבונדן מיט הלכות בית הבחירה, און אזוי אויך פועל'ן אויף אלע אנדערע אידן אז זיי זאלן אויך לערנען הלכות בית הבחירה, ווייל דורך דעם בויט אויף יעדער איד דעם בית המקדש, וואס ער איז דער יסוד לכל העולם כולו, כמבואר אין דברי חז"ל, אז אין קדש הקדשים, אין ביהמ"ק אויפן הר הבית, איז דער אבן השתי' וואס ממנו הושתת העולם. קומט אויס אז כל אחד ואחת וואס לערנט הל' בית הבחירה – בויט אויף דעם ביהמ"ק לכל העולם כולו! דארף מען בימים אלו ארויסגיין אין גאס און געפינען א אידן און אים זאגן: הער זיך איין – דו דארפסט אויפבויען א ביהמ"ק לכל העולם כולו! וואס דאס טוט ער אויף דורך דעם וואס ער וועט לערנען דעם חלק אין תורה פארבונדן מיט בנין ביהמ"ק. טענה'ט יענער, אז ער ווייסס נאך ניט קיין אל"ף בי"ת, ער ווייסט נאך ניט דעם אל"ף בי"ת פון אידישקייט. זאגט מען אים, אז די אלע חשבונות זיינען ניט תופס מקום בשעת דו דארפסט אויפבויען א ביהמ"ק לכל העולם כולו! איי דו פארשטייסט ניט דעם חלק אין תורה פארבונדן מיט בנין ביהמ"ק אין לשון הקודש, לערן דעם תוכן דערפון בלשון אחר אבער דו מוזט אויפבויען א ביהמ"ק לכל העולם כולו! וואס בשעת מ'ווייסט אז כאו"א בויט אויף א ביהמ"ק לכל העולם כולו דורך לערנען דעס חלק אין תורה פארבונדן מיט בנין ביהמ"ק – פאלן אראפ אלע חשבונות וואס מ'קען האבן פון העדר מנוחת הגוף און העדר מנוחת הנפש, וואהרום במה נחשב הוא לגבי אויפבויען א ביהמ"ק לכל העולם כולו, וואס "ממנו הושתת העולם"... און דורך דערויף זאגט מען יעדן אידן – טוט ער אויף אז עס זאל זיין יהפכו ימים אלו לששון ולשמחה ולמועדים טובים, בגאולה האמיתית והשלימה ע"י משיח צדקנו, בקרוב ממש.

בר"ד משיחת ש"פ מטו"מ תשל"ו: בשעת ער לערנט ענינים וועגן דעם ביהמ"ק זעט דאס אפי' א גוי – אויב ער לערנט אויף ענגליש, וואהרום בעיקר איז דאך נוגע דער תוכן, און מ'קען דאס לערנען אויף יעדער שפראך – ס'גייט א איד אין גאס און דער גוי זעט אז ער איז פארטראכט, אדער ער זאגט עפעס, פרעגט ער אים אין וואס ביסטו פארטראכט? זאגט ער אז ער איז פאר'דאגה'ט וויפל זיינען די מדות פון ביהמ"ק. וואס דאס איז ע"ד ווי ס'איז געווען ביי המן הרשע, וואס בשעת ער איז געקומען צו מרדכי האט ער געזעהן אז די תינוקות קאכן זיך. האט ער זיי געפרעגט אין וואס קאכן זיי זיך,

האבן זיי געזאגט אז זיי קאכן זיך ווי אזוי מ'דארף מקריב זיין דעם עומר; ס'איז שוין דא א ביהמ"ק, און א כהן און א עומר – די איינציקע זאך וואס אין דעם זיינען זיי פאר'דאגה'ט, איז דאס בלויז ווי איז מען מקריב דעם עומר! אוז וועגן גזירת המן טראכט מען גארניט! ואע"פ אז דארטן איז געווען אויך מרדכי, וואס מרדכי ידע את כל אשר נעשה, ניט נאר למטה, נאר אויך וואס ס'טוט זיך למעלה, דעם גודל הגזירה רח"ל, און אעפ"כ איז זיין איינציקע דאגה געווען – די דינים פון הקרבת העומר. איי ס'איז דאך א גזירה אויף אידן, מ'דארף פאסטן, זאגן תהלים וכו' – איז אויף דעם אן אנדער זמן, אבער יעצט פארנעמט ער זיך מיט לימוד הלכות הקרבת העומר. עד"ז איצטער, וואס אלע גזירות זיינען שוין בטל געווארן, ואין הדבר תלוי אלא בתשובה, איז וואס איז זיין דאגה, ניט ס'הארט אים דער גלות כו'; משיח איז שוין געקומען און ס'איז שוין דא א ביהמ"ק, נאר זיין דאגה איז וואס איז די מאס פון ביהמ"ק וכו', וואס דערפאר לערנט ער מס' מדות וכו'. ביי אים איז מלכתחלה ניטא די גאנצע מציאות פון גלות כו'.

בר"ד משיחת ט"ו תמוז תשמ"ו[65]: [ללמוד הלכות בית הבחירה] אפילו אז משיח וועט קומען לפנ"ז [לפני י"ז תמוז] – איז דאך ניט אז ס'וועט טעג ווי ימות כל השנה, נאר ס'וועט טעג אויכעט אויסגעטיילט פון א גאנצען יאר, יהפכו לימים ולמועדים ולימים טובים. איז דאך א זיכערע זאך, אז צי דערפאר אז משיח צדקנו איז געקומען פאר שבעה עשר בתמוז דארף מען ח"ו אנרירען די שיעורים וואס זיי זיינען פארבונדען מיט די ג' שבועות? נאר אדרבה – לערנען זיי ביתר שאת וביתר עוז, וויסענדיק אז דאס איז נוגע אין מעשה בפועל בפשטות. אזוי דארף מען דאך דערמאנען וואס שטייט אין מדרש תנחומא [שגדול קרייתה בתורה כבנינה, כאילו הן עוסקין בבנין הבית, ועד שעי"ז אין בנין ביתי בטל]. דערנאך דערמאנט מען זיך אז דער רמב"ם שרייבט – אפילו אז מ'וועט לערנען מדרש תנחומא און הלכות בית הבחירה אין רמב"ם, צוזאמען מיט מסכתא מדות, צוזאמען מיט אלע מפרשים, וועט נאך אלץ בלייבען ענינים וואס זיי זיינען ניט מבורר, וואס וועט מען ערשט וויסען פון הכהן אשר יהי' בימים ההם לאחרי ביאת משיח צדקנו – איז אט דעמאלט וועט ער לערנען די הלכות פון בנין בית הבחירה, איז דאס נוגע בפועל. צי ער פארשטייט די הלכה וואס מ'וועט אים דעמאלט מגלה זיין בענין זה כדרוש, אדער ער דארף דאס איבערמאכען זיין פארשטאנד, אדער ער דארף מוסיף זיין וכו' וכו' – איז דאס ביתר שאת וביתר עוז אז ס'דארף זיין די החלטה תקיפה אויף אנהאלטען אט די שיעורים פאר זיך, און פאר אנדערע, צזאמען מיט אלע שיעורים אין תורה הקבועים, וכל המוסיף מוסיפין לו.

התוועדויות בימי בין המצרים

בשיחת ש"פ בלק תשמ"ז[66]: וכדי להוסיף עוד יותר בענין השמחה – דמכיון ששמחה פורצת גדר, הרי ההוספה בשמחה כשלעצמה פורצת את גדרי הגלות – טוב ונכון ביותר שבימים אלו יוסיפו וירבו בעניני שמחה – התוועדויות של שמחה . . לאחרי שבעה עשר בתמוז (בג' השבועות) – באופן המותר ע"פ שו"ע (סעודת מצוה וכיו"ב), אם משיח צדקנו יתעכב, ח"ו, עוד יום אחד כו'. והעילוי שבזה – הן מצד ענין השמחה, שפורצת גדרי הגלות, ועוד וג"ז עיקר – שעי"ז יתוסף ב"שבת אחים גם יחד", מתוך אהבת ישראל ואחדות ישראל, "גדולה לגימה שמקרבת", שעי"ז מבטלים סיבת הגלות.

בר"ד משיחת ט"ו תמוז תשמ"ז[67]: מרבה זיין אין דעם ענין השמחה כפשוטה בנוגע צו התוועדויות פון אידען בכלל, און א חסידישע התוועדות'ען במיוחד, כידוע די פתקא משמיא נחתא, ווי נשיא דורנו האט דאס מסביר געווען. און ביי א געלעגנהייט, וואס אפילו אין די דריי וואכען, אויב אפילו ח"ו וועט זיך ביאת משיח צדקנו פארהאלטען, רגעים אין די דריי וואכען, אדער שעות אין די דריי וואכען – איז דאך דא אזא מין מעמד ומצב וואס ס'דארף זיין דוקא אן ענין של שמחה, צי דאס איז א ברית, אדער א פדיון הבן, אדער אן ענין של שמחה כיוצא בזה וכו' – זאל מען דאס אויסנוצען אבי ס'איז מותר ע"פ שולחן ערוך. אבער אין דערויף גופא קען דאך אויכעט זיין למעלה ממדידה והגבלה, ווי געזעדט כמ"פ אז דאס איז דער אויפטו פון תורה . . מאכן בזמן המותר ובאופן המותר און מיט הגבלות דקדושה, אז ס'זאל זיין אין אופן, אז ס'זאל זיין אלץ מיט א סדר מסודר, אבער אין דעם סדר מסודר זאל מען זען אז דאס טוט א לעבעדיקער מענטש, און דאס טוט א לעבעדיקער מענטש

65) מסרט הקלטה.
66) סה"ש תשמ"ז ח"ב ע' 471.
67) מסרט הקלטה.

וואס לעבט מיט תורת חיים, און אין תורת חיים עצמה – מיט פנימיות התורה, מחי' חיים יתן לך חיים. און וויבאלד אז מ'פארלאנגט דאס פון יעדען אידען – איז א סימן אז מ'האט פריער געגעבען כח אז מ'זאל קענען דורכפירען די ביידע הפכים. בפרט נאך אז מ'וועט וויסען זיין, אז מ'זאל וויסען זיין, אז דער ענין, קאן דאך ווערט מען נאכפרעגען זיך צי מ'האט געהיט די סדרים . . אז מ'זאגט טאקע ס'זאל זיין א שמחה גדולה, אויב ס'איז נאר ביום בזמן ומקום המותר ע"פ תורה, און ס'זאל זיין גדולה למעלה ממדידה הגבלה, אבער ח"ו רחמנא ליצלן אז דאס זאל אים ברענגען צו שכרות לוט, און ניט לערנען אין דערויף קיין פשט'לעך, כמדובר כמ"פ. [לאחרי אמירת ברכה אחרונה עמד כ"ק אדמו"ר שליט"א ממקומו, וחילק בקבוקי משקה לכל אלו שיערכו התוועדויות].

ליל שלישי, אור לי"ז (טו"ב) תמוז

כל תענית שאוכלים בו בלילה הרי זה אוכל ושותה עד שיעלה עמוד השחר[68]. והוא שלא ישן שינת קבע. אבל אם ישן שינת קבע אינו חוזר ואוכל ולא שותה, אלא אם כן התנה לאכול או לשתות. והרגיל לשתות בלילה אחר השינה מותר לשתות בלא תנאי. ומכל מקום, תוך חצי שעה לעלות השחר[69] אסור להתחיל לאכול סעודת קבע, אבל טעימה בעלמא (אכילת פירות וירקות ושתיית משקה שאינו משכר אפילו הרבה, ואכילת מזונות כביצה ולא יותר) מותרת.

בר"ד משיחת ליל עשרה בטבת תשנ"ב: שמנצלים את הזמן הנותר עד הצום לעשיית תשובה . . שעד עלות השחר (ואפילו עד להתחלת הזמן שלפני־זה, כהזהירות להתחיל להתענות עוד קודם עלות השחר) נותרו עוד כמה שעות – הרי זה ריבוי זמן לעשות תשובה![70]

יום שלישי, י"ז (טו"ב) תמוז – תענית שבעה עשר בתמוז, יהפך לשמחה

היום הוא תענית ציבור, יום האסור באכילה ושתי', לפי שבו הובקעה העיר[71].

י"ז בתמוז חמשה דברים אירעו בו: נשתברו הלוחות, ובטל התמיד[72] מבית ראשון, והובקעה ירושלים בחורבן שני, ושרף אפוסטומוס הרשע את התורה, והעמיד צלם בהיכל.

מצות עשה מדברי הנביאים להתענות בימים שאירעו צרות לאבותינו ותכלית התענית כדי לעורר הלבבות לפתוח דרכי התשובה[73]. וכתבו הפוסקים, שלכן חייב כל איש לשום אל לבו באותן

---

68) ראה לקמן בהערות ביום י"ז תמוז.

69) ומה שסתמו הפוסקים בדיני תעניות, מיירי באוכל פחות מכביצה או בהתחיל לפנ"ז. אבל להעיר שבשו"ת בצה"ח ח"ג סנ"ב סק"ו ר"ל בדא"פ בדעת אדה"ז בסידורו (סדר ספה"ע) שלילה שלפני התענית קיל טפי, ומותר לאכול עד עלוה"ש ממש, דל"ג שמא ימשך. וכן ראיתי לעוד אחרוני זמנינו. אבל, נוסף לזה שכ' כן רק מסברא ואין לזה שום מקור, והו"ע הרגיש שהוא דוחק (אף שהביאו עוה"פ בסו"ד, במסקנת הדברים, ושוב בדא"פ), ומסתבר לומר דל"פ רבנן – יל"פ בפשי' דבסידור שם מיירי בטעימה בעלמא, ולא נחית לפרט, מדלא קאי בדיני ק"ש ותפלה. וז"פ.

70) וכעי"ז בסה"ש תשנ"ב ע' 231 הע' 45.

71) אע"פ שבראשונה הובקעה בט' תמוז, תיקנו להתענות בי"ז תמוז שבו הובקעה העיר בשניה משום דחורבן בית שני חמיר לן – שו"ע או"ח סתקמ"ט ס"ב. וראה במג"א סק"ב שם. וי"א (גם בשיטת הבבלי) שגם בראשונה הובקעה בי"ז בו. וראה בארוכה לקו"ש חי"ח ע' 308 ואילך ובהערות שם.

72) מבית ראשון – רמב"ם תעניות פ"ה ה"ב. (וי"ג שם: מבית ה'. וראה אדני יד החזקה לשם). סמ"ג עשין מצוה ג' מדברנן. אבודרהם סדר תפלת התעניות. ועוד. אבל ראה ירושלמי תענית פ"ד ה"ה. פיר"ח תענית כח, ב. פירש"י תענית כו, ב. פירש"י דניאל ח, יא. שם יד. פי' ראב"ע דניאל ט, כד. מלאכת שלמה תענית פ"ד מ"ו. ובפירש"י תענית כח, ב ד"ה מעת (וכ"ה בכ"מ), שהוא ביום שהועמד צלם. והרי גם בזה ב' דעות, אם הוא צלמו של מנשה (וכ"ה בפירש"י תענית כו, ב ד"ה והועמד. ועוד) או אפוסטמוס – ראה ירושלמי תענית פ"ד ה"ה. גם שקו"ט אם הוא מחמת גזירת מלכות או שלא היו להם כבשים. וראה גבורת ארי תענית שם. מט"י סתקמ"ט ס"א. נוכח השלחן שם. מענה כ"ז תמוז תשכ"ה (ליקוט מענות קודש מילואים ח"ג ע' 78).

73) וראה שו"ת חת"ס או"ח סר"ח שכתב לדייק מל' הרמב"ם תעניות פ"ה ה"א "כדי לעורר הלבבות ולפתוח דרכי התשובה" שד' צומות נקבעו על התשובה ולא לאבל. וכתב שם, שלכן נהגו לומר וידוים וסליחות. וכדברי הרמב"ם, כ"ה מפורש יותר במאירי ברכות ו, ב: שהתעניות כולם נתקנו מפני התשובה. אבל ראה בר"ן תענית ט, א בדפי הרי"ף, הובא בתויו"ט תענית פ"ד מ"א, שנקבעו לאבל ולא לתפלה. וראה שם בר"ן ז, א. וכ"מ קצת בריטב"א מגילה ה, א ד"ה אבל. שם תענית י, א. ובמאירי פסחים נד, ב לגבי ת"ב (אבל לכאו' קאי בכל ד' צומות): אינו אלא לזכר אבל. ומה שחייב להתענות – היינו מחמת צער להרגיש העינוי. ומצינו כעי"ז באבילות, כתענית ביום שמת אביו או רבו, וכן התענה דוד כשמתו שאול ויונתן בנו, וכן היו מתענים ביום מיתת החכמים (ירושלמי מו"ק פ"ג ה"ז, הובא בטור יו"ד סשע"ח).

אמנם, גם אם נקבעו רק לאבל, הרי המתאבל ג"כ צריך לפשפש במעשיו ולחזור בתשובה (ראה רמב"ם אבל פי"ג ה"ב). ולהעיר מרמב"ם תפלה פי"ג ה"ח שבשאר תעניות קורין ברכות וקללות כדי שישובו, משא"כ בד' צומות. ובשו"ת הצ"צ או"ח סי' קי (במהדו"ח) הביא ד' הרמב"ם הנ"ל, וסמך לה מש"כ בר"ן כנ"ל. ועלה כתב שחובת קריה"ת בד' צומות היא לפי ש"חייב לזכור האבל והחורבן כו' וכמ"ש הגד להם

הימים לפשפש במעשיו ולשוב מהן, כי אין העיקר התענית, ואין התענית אלא הכנה לתשובה[74]. ולכן אותן אנשים שכשמתענים הולכים בטיול ובדברים בטלים תפסו הטפל והניחו העיקר. ומכל מקום אין לפטור עצמו בתשובה לבד כי ימים אלו הם מצות עשה מדברי הנביאים להתענות בהם[75].

כתב הרמב"ם כל השרוי בתענית וכו' לא ינהג עידונין בעצמו ולא יקל ראשו ולא יהיה שמח וטוב לב אלא דואג ואונן כענין שנאמר מה יתאונן אדם חי גבר על חטאיו. וכתב השל"ה: ומי שאינו עושה כן לא עלה בידו אלא העינוי שמענה את עצמו, כי ענין התענית הוא להכניע את החומר ולהגביר את כח השכלי ולהיות מדוגמת עולם הבא שאין בו לא אכילה ולא שתיה רק נהנין מזיו שכינה, כן יתהנה גם כן להיות כל היום דבוק בו יתברך בתשובה תפילה וצדקה ותלמוד תורה כנגד כולם[76].

חולים פטורים מלהתענות וכן מעוברות ומניקות המצטערות[77].

חתן וכלה בשבעת ימי המשתה, מתענים.

בעל ברית משלים תעניתו[78] ונותנין הכוס לתינוק לשתות והסעודה עושין בלילה.

גם מי שפטור מלהתענות, לא יאכל מעדנים רק יאכל מה שצריך לקיום נפשו.

הצום מתחיל מעלות השחר[79] (לחשבון 16.1 מעלות בשעה **4:04**).

את הבית ויכלמו מעונותיהם כו'", ונמצא שג"ז משום תשובה. ובפשטות, שכל דור שלא נבנה ביהמ"ק בימיו כאילו החריבו לפי שלא עשה תשובה (מדרש תהלים עה"פ קלז, ז. ילקוט שמעוני שם רמז תתפו). וראה שערים מצויינים בהלכה לאאזמו"ר סי' קכא סק"ב, שכתב שלכן תיקנו סליחות ווידוי (וכבר הקדימו בענין זה בשו"ת חת"ס כנ"ל) וזעקת י"ג מדות בשעת קריאת ויחל. והביא מש"כ בערוה"ש סתקס"ו ס"ג שמה"ט מפטירים דרשו במנחה לעורר לתשובה, לפי שבת"צ מתודים בסוף היום.

וראה בארוכה לקו"ש חל"ג ע' 159 ואילך, שיש בתעניות אלו שני הענינים, שהחפצא דהיום שהוא בעצם "יום רצון לה'" גם ללא פעולת האדם (ראה שם הע' 40), אבל היותו "יום רצון" מתגלה ע"י הצום והנהגות התענית שביום זה, וכן שהדרך להרגיש ולנצל מעלת היום היא ע"י עינוי הגוף שזה מעורר את האדם לתשובה.

74) ובחיבור התשובה למאירי: כי ענין התענית אינו מכוון לעצמו אבל הכוונה בו היותו הערה לתשובה ומעשים טובים וכשאין התענית בזה האופן אינו תענית. וראה ראשית חכמה שער התשובה פ"ד. ועוד.

75) וראה פלא יועץ ערך תענית, שמאחר שהתענית דוגמת הקרבן צריך לצרף עמו התשובה כמו שצריך עם הקרבן, שבלא תשובה עליו נאמר זבח רשעים תועבה. [וראה תולעת יעקב בסוד עשי"ת].

וממשיך: ואפשר שבתענית אם לא עשה שום דבר מדרכי התשובה יקבל שכר טוב בעמלו ועושה פרי למעלה וכפרה עושה בחסדי האל ית"ש כי לא בזה ולא שקץ ענות עני, אבל עיקר התענית הוא כדי שיכנע לבבו הערל ויפשפש במעשיו וכו' וישוב אל ה' ויחמהו, ובפרט בתענית צבור כבר כתב הרמב"ם [כנראה הכוונה לתעניות פ"א ה"ה] כי מה יתן ומה יוסיף להתענות על צרות שעברו מאי דהוה הוה אלא עיקר התענית הוא כדי שניתן לב שהצרות באו בעונות אבותינו ועדיין לא הטהרנו ומעשינו כמעשיהם ועל כן לא נושענו ובכן נשוב אל ה' וירחמנו.

76) ושם: וקל וחומר שיהיה סר מרע להרחיק מעליו כל נדנוד עבירה וכל מדה מגונה, ובפרט ישמור מהכעס שהוא הפגם הגדול שבעולם, כי הכעס הוא אל זר והוא בא קצת בטבע למי שהוא ריקן מאכילה ושתיה, על כן יגבור על הכעס.

[ומקרא מפורש הוא (ישעי' נח, ד): הן לריב ומצה תצומו וגו'. וכן הובא בראשית חכמה שער התשובה פ"ד (ועוד) בשם ס' הישר לר"ת (ולפנינו לא נמצא). ובספר חסידים סתרי"ז (הובא בר"ח שם): כשאדם מתענה ישמור עצמו שלא יהי' כעסן בו ביום כי כשהאדם רעב הוא כעסן ואם יכעוס מוטב לא שלא יתענה ויהי' שבע וטוב לבריות שלא יתקוטט. ובפלא יועץ שם: וצריך ליזהר ביום התענית מכל מכשול והרהור עון שלא יבא כטובל ושרץ בידו או כנוטע אילנות ומצד אחר מקצץ בנטיעות וביותר צריך ליזהר מן הכעס שביום התענית הוא מעותד מאד לכעוס על עילה כל דהוא ומאחר שהכועס הרי הוא כעע"ז נמצא שההפסד גדול על השבח וההעדר טוב ממציאות הרע אם לריב ומצה יצוים לכן יתגבר מאד ויעמוד על המשמר לבל יגע לריק].

ועוד שם: גם לא ישיח שום שיחה בטילה, רק כל מגמתו תהיה על דבקותו בהשם יתברך ואף אם יהיה לו איזה משא ומתן ביום יהא באמונה ובנחת וימהר לחזור לדבקותו.

ועוד שם בשל"ה: גם אחר התענית לא ירבה בענוגין, וביום התענית לא ידבר מענין אכילת הלילה באם אפשר לו – דהיינו שיש לו אשה המכנת לו מאכל – לא יתפעל לחקור מה יאכל בלילה, כי היום שמתענה בו הוא קדוש מדוגמת עולם הבא שאין בו אכילה ושתיה.

77) ראה בנו"כ השו"ע ורמ"א או"ח סתקנ"ג ס"א. ואכ"מ. ולהעיר מר"ד ש"פ ויגש תשמ"ט.

78) ראה במג"א סי' תקנט סקי"א.

79) זמן התענית מעלות השחר – כ"ה בפוסקים.

אמנם, בר"ד משיחת ליל עשרה בטבת תשנ"ב נזכר בין הדברים שישנם כמה שעות עד להתחלת התענית בעלוה"ש, או אפילו הזהירות [להתחיל להתענות] עוד לפנ"ז. ואולי הכוונה להמבואר בכ"מ (אג"ק חי"ח ע' תקנז, נעתק גם בלקו"ש חט"ל ע' 225. ועד"ז – ובשינויים קלים – במ"מ הגהות והערות קצרות לאגה"ת פ"ג) בכוונת אדה"ז באגה"ת פ"ג שיכול לאכול עד ג' שעות לפני נץ החמה. ולהעיר מהוספת המלקט בספר המנהגים ע' 45 בשוה"ג (ונמצא בגוכתי"ק בתשורה לנישואי ברוק כ"ג אלול תש"ע ע' 13) שצ"ע אם בכל תענית דינו כן. וגם בפנים תיקן בכתי"ק הל' והוסיף "בתענית תשובה". והמסופר מפי השמועה בס' משבחי רבי ע' 47 – כנראה משבשתא היא.

הנוסע ממקום למקום צריך להמתין ולהתענות עד צאת הכוכבים במקום שנמצא באותו זמן[80].

הלכתא למשיחא: כל הצומות עתידין ליבטל לימות המשיח, ולא עוד אלא שהם עתידים להיות יום טוב וימי ששון ושמחה[81].

בשולחן ערוך (סוף הלכות תענית)[82]: ולעתיד לבוא יהפכם ה' לששון ולשמחה. ונתבאר בלקוטי שיחות[83], שלכן הובא בשו"ע להלכה בזמן הזה, שנוגע למעשה באופן התענית, שהתשובה ביום התענית היא באופן כזה שפועלת (עד) שהצום יהפך "לששון ולשמחה".

מנהג ישראל להרבות בצדקה[84] ביום התענית. נוהגין לשער מה שהיה אוכל ביום התענית, ליתן

[ובהסברא שתענית תשובה חמור טפי (אף שבד"כ איפכא הוא, ולדוגמא לענין להשלים בע"ש וכן לענין מילה. וראה שו"ת מהרש"ם ח"ט סל"ד, שתענית יחיד קיל דאפשר בשאלה) – ילה"ע מפירש"י תענית יב, א ד"ה עד מתי (בנדו"ז ממש). וראה שרביט הזהב שם. אמת ליעקב תענית יא, ב ד"ה ועיין. אבל ראה גבורת ארי ודקדוקי חברים לפירש"י שם. וח"א העיר מפירש"י יומא לד, א ד"ה וצריכי (וכן שם ע, ב ד"ה וצריכי), שיש צד נוטה שהנדבה צריך לייפותה כדי שתתרצה לדורון והקבלת פנים. וראה עד"ז פירש"י חולין ה, ב ד"ה דלאו (בחומרא דעולה לגבי חטאת). וראה הגהות מהרש"ם לשם. וי"ל ע"ד תפלת נדבה שצריך שיהא מכיר עצמו שיוכל לכוון יפה. וראה שו"ת שנות חיים סנ"ו לענין מהבב"ע.

והנה יש מי שר"ל איפכא שג' שעות מאוחר יותר מזמן עלוה"ש, והיא קולא בתענית תשובה, ודבריו נסתרים מכ"מ, כולל גם מהל' במ"מ הגהות וכו' לאגה"ת שם (ועוד). וחלק מההשגות לסברא הנז' – הועלו עלי גליון בתגובות שנדפסו בהתמים (בית משיח) גל' לה. והמענות שנכתבו שם בהערות בשוה"ג – אין בהן די השב, כמובן. וכן מש"כ בהערות שם ליישב ע"פ תאריכי המכתבים – אינו, וכדמוכח גם מרשימות הנ"ל. ואכ"מ עוד.

ובעיקר זמן עלוה"ש בדעת אדה"ז, ובמש"כ באגה"ת, הארכנו במק"א, עודנו בכתובים. ואכ"מ. כן להעיר מביאור מחודש באגה"ת בנר אליעזר גרינפעלד ס"י].

ועוי"ל בפשטות שהכוונה בר"ד הנ"ל להישן שינת קבע ולא התנה. וכ"מ בשיחה הנ"ל, בסה"ש תשנ"ב ע' 231 הערה 45 בשוה"ג.

80) באם מרגיש חולשה יתירה וקשה עליו התענית, יש מקום להקל לגמור את הצום לאחר שכבר לילה במקום שיצא משם.

81) רמב"ם סוף הל' תעניות – נתבאר בלקוטי שיחות חלק טו ע' 412. ומעלתם תהי' גדולה יותר מכל המועדים שבזה"ז, שהרי המועדים שבזה"ז יבטלו לעת"ל, וגם נעלים יותר מימי הפורים שלא יבטלו לעת"ל – סה"ש תנש"א ח"ב ע' 686. וראה גם שיחת ש"פ פינחס תשמ"ז (תורת מנחם ח"ד ע' 99 הע' 17). סה"ש תשמ"ח ח"ב ע' 530. תשמ"ט ח"א ע' 139. שם ע' 167. ובכ"מ.

ע"ד חיוב סעודה לעת"ל (ולא רק איסור הספד ותענית כבפירש"י ר"ה יח, ב ד"ה יהיו לששון ולשמחה. ולהעיר מהשקו"ט בסעודות חנוכה אם הם סעודת מצוה): ראה מג"א סי' תקנ"ב סקי"א (בנוגע לזמן בית שני, ושלכן מרבים בסעודה הראשונה בעת"ב לזכרון שיהפך במהרה בימינו לששון ולשמחה. וראה סידור יעב"ץ דיני ביהמ"צ שער שלכת שאונב ג סק"א. ובכ"מ שמה"ט נהגו לעשות סיום במוצאי ת"ב, ובתשעת הימים בכלל – ראה דברי תורה (מונקאטש) תנינא ספ"ב. שלחן מלכים (לנדא) פתיחה להל' תפלין שלום ואמת סקט"ו – רסג, א). נחל אשכול על ס' האשכול ח"ב הל' ת"ב ע' 18 (דמחוייב בסעודה דאיתקש למועד כר"ח. אמנם, בר"ח אי בעי לא אכיל פת). שיחת עשרה בטבת תשמ"ב (דששון ושמחה קאי על סעודת יו"ט בבשר ויין). שיחת יום ב' דר"ה תשנ"ב (סעודה גדולה ביותר כסעודת שלמה בשעתו).

ע"ד איסור מלאכה (שבלשון הפסוק "מועדים טובים", והרי ר"ח איקרי מועד ולא איקדיש בעשיית מלאכה. אבל בתוספתא סוף תענית, וכן ברמב"ם, "יו"ט", ובכמה מקומות "יו"ט" היינו גם איסור מלאכה, ראה מגילה ה, ב (וידוע שכ"כ להוכיח נתן העזתי שר"י). וכ"ה בלשון הרמב"ם בכל מקום. אלא, ש"יו"ט" שבמג"ת הוא רק לענין הספד ותענית): הנה, בפירש"י ר"ה שם משמע קצת שאין איסור מלאכה (אבל שם קאי רק בפי' "ששון ושמחה"). וכ"ה בטו"א שם (ד"ה בזמן) בפשטות (לגבי זמן הבית. וראה גם הגהות חשק שלמה תענית פ"א מ"ד ד"ה וכשהי' (שו"ת בנין שלמה ח"ב ענינים שונים ס"ח)). וכן מוכרח בשו"ת מהרש"ל סס"ד, שכשיבנה ביהמ"ק יקריבו תודה גם בת"ב. אבל ראה בשו"ת תשובה מאהבה ח"ב סרע"ג בהגהות לשו"ע או"ח סי' תקפ (בשם הר"י איידליץ) שאסור במלאכה כבחוה"מ, עיי"ש. וראה דרשות חת"ס ח"א דרוש לז' טבת תקע"ד (פג, א – ד"ה כתיב. וכ"ה בתורת משה תנינא ס"פ ויגש) בדרך אפשר (מטעם אחר, ע"פ המדרש "ולמועדים טובים כנגד מלאכת שבת"). שם דרוש לח' טבת תקפ"ט (פט, א ד"ה כתיב). וראה שו"ת עמק התשובה ח"ה בפתיחה ע' לא (מד"ע).

קרבנות: בסה"ש תנש"א ח"ב ע' 694 נזכר בין הדברים ע"ד קרבנות המועדים, כולל ימים אלו שיהפכו לששון ולשמחה ולמועדים טובים. ואולי הכוונה (נוסף לקרבנות מצד חנוכת ביהמ"ק – ראה עזרא ח, לג ואילך שהקריבו בכל יום, גם בת"ב) לקרבנות נדבה, שלמים ותודה (ראה שו"ת מהרש"ל סס"ד. מג"א (ושו"ע אדה"ז) סנ"א סקי"א (ס"א). ולהעיר שבשו"ת מהרש"ל כתב רק בנוגע לעת"ל, ובמג"א שינה וכתב בל' עבר שהי' יו"ט בזמן המקדש, ואדה"ז השמיט ד"ז וכתב רק שהקריבו תודה ותו לא. גם לא נחית לבאר אם הכוונה בזמן בית ראשון או ב"ש. ולכאורה קאי בזמן ב"ר, ומה"ט לא כתב שהי' יו"ט). ולהעיר גם מקרבן עצים בת"ב (תוספתא בכורים פ"ב, ח. וראה ניצוצי אור (מרגליות) מגילה ה, א), וכן בת"ב נדחה, בעשירי באב (תענית פ"ד מ"ה. תענית יב, א. וראה שו"ת חת"ס או"ח סי' קנז. הנסמן בשו"ת יבי"א ח"א סל"ד סק"ג). [ולהעיר מהפכו – שקו"ט בנוגע הקרבת קרבנות יו"כ בזמן חנוכת ביהמ"ק בימי שלמה כשאכלו ושתו – ראה לקו"ש ח"ח ע' 56 הע' 42]. ולהעיר מהרמז הידוע בברכת אשר גאלנו "יגיענו למועדים ולרגלים אחרים הבאים לקראתנו לשלום", דקאי על ביטול הצומות לעת"ל, שבזמן שיש שלום יהיו לששון ולשמחה.

כשמשיח בא באמצע התענית: ראה בסה"ש תנש"א ח"ב ע' 832 (תוכן משיחת צו"ג תנש"א) בנוגע לנתינת כח לדחיית הצום לגמרי בימות המשיח, שמקום לשקו"ט בנוגע לתעניות דרבנן אם משיח בא באמצע היום אם צריך להשלים התענית. וראה גם שם ח"א ע' 26 הערה 105 (שיחה הנ"ל).

82) ועד"ז בטור שם (בשינויים. ונתבאר בלקו"ש חט"ו שם ע' 414 הע' 19).

83) חט"ו שם ע' 416. וראה שם הע' 38.

84) צדקה זו – לא מכספי מעשר.

לעניים בערב[85]. אמרו רז"ל אגרא דתעניתא צדקתא.

אין שוטפים את הפה ביום התענית[86].

שכח ואכל מחוייב להשלים התענית. ואינו צריך להתענות יום אחר, אם לא שכוונתו לשם כפרה. ויכול לומר עננו בנוסח: עננו ביום צום התענית זה. ואם אכל פחות משיעור כותבת בכדי אכילת פרס או שתה פחות מרביעית לא נעקר התענית ממנו ויאמר עננו כרגיל.

מי שאינו מתענה לא יעלה לתורה[87]. קראו לתורה למי שאינו מתענה וצר לו להודיע מפני חילול ה' יעלה.

בי"ז בתמוז מותר ברחיצה וכיבוס[88].

שחרית

רק הש"ץ אומר עננו[89], בחזרת הש"ץ, בין ברכת גאל ישראל לברכת רפאנו. [וכן אומרו במנחה, כדלקמן]. שכח, ראה בטבלא שבסוף הלוח.

אמירת הסליחות בתוך סדר התפילה.

סדר התפלה לשחרית: לאחרי חזרת הש"ץ, תחנון, נפילת אפים, סליחות (מתחילים מ"אל תתנו" ומשמיטים הוידוי – "אשמנו"), אבינו מלכנו הארוך, ואנחנו לא נדע, חצי קדיש[90], מוציאים ס"ת וקורין ג' גברי בפרשת ויחל משה.

בנוגע לאמירת וידוי תחנון סליחות ואבינו מלכנו כשיש ברית וחתן וכדומה, המנהג בבית חיינו[91], שהקהל (משא"כ החתן ובעל ברית) אומרים סליחות אבל משמיטים וידוי, תחנון, ואבינו מלכנו[92].

> בשיחת ט"ו תמוז תשמ"ב – אחרי אמירת ברכה אחרונה בסוף ההתוועדות – נתבאר, שקודם אמירת הסליחות בי"ז תמוז, מיד בהתחלת שלושת השבועות, מתחילים ומקדימים באמירת שלושה פסוקים, והפסוקים הם העיקר בסליחות, ובדוגמת תפלת שמונה עשרה בתפלה. ובפסוקים הנ"ל גופא – בסדר מדוייק, שלא מתחילים בענין של "חשבון צדק", אלא ההתחלה היא בפסוק "אל תתנו דמי לו עד יכונן ועד ישים את ירושלים תהלה בארץ", שפותחים בשטורעם, באמירת פסוק, שהתורה עצמה אומרת, שאסור להניח להקב"ה לשתוק, מלבנות את ירושלים. וגם זה אינו מספיק, ועדיין אסור להניח לו לשתוק, ויש להפציר ולבקש, עד שירושלים תהי' במצב של "תהלה בארץ". והטעם לכך, בפסוק השני "כי עמך מקור חיים", שמאמינים שהקב"ה מהווה ומחי' ומקיים הכל, ובודאי

---

85) ראה בפירש"י ברכות ו, ב ד"ה אגרא דתעניתא שנותנין צדקה לעבד. ומשמעות רש"י שבערב אחרי שהתענו העניים יהא להם מה לאכול. וראה של"ה מס' תענית נר מצוה. א"ר סתקס"ו סק"ב. משנ"ב שם סקי"ב. כה"ח סקט"ו (נסמן בלקו"ש כה ע' 446 הע' 45. שם ע' 470 הע' 85). אבל י"ל בכוונתם שנותנים **לקראת** ערב. וכ"ה בתוס' מגילה כא, א ד"ה ואין מפטירין, וראה גם במטה משה סתשנ"ה, הובא בא"ר משנ"ב וכה"ח שם, ליתן צדקה במנחה דתענית, דאגרא דתעניתא צדקתא לעת ערב, ושמשו"ה נכון להפטיר דרשו בערב אחרי שעושים צדקה. ואכתי י"ל, שברש"י מיירי שחילקו מזון לעניים במוצאי התענית, ולכן נותנים אז בערב. וכ"מ בשבה"ל סר"פ.

איברא שברש"י סנהדרין לה, א ד"ה כל תענית – ונסמן בהגהות הגר"י פיק במסורת הש"ס ברכות שם – משמע שנתנו בליל התענית, לפני התענית (וביד רמ"ה שם סתם וכתב "ביום התענית"). ודוחק לומר שבליל תענית הכוונה במוצאו (אף שכ"מ קצת במאירי שם). ואולי תרוויהו איתנהו. וכ"ה בשמחת הרגל להחיד"א לימוד ג (כא, א) שצריך ליתן לפני התענית ולאחרי'.

86) מי שיש לו צורך מיוחד, כגון שסובל מריח הפה וכדומה, ישטוף פיו בדבר מר (כמי־פה וכדומה) ויכפוף ראשו שלא יבלע. וראה שו"ת באתרא דרב סי' א'תתקפח.

87) גם מי ששכח ואכל ככותבת או שתה מלא לוגמיו לא יעלה לתורה לכתחילה – שו"ת באתרא דרב סי' כט'פז.

88) ויש שהחמירו לבעלי נפש ברחיצה בחמין ושאר עינויים כבתשעה באב. וראה אצלנו במקורות ועיונים להלכה יומית אות שמו. שו"ת באתרא דרב סי' יט'תתצז.

89) באם אין עשרה מתענים – אומר הש"צ עננו בברכה בפני עצמה אם יש בבית הכנסת אף רק ג' מתענים. ועל כל פנים כשיש עוד שבעה שאכלו פחות מכשיעור. וראה בארוכה בהערה להלן בדיני קריה"ת.

אם הש"ץ עצמו אינו מתענה – אע"פ שלכתחילה אין לא להיות ש"ץ (אפילו אם הוא אבל ר"ל), בדיעבד אם עבר או אם אין ש"ץ אחר – אומר עננו בשומע תפילה ובנוסח "עננו ביום צום התענית הזה" (מג"א סתקס"ו סק"ז).

90) א"א ל־ל ארך אפים (רק בימי שני וחמישי). וראה שו"ת באתרא דרב סי' יז'תרפב.

91) היו בזה כו"כ הוראות במשך השנים. ואכ"מ. בפועל, המנהג כבפנים.

92) באופן כזה אין מדלגים כלל בסדר הסליחות. והיינו שמתחיל מסלח לנו, וגם אומר הוידוי ("אשמנו") כדרכו. [ודי בזה במה שמניחים מקצת – והיינו מה שמדלג בסדר התפלה על תחנון – מחמת החתן ומילה].

שכללות ענין הגלות נעשה ע"י הקב"ה – "עמך", והוא קשור עם "מקור חיים" כפי שיתגלה לעתיד לבוא, שאז יתהפך החושך לאור, אבל בכדי ש"נראה אור" הוא "באורך" ע"י התורה, שהתורה מאירה דרכו של יהודי ואומרת "אל תתנו דמי לו". ורק לאחרי זה נעשה המוח והלב רגוע, שאפשר לעשות תשובה שלימה, כבפסוק השלישי "אלקינו בושנו במעשינו ונכלמנו בעוננו". ומובן, שהענין שהזמן גרמא ועיקר השטורעם הוא "אל תתנו דמי לו". ובאשר לענין התשובה – כאשר מחליטים בתוקף המתאים ש"בושנו במעשינו" ה"ז כבר תשובה שלימה וכו'. ועוד זאת, תשובה היינו לשוב אל ה', ולכן כאשר פונה אל הקב"ה באופן ד"אל תתנו דמי לו" הרי זו תשובה אמיתית.

נכון ללמוד פירוש המילות של הפיוטים והסליחות[93].

טוב לעמוד בשעת אמירת הסליחות, ומי שקשה לו יעמוד עכ"פ בשעת אמירת א־ל מלך יושב[94], י"ג מדות, ובשעת אמירת הווידוים.

המתפלל ביחיד אינו אומר י"ג מדות[95], ולא ויעבור[96]. המתפלל במתינות ואינו מספיק להגיע למקום שהציבור עומדים בסליחות, יפסיק במקום עמידתו בסליחות גם באמצע הפרק בכדי לומר י"ג מדות עם הציבור[97]. וממשיך אח"כ לומר כדרכו.

פתיחת הארון: כשהס"ת מונחת בארון הקודש אע"פ שהוא פתוח אין צריכים לעמוד, אלא שהעולם עושין כן דרך כבוד לעמוד כל שהארון קודש פתוח ואין חיוב בדבר. ויש מחמירים עכ"פ כשרואה הס"ת. ויש להקל בזקן וחלוש[98].

קוראים בתורה בתפילת שחרית[99] ומנחה ("ויחל משה")[100], ומפטירים בתפילת מנחה כבכל תענית ציבור.

ביום י"ז תמוז . . יש לומדים (אף שמעטים הם ביותר – ולא נתפרסם כלל וכלל) בתורה (בנביאים[101])

---

93) ובנוגע לאמירת הסליחות ע"י הנשים בשפה המובנת – ראה שו"ת אתרא דרב סי' ד'תרי.

94) בנוגע לנוסח "כהודעת" ו"כמו שהודעת" ב"א־ל מלך" וב"אל ארך אפים" – ראה שו"ת באתרא דרב סי' טז'תרסה.

95) בנוגע אמירתו בניגון וטעמים כקורא בתורה (והובא ד"ז גם לענין סליחות – כ"ה בפשטות בשו"ע או"ח סתקס"ה ס"ה דקאי לענין סליחות. וראה במט"א סתקפ"א סכ"א ועוד) – ראה אצלנו בשו"ת באתרא דרב סי' ד'תרעא. ולדעת הכה"ח סי' קלא סקכ"ג, רק בסדר התפלה נכון לאומרו בניגון וטעמים, משא"כ בסליחות.

96) והנה, י"א שידלג גם תיבות "זכור לנו היום ברית שלש עשרה" וכן בסליחות במקום שנזכר זכות שלש עשרה מדות – כ"כ במט"א שם. וראה ט"ז סתקס"ה סק"ה. והעתיקו בשתיקה בא"ר סק"ז (וצ"ע במשנ"ב שם בשעה"צ סק"י שהעתיק באו"א). וראה בערוה"ש שם ס"ז. וראה שו"ת מנח"א ח"ג סכ"ב שכ"ה גם באומרו בניגון וטעמים, עיי"ש.

אבל י"ח בזה, וס"ל דשפיר דמי לומר תיבות אלה בכל גווני – כ"מ קצת בדעת המג"א סק"ו. וכ"כ בברכ"י סי' קלא סק"י. וראה הנסמן בכה"ח שם סקכ"ה. ובקצה המטה סתקפ"א סקנ"ה שכן המנהג. ושכך מפורש בשבה"ל סרפ"ב.

97) ואם התחיל אמירת י"ג מדות עם הציבור די בכך, אף שמאריך באמירתן, וכן יכול להתחיל כשהציבור באמצע אמירתן. אבל לא די בכך שהתחיל א־ל ארך אפים וכדומה, וכן אם הציבור כבר גמרו אין ליחיד להתחיל לומר י"ג מדות – ראה בכ"ז שו"ת באתרא דרב סי' כג'תרנז.

98) וראה אצלנו בשו"ת באתרא דרב סי' כב'תפג.

99) קראו בתורה אחר חצות היום י"א שא"צ לקרוא שוב במנחה (שו"ת דבר יהושע ח"ה או"ח סי"ז). וטעמו הוא שלא תיקנו קריאה למנחה רק שיקראו אחר חצות. (וכש"כ להדעות שאפשר לקרוא למנחה מחצות וא"צ להמתין עד ח"ש אחר חצות). ועיי"ש שהביא מי שחלק עליו, ודחאו. ועוד יש לדון מטעם אחר, שמצינו בכ"מ שדבר אחר עולה לו לכאן ולכאן, וה"נ י"ל שעולה לו גם לחובת מנחה. והנה, נתקשו בכ"מ בטעם שקוראים ב"פ בתענית, ולרבינו מנוח תפלה פי"ג הי"ח "דצריך לקראות בתורה שני פעמים ביום" יתכן לומר שהחיוב לקרוא ב"פ, גם אם שניהם אחר חצי היום. ויל"ע. (ולהעיר שי"א אפי' בת"ב שאין תשלומין לקריה"ת של שחרית במנחה – ראה שו"ת שבט הקהתי ח"ג סקפ"ב. אבל איהו קאי להדעות שגם בקריה"ת דשבת שחרית ליכא תשלומין במנחה, והרבה חולקים). והטוב טוב, שישמעו מציבור אחר שקורא לחובת מנחה.

וראה גליון פניני הלכה תצוה תשע"ח. דברי הצומות ס"ה סק"ח.

100) באם אין עשרה מתענים – אפשר לקרוא ויחל אם יש בביהכ"נ אף רק ג' מתענים.

אלא שי"א שכשאינן מתענין שלא מחמת חולי אין להקל, וכדמוכח בשו"ת קול גדול למהר"ם חביב סי"ד דמיירי רק באניסי – שו"ת שערי צדק (פאנעט) סי' קיט. פרי השדה ח"ג סי' קסח סק"ב. שם סי' קעט. זכרון יהודה שם. אפרקסתא דעניא ח"א סע"ז ד"ה א"ב. באורות אברהם או"ח סל"ו. וגם בשו"ת צ"צ במהדו"ח או"ח סי' קיא מיירי באניסי (וכן בפס"ד שלו סי' תקסו. אבל שם י"ל דנקטי' לדוגמא בעלמא). ועוד להעיר שבכ"מ כתבו רק כשיש עשרה מתענים בעיר, ונוגע לשלוחים הנמצאים בערים רחוקות.

אלא, שבזמנינו כשאינם מתענים מחמת העדר הידיעה, כאנוסים דמי, וכתינוקות שנשבו. ובהנ"ל מיירי כשפורשים מדרכי צבור בשאט נפש. ועוד, שרובם ככולם של הסברות שהובאו בשו"ת הצ"צ שייכים גם בכגון דא. (ולסברת הישועו"י סתקס"ו סק"ב לחלק בין תעניות הקבועות לתענית שגזרו הציבור, שלא נכללו בכלל הגזירה רק מי שאפשר לו להתענות אבל מי שהוא חולה לא עליו היתה הגזירה, אבל בד' צומות ות"ב מה שחולה פטור היינו משום פקו"נ ומיקרי תענית, וכיון דמצי עביד ע"י הדחק משוי שליח, יעו"ש – איכא למימר אדרבה, שבעצם חולה גרע מבריא שאינו מתענה, שבבריא ודאי עדיין בכלל חובת התענית הוא (אף שלמעשה לענין ד' צומות לא ס"ל לחלק)).

101) מלכים ב כה, ג–ח. ירמיה לט, ב–ז. זכריה ח, יח–יט.

פרשת היום ע"ד "צום הרביעי" . . (ע"ד שבכל יום אומרים שירו של יום וכיו"ב). ויתירה מזה – התורה היא נצחית גם לע"ל, כולל חלקים אלו בנביאים המדברים ע"ד הצומות; אלא **שבתורת אמת** ותורה **אור** – מאיר בגלוי הטוב שבכל דבר (כמבואר במ"א בענין יעקב ועשו האמורים בפרשה[102]), היינו הטוב שבצומות אלו, כפי שיהפכו לששון ולשמחה ולמועדים **טובים** לע"ל, ואדרבה – ע"י הלימוד בנוגע להירידה לפי שעה, ה"ז מגדיל השמחה והיום טוב[103].

מנחה

יש להקדים תפלת מנחה שיהא קודם בין השמשות (היינו, לסיימה קודם שקיעת החמה בשעה **8:19**). והיינו, שנוסף לזה שראוי להקדים להתפלל לפני השקיעה גם בשאר ימים, הנה, ביום תענית בפרט נכון להקדים מחמת כמה טעמים וחששות[104].

גם במנחה, מוציאים ס"ת וקורין ג' גברי בפרשת ויחל משה. ומפטירין דרשו ה' בהמצאו.

סדר התפלה למנחה: וידבר, אשרי, חצי קדיש, ויהי בנסוע, קריאת התורה[105], הפטורה וברכותי', יהללו, חצי קדיש, שמונה עשרה ("עננו"), חזרת הש"ץ, תחנון ואבינו מלכנו הארוך, ואנחנו לא נדע, קדיש תתקבל, עלינו, קדיש יתום.

בתפילת העמידה אומרים כולם "עננו" בברכת "שמע קולנו". שכח היחיד ולא אמר, ראה בטבלא שבסוף הלוח.

בחזרת הש"ץ אומר הש"ץ "עננו" בין "גואל" (ברכת "גואל ישראל") ל"רופא" (ברכת "רפאנו"), וברכת כהנים ("אלקינו ואלקי אבותינו") לפני שים שלום.

דברי כבושין אחר מנחה[106].

הלכתא למשיחא: בר"ד משיחת ח"י תמוז (תענית י"ז בתמוז נדחה) תנש"א, שיום זה יכול להיות יום שבן דוד בא, ובמילא יאמרו בתפלת המנחה לא בנוסח דיום התענית אלא ענינים של שמחה, שבברכת "שמע קולנו" מותר להוסיף כמה ענינים.

בר"ד הנ"ל, שכשיבוא משיח צדקנו היום יחסכו לקרוא בתורה במנחה[107].

צאת הצום[108] [וזמן תפלת ערבית] בשעה: **8:51**.

זמן קריאת שמע בלילה הוא משעת יציאת שלשה כוכבים **קטנים**. ואף שמן הדין די בכוכבים בינונים[109] – לפי שאין אנו בקיאים בהם[110] צריך להחמיר ולהמתין עד שיראו קטנים[111]. ולכן, נכון לחזור ולקרוא קריאת שמע כמה דקות אחר כך[112].

---

102) לקו"ש ח"כ ע' 341 ואילך. לקו"ש ח"ל ע' 145. ועוד.

103) סה"ש תשמ"ח ח"ב ע' 547 הערה 63.

104) לענין אמירת הש"ץ או"א ברכנו אפשר לאומרה בין השמשות. וראה שו"ע אדה"ז סתרכ"ג ס"ח, אפי' בנוגע לנ"כ, שצ"ל קודם צאה"כ ומשמע שביה"ש מותר. וכש"כ בנוגע אמירת או"א וכו', עיי"ש. [וצע"ק בסיום הסעיף: מבעוד יום. גם יל"ע אם בסידורו (שחזר בו בכמה דברים בענין בין השמשות) ס"ל נמי הכי].

105) אם החזירו בטעות הספר תורה לפני ההפטרה אין להוציאו שוב ויאמרו ההפטרה כשהס"ת בארון.

106) ראה לקו"ש ח"כ ע' 352 (וש"נ) ע"ד מנהג כמה קהילות בעבר לומר ביום התענית בזמן מנחה דברי כבושין לעורר לתשובה, ושכדאי לעורר ע"ד מנהג הנ"ל במקום האפשרי – שיאמרו אחר מנחה (לכה"פ כמה מלים) דברי כבושין או מזמור תהלים המתאים, ובמקום שאא"פ – שיחשבו עכ"פ דברי כבושין.

107) ויל"ע אם הכוונה רק למנחה, או דבהכי עסיק התם (דמיירי בשעת מנחה). ולהעיר מהשקו"ט בקריה"ת במקום שאין מתענים (ראה לעיל), אם הוא חובת היום או שייך לענין התענית. ויש שכתבו לחלק בין שחרית למנחה. ולהעיר שאת"ל שיקראו בתורה כדין יו"ט – ה"ז רק בשחרית ולא במנחה.

108) זמן כוכבים בינונים לאדה"ז.

109) שפסקו בגמרא הלכה כר' יוסי לחומרא כמו בקריאת של ערבית שאינו ודאי לילה עד צאת הכוכבים הבינונים בגודל גופם ברקיע ובאורם.

110) והארכנו בזה בקובץ אה"ת ג' תמוז תשנ"ו. וראה משלחן הבד"צ שבועות תשע"ה.

111) ובסדר הכנסת שבת כתב אדה"ז "להחמיר בקיץ [במדינות אלו] לענין ק"ש של ערבית עד שעה שלימה אחר השקיעה". ונתבאר שם אצלנו.

112) והעיר המזכיר הריל"ג ע"ה, שבפעם הראשונה שהרבי רצה שיתפללו בתענית ציבור מוקדם, אמר לי לגשת להרה"ח ר' שמואל הלוי לויטין, באמרו שהרי הוא רב פוסק דינים, ולבקש שיסכים להתיר להתפלל ערבית, ולהכריז שאח"כ לאחרי שיהי' 36 דקות אחרי השקיעה

יום חמישי פרשת פינחס, י"ט תמוז

יום כניסת כ"ק אדמו"ר מהוריי"צ נ"ע לבריתו של אאע"ה (בשנת תר"ם) ויום השביעי דחגיגת הבר מצוה שלו (בשנת תרנ"ג).

במעלת י"ט תמוז, יום שמחה גדולה, והשייכות ל"בין המצרים", כטעימה מגאולה העתידה – ראה הנסמן בהערה[113].

בשיחת ט"ו תמוז תשמ"ה[114] (בקשר ליום הברית של כ"ק אדמו"ר מוהריי"צ נ"ע): "הימים האלה נזכרים ונעשים ברוחניות, מען לעבט זיך אבער אין עולם העשי' – דארף מען זיך משתדל זיין און געפינען אזא מין ענין וואס דאס זאל מתיר זיין א שמחה אין דער יום הברית . . צי דאס וועט זיין א ברית מילה, אדער א פדיון הבן אדער בכיו"ב – א ענין וואס דאס איז ע"פ שו"ע דארף מען מאכן א שמחה אפילו ווען דאס טרעפט אין דער דריי וואכן. און אט דעמאלט זאל מען מאכן אט דא די שמחה. און אויכעט מדגיש זיין אז בגשמיות על פי הלכה – טאקע דאס איז דער עיקר הטעם; אידן און חסידים לעבן דאך מיט נשיא דורנו, וואס משנה לשנה פונקט ווי ער איז געווען חי בשעת זיין ברית בפשטות, אזוי מדי שנה בשנה ביום הברית איז ער הולך ונתעלה און הולך מחיל אל חיל, במילא איז דאך דער יום הברית פון היינטיקן יאר [תשמ"ה] וועט עס דאך זיין דער הונדערט און זעקסטע מאל פון זיין ברית, איז דאך דערפון פארשטאנדיק ווי אזוי ס'דארף זיין די שמחה דעמאלט.

מען דארף אבער אראפנעמען די טענה פון אלה אשר תואנה המה מבקשים, אפילו ווי דאס איז פארבונדען מיט עולם ההלכה – איז דאס ניט קיין תואנה, נאר א טענה צודקת. איז דערפאר דארף מען אויסגעפינען א פדיון הבן אדער א ברית מילה, וכיו"ב א ענין וואס איז ניט נאר מתיר א שמחה ע"פ שו"ע, מען קאן זיכער אויסגעפינען א ענין וואס וועט אויכעט געבן כח און עידוד אויף מאכן א שמחה ביום זה. און אט דעמאלט בשעת מעשה זאל מען רעדן וועגן דעם ענין ע"פ הלכה, א ברית אדער א פדיון הבן וכיו"ב. און גלייך דערנאך, אדער פארדערויף, חזר"ן אן ענין אין חסידות פון דער בעל הברית, פון דער רבי דער שוועד – נשיא דורנו, וואס ער איז חי בחיים און מידי שנה בשנה וועט אלץ מער ניתוסף . . ממשיך זיין אין די פארברענגענישן . . און ביום הברית אויכעט זיכער . . באופן מיט די הגבלות ווי אין שולחן ערוך. און ווי חסידות איז מבאר – א הגבלה וואס מ'איז זיך אליין מגביל איז די הגבלה קיין הגבלה ניט, בשעת די שו"ע אליין איז דאס מגביל איז די הגבלה קיין הגבלה ניט[115].

יום ועש"ק פרשת פינחס, כ' תמוז

העברת הסדרה שמו"ת – פ' פינחס[116].

חייב אדם למשמש בבגדיו עם חשיכה.

הדלקת נרות שבת קודש בשעה: **7:58** (18 דקות לפני השקיעה).

לקרוא ק"ש שנית (ולא הזכיר שיכולים לסמוך על ק"ש שקוראים בק"ש שעל המטה), ושכן הי' - ואולי יותר מפעם אחד - שהורה להכריז הנ"ל.

וראה אצלנו בשו"ת באתרא דרב סי' ג'רג. ושנ"ת.

113) ראה שיחת ש"פ פינחס תשמ"ט (ספר השיחות ע' 581 ואילך). ועוד.

114) מסרט הקלטה.

115) ובר"ד משיחת ש"פ בלק תשמ"ה: כאן המקום לעורר ולהזכיר שיש להמשיך את ההתוועדויות דימי הגאולה יב-י"ג תמוז ככל האפשרי, עד הזמן המותר ע"פ שו"ע. וכמו כן, טוב ונכון שישתדלו לערוך התוועדויות גם ביום י"ט תמוז, היום שבו נכנס בעל הגאולה בבריתו של אברהם אבינו, וכמובן – באופן המותר ע"פ שו"ע, עי"ז שיקשרו זאת עם סעודת מצוה של ברית מילה, פדיון הבן, וכיו"ב, כמדובר בהתוועדות שלפנ"ז.

116) ההפטורה – דברי ירמיהו (מ"תלתא דפורענותא").

ולכאורה יש לומר ביחיד גם ההפטורה ששייכת לפרשת פינחס (ע"פ היום יום ל' סיון (וראה שם ד' טבת. סה"ש תרצ"א ע' 229) שבהעברת הפרשה שמו"ת קורין שתי ההפטרות "אם הוא שבת ר"ח, או פרשיות מחוברות **וכיוצא בזה**". וגדולה מזו מצינו בסה"ש תרח"ץ ע' 289 (במהדו"ח), בהנהגות ב' ניסן פאריז צ"ח, בה חל ע"פ בערב שבת, בנוגע הפטורת וערבה בשבת הגדול, ש"ביחידות אומרים ב' ההפטרות". ומשמע שר"ל לומר וערבה בכל שה"ג (ולא רק איפכא לומר גם הפטרת השבוע בקביעות ע"פ שחל בשבת). ואינו דומה לקריאת ההפטורה בקריאת שמו"ת דפ' מטות-מסעי, כדלקמן בלוח שם).

שבת קודש פרשת פינחס, כ"א תמוז

משבעה עשר בתמוז ואילך מפטירין ג' דפורענותא. בשבת זו מפטירין בדברי ירמיהו[117].

הלכתא למשיחא: בשיחת ש"פ עקב תש"מ נזכר שגם לעתיד לבוא יהי' ענין ההפטרה[118].

בדא"ח מבואר שתלתא דפורענותא הם כנגד ג' המוחין (ושבע דנחמתא – כנגד ז' המדות), ושהענין דתלתא דפורענותא לאמיתתו הוא למעליותא, פורענותא כמו פרעה דקדושה, דאתפריעו ואתגליין מיני' כל נהורין, שמורה על גילוי נעלה ביותר שלמעלה ממדידה והגבלה.

דער ענין העצבות פון בין המצרים דארף ניט זיין אום שבת, ווייל שבת דארף זיין שמחה. און נאך מערער, אז דעם שבת דארף זיין די שמחה נאך מער ווי אין אן אנדער שבת, בכדי עס זאל ניט זיין קיין חשש אז דער העדר השמחה קומט מצד דעם ענין פון בין המצרים. דער ביאור אין דעם בפנימיות הענין איז: שבת איז מעין דלעתיד לבוא, יום שכולו שבת, און וויבאלד אז לעתיד ווערט דאך זיין די גאולה באופן אז עס ווערט ניט בלייבן קיין רושם פון דעם גלות דערפאר איז אויך בשבת דארף ניט זיין דער ענין פון בין המצרים. דאס איז דאך אבער מער ניט ווי א ביאור אויף דעם וואס שבת דארפן ניט זיין די ענינים פון היפך השמחה. דער ביאור אויף דעם וואס דעם שבת דארף די שמחה זיין מערער פון אן אנדער שבת, איז: עס איז באוואוסט אז די גאולה וואס נאכן גלות ברענגט צו א העכערן מצב ווי ס'איז געווען פארן גלות . . איז דער שבת וואס אין בין המצרים איז זיין ענין אז ער איז מעין לעתיד לבוא, יום שכולו שבת, און דערפאר דארף זיין דעמאלט א שמחה יתירה, ווייל דער ענין פון דעם שבת איז א נתינת כוח צו מהפך זיין דעם בין המצרים לששון ולשמחה, ווייל דער גילוי אור דלעתיד, ווועלכער איז אינגאנצן העכער פון דעם ענין פון גלות וגאולה האט ער בכוח צו מהפך זיין דעם בין המצרים גופא צו ששון און צו שמחה. און דאס איז אויך וואס עס ווערט אפגע'פסק'נט אין שלחן ערוך, אז שבת שבין המצרים מגע מען מאכן סעודת שלמה בשעתו, וואס בימי שלמה איז קיימא סיהרא באשלימותא. בשבת זה איז פאראן א נתינת כוח אז הימים האלו יהפכו לששון ולשמחה[119].

אין שבתים פון בין המצרים דארף מען מער ווי אין אנדערע שבתים פון יאר פארהיטן דעם חשש פון אבילות (איינער וואס פלעגט בשבת טראגן שטעק־שיך [=נעלי בד] אירעו אבל ר"ל. האט ער געפרעגט ביים טאטן, צי ער מעג טראגן די שטעק־שיך דעם שבת וואס אין דער וואך פון אבילות. האט אים דער טאטע ג'פסק'נט, אז ער זאל עס ניט טאן, בכדי ניט צו געבן קיין ארט פאר א חשש פון אבילות בשבת)[120].

במאור ושמש על התורה[121]: מה שאומרים הקדושי עליונים שבתות שבין המצרים גבוהים עד למאד, נראה לי מפני ששת ימי החול שבין המצרים הם נמוכים מאד והם בקטנות עד למאד וידוע שבשבת קודש הוא עליות עולמות ויש עלי' לכל ששת ימי החול ממילא יובן ששבתות שבין המצרים הם גבוהים עד למאד לפי שיש עלי' לכל הדברים שהיה בקטנות עד למאד ונתעלו עד למעלה למעלה משא"כ בשבתות של כל ימי השנה שאין ששת ימי החול קטנים ונמוכים למאד ממילא אין עלי' גדולה כשבתות שבין המצרים שנתעלו כל הדברים שהיו מטה מטה בעמקי התהום למעלה בקדושה[122].

בכמה שיחות קודש הובא ונתבאר מה שכתב אדמו"ר הצמח צדק באור התורה: "ג' שבועות בין המצרים בזמן כמו מדבר במקום, ומקדים רפואה ג' שבתות שבהן, ובכל שבת ב' שבתות, נמצא ו' (ג"פ ב' שבתות) פעמים ז' (ז' ימי השבוע שבהם מאיר מבחי' ב' שבתות שבכל שבת) עי"ז מכניעים המדבר מ"ב" (מ"ב המסעות שבמדבר העמים, שרומז על כללות זמן הגלות מאה"ק). והיינו, שע"י השבתות נעשה התיקון דבין המצרים.

---

117) אם טעה והפטיר בהפטרת פרשת פינחס, יפטיר לשבת הבאה דברי ירמיהו וגם שמעו מפני שהם סמוכים זו לזו – מג"א סתכ"ח סק"ט. וראה שיחת ש"פ מסעי ר"ח מנ"א תשמ"א (שיחו"ק ע' 284 ואילך).

118) וצ"ע אם יפטירו "מענין הפרשיות דומה בדומה" או לפי הזמן ולפי המאורע". וראה מה שכתב ח"א בקובץ העו"ב ש"פ וישלח תשפ"ד, שאפשר שלכן הובא ברמב"ם סדר ההפטרות גם בפרשיות דתלתא דפורענותא "מענין הפרשיות", דנפק"מ הלכתא למשיחא. ודפח"ח.

119) משיחת ש"פ מטו"מ תשט"ו. לקו"ש ח"ב ע' 358 ואילך.

120) לקו"ש ח"ד ע' 1091.

121) ברמזי בין המצרים, ונעתק חלקו בלקו"ש ח"ד ע' 1090 הע' 25. ושם: והוא הי' תלמיד תלמידי המגיד ממעזריטש ובטח להם מתכון.

122) ואולי ילה"ע מהמבואר בד"ה לסוסתי תקס"ד (לקו"ת שה"ש יא, ג. מאמרי אדה"ז תקס"ד ע' כה), הובא ונת' ברשימות הצ"צ על איכה ד"ה ענין ט"ו באב (אוה"ת נ"ך ע' א'צו) בנוגע לשבתות שבימי הגלות. וראה אוה"ת שמיני ח"א נ, א. ואתחנן ח"ו ע' ב'קצח. ועוד.

בר"ד משיחת ש"פ מסעי תשד"מ: אצל יהודים שעסקם בעניני העולם, מפני הרגילות להיות מונחים בעניני העולם, מתעורר קושי מיוחד לפעול עליהם שבזמנים מיוחדים ישתחררו מההתעסקות בעניני העולם ויהיו מונחים בענינים רוחניים, ועאכו"כ לפעול עליהם שירגישו את הצער דירידת הגלות, עד שישתוקקו לנחמה דענין הגאולה . . ועד"ז, כאשר מגיע הזמן דבין המצרים, כולל יום השבת, כמודגש בענין ההפטרה ש"מבראשית עד י"ז בתמוז מפטירין מענין הפרשיות דומה בדומה ומשם ואילך לפי הזמן ולפי המאורע תלתא כו'", הפטרה מיוחדת השייכת לבין המצרים, קשה לפעול עליו שיתעורר ברגש של צער מפני שנמצאים בזמן דבין המצרים וישתוקק לנחמה דענין הגאולה, דמכיון שהוא מונח בעניני המסחר ורואה שהקב"ה מצליחו ומברכו בבני חיי ומזוני רויחי הרי אינו מרגיש שחסר לו מאומה . . אמנם מכיון שהקב"ה אינו מבקש אלא לפי כחן, מובן שלאחרי כל הקושי שבדבר, הרי זה בכחו של כאו"א מישראל . . מכיון שהוא חדור בידיעה ורגש שמציאותו האמיתית היא הנשמה, הרי גם כאשר ענייניו הגשמיים, בני חיי ומזוני רויחי, הם בשלימות יודע ומרגיש את גודל צער הגלות, ובפרט כאשר נמצאים בזמן דבין המצרים, ולכן נמצא בתנועה של תשוקה לנחמה דענין הגאולה. לכאורה יש מקום לשאלה, לשם מה מדברים בהתוועדות שיש צורך לזכור שנמצאים בזמן דבין המצרים, ובמילא להצטער ולהיות בתנועה של עצבות כו', וכי זוהי מטרתה של התוועדות? אמנם ישנם דינים מיוחדים בנוגע להנהגה דבין המצרים, אבל דינים אלו כתובים כבר בשולחן ערוך, ספר שבודאי ישנו אצל כל יהודי, ועכ"פ יכול להשיגו בקל, ויש להעמיד כל יהודי בחזקת כשרות שבודאי לומד בשו"ע את פרטי הדינים השייכים לכל זמן וזמן, הלכות החג בחג, וכיו"ב בנוגע ללימוד הדינים המיוחדים לבין המצרים, וא"כ לשם מה צריכים לדבר אודות ענין זה? ואפילו אם יש צורך לעורר אודות קיום ענינים אלו – רחמנא ליצלן משליחות כזו לעורר יהודים אודות ענין של היפך השמחה ח"ו... ולאידך, ישנה תקנת כ"ק מו"ח אדמו"ר נשיא דורנו להתוועד בשבת מברכים החודש, כולל שבת מברכים חודש מנחם אב, ומובן שלכל לראש צריכים לדבר מענינא דיומא! הנה העצה וה"הצלה" בענין זה היא – "מנחם אב", היינו לעורר אודות הענינים המביאים לנחמה וביטול הענינים הבלתי רצויים דבין המצרים, עי"ז שמוסיפים בכל עניני יהדות תורה ומצוותי', מתוך שמחה וטוב לבב.

פרקי אבות פרק א' [בפעם השלישית].

מוצאי שבת קודש בשעה **9:03**.

יום ועש"ק פרשת מטות־מסעי, כ"ז תמוז

העברת הסדרה שמו"ת – פ' מטות־מסעי[123].

הדלקת נרות שבת קודש בשעה: **7:51** (18 דקות לפני השקיעה).

ש"פ מטות־מסעי, שבת חזק, כ"ח תמוז, מברכים חודש מנחם־אב

אמירת כל התהלים בהשכמה.

בר"ד משיחת ש"פ מטו"מ תשמ"ב: ישנם כאלו שגם כאשר מנגנים שיבנה בית המקדש במהרה בימינו, מנגנים זאת בקול ענות חלושה (מיט א פאר'חלשטן קול), ולאח"ז מוחים את הזיעה מפניהם, באמרם שכבר יצאו ידי חובתם! ובקשר לזה, הנה אפילו כאשר מדובר אודות כל ימות השנה, צריכים לחשוב אם יש מקום להנהגה כזו, ועאכו"כ כאשר מדובר אודות ימי בין המצרים, שאז דרושה זהירות יתירה מענינים שהם העדר השמחה, כדי שאף א' לא יוכל לחשוב שהוא נוהג אבילות בשבת דבין המצרים (כידוע כמה סיפורים אודות גודל הזהירות בדבר), ולכן, דרושה שמחה יתירה מאשר בשאר שבתות השנה, נוסף על כללות הענין דביום שמחתכם אלו השבתות. ורק לאחרי יום השבת, באם יהי' עדיין מעמד ומצב ד"אנחנו לא נושענו" ח"ו, צריך להיות ענין של אבילות באופן המבואר בשו"ע, אבל גם אז, אין הדבר מפריע ח"ו לשמחה הקשורה עם לימוד התורה וקיום המצוות שעז"נ פיקודי ה' ישרים משמחי לב. ויה"ר שע"י שמחה של מצוה בכל עניני התורה ומצוותי', נזכה בקרוב ממש

123) ובהיום יום ל' סיון שבהעברת הפרשה שמו"ת קורין שתי ההפטרות בפרשיות מחוברות. ולא נתברר אם כ"ה גם בכגון דא שההפטרות הן "לפי הזמן ולפי המאורע" ולא "מעין הפרשיות דומה בדומה" (אף שנת' בכ"מ שכיון שכל הענינים שבתורה הם בתכלית הדיוק מובן שגם הפטרות אלו שייכות להפרשיות). [וילה"ע שברמב"ם בסדר תפלות הביא ההפטרות דכל הפרשיות מעין הפרשיות, גם מפרשת דברים עד נצבים, אף שהביא שם גופא שנהגו רוב העם להיות מפטירין בנחמות מאחר ת"ב, וכן (שם תפלה פי"ג הי"ט) שנהגו כל ישראל לביות מפטירין קודם לת"ב בשלש שבתות בדברי תוכחה].

לשמחת עולם על ראשם כאשר יהפכו ימים אלו לששון ולשמחה ולמועדים טובים, בגאולה האמיתית והשלימה ע"י משיח צדקנו.

בקריאת התורה נוהגים לעמוד בפסוק האחרון, בסיום ספר במדבר.

בסיום הקריאה מכריזים כל הקהל (אנשים, נשים וטף) בקול רם ובשמחה "חזק חזק ונתחזק", אשר הכרזה זו מורה על התוקף של בני ישראל בכל עניני התורה ובאופן של חזקה.

גם העולה לתורה אומר "חזק חזק ונתחזק". אמירת העולה לתורה "חזק חזק ונתחזק" – לא חשיב הפסק, כי הוא שייך לקריאת הסיום. וגם הוא [העולה לתורה] אומר, כי נוסחא שלנו היא "ונתחזק".

בכמה שיחות קודש[124] נתבאר השייכות דשבת חזק לבין המצרים, ובפרט שבת חזק דספר הרביעי מחמשה חומשי תורה, שבכמה ענינים ה"ז הסיום דכל התורה (כי ספר חמישי הוא "משנה תורה" שחוזר וכולל ד' הספרים שלפניו, ושאמרו משה מפי עצמו) – שע"י הירידה הגדולה דשלשת השבועות נעשה חיזוק הכי גדול בתורה, עד לחיזוק משולש, "חזק חזק ונתחזק", ושבהכרזה "חזק חזק ונתחזק" (**חזקה משולשת**) מרומזת החזקה דביהמ"ק השלישי וגאולה השלישית.

נהוג שהגבאים מארגנים התוועדות מיוחדת בשבת זו (בהוספה על ההתוועדות שבכל שבת), ובה יתדברו ויתחזקו בכל עניני יהדות תורה ומצוות. [ובשיחת ש"פ ויחי תש"נ: וזירוז מיוחד בנוגע לביהכ"נ וביהמ"ד זה – שלא יצאו ידי חובתם בהתוועדות זו, ולכן מוכרחני לעורר ולזרז על זה, כדי שלא יתלו הדבר בי, שבגלל התוועדות זו לא ערכו הגבאים התוועדות מיוחדת בקשר לשבת חזק].

נוהגים להוסיף באמירת דברי תורה, ובפרט בשמחה לגמרה של תורה – כולל קבלת החלטות טובות להוסיף בלימוד התורה וקיום המצוות בהידור.

מברכים ר"ח מנחם־אב.

י"א ששבת לפני ראש חודש אב אין מברכין החודש. וכתב על זה הדרכי משה בשם הגהות מרדכי: וליתא, דאדרבה צריך לברך ישראל באותו זמן[125].

המולד בליל שני הבעל"ט בשעה 1:53 ו11 חלקים.

ראש חודש מנחם־אב[126] ביום השני הבעל"ט.

אין אומרים 'אב הרחמים' לפני מוסף כבכל שבת מברכים.

בשיחת ש"פ מטו"מ תשמ"ז נתבאר, ששבת מברכים החודש מנחם אב, ענינה – המשכת ברכה נעלית ביותר שבכחה להפוך את הענינים הבלתי רצויים דחודש אב, עד לתשעה באב, לששון ולשמחה ולמועדים טובים. וענין זה מודגש בנוסח ברכת החודש, הן בנוגע להכרזת שמו של החודש, "ראש חודש מנחם אב ביום פלוני" – כמנהג ישראל (תורה היא) שקוראים לחודש זה (לא רק "אב", אלא) בשם "מנחם אב", ועד שהשם הראשון והעיקרי הוא (לא "אב", "אב מנחם", אלא) "מנחם", שהתחלתו להיות מנחם, ועד שנקרא "מנחם" (במקום "אב"), ענין הנחמה., והן בברכה ד"יחדשהו . . לישועה ולנחמה" - ד"ישועה" קאי על הגאולה האמיתית והשלימה, ו"נחמה" קאי על נחמת ציון וירושלים ("מנחם ציון ובונה ירושלים"), ובאופן ד"ונאמר אמן", ובהדגשה יתירה ביחס לברכה הכי סמוכה - "לישועה ולנחמה", הן באמירת הברכה ע"י כל הקהל, והן באמירתה (לאחרי זה) ע"י הש"ץ, שאף שכל הקהל עונה "אמן" גם לאחר הברכות שלפני זה, הרי זה ב"שטורעם" גדול יותר בהסיום ד"ונאמר אמן", היינו שהברכה היא באופן של קיום אמיתי. ומזה מובן גודל העילוי דשבת מברכים החודש מנחם אב לגבי שבת מברכים דכל שאר החדשים.

בר"ד משיחת ש"פ מטו"מ תש"מ: בנוגע צו דעם ניגון הוא אלקינו וואס מ'זינגט אין כתר פון מוסף בשבת. ס'איז שוין כו"כ שנים וואס ס'איז איינגעפירט צו זינגען הוא אלקינו בשבת מבה"ח מנחם

124) ראה שיחת ש"פ מטו"מ תש"נ (בסה"ש). תנש"א (בסה"ש).

125) אודות החידוש שאפילו בבין המצרים יש הכח לברך החודש מנחם־אב, ראה בשיחת ש"פ מטות מבה"ח מנ"א תשמ"א (שיחו"ק ע' 205 ואילך).

126) ראה להלן בפנים, וכן להלן בר"ח מנ"א, הנעתק משיחות ואג"ק בטעם קריאת השם "מנחם אב", ובפרט בעת ברכת החודש.

אב, וויבאלד אז אין דעם זמן איז נאכמער נוגע די גאולה. און בשנה זו, איז קיינעם ניט איינגעפאלן צו אנפאנגען דעם ניגון! מ'האט געווארט אז איך זאל מאכן מיט די פינגער אז מ'זאל זינגען – האב איך געווארט בכדי צו זעהן אויב מ'וועט אליין האבן שכל און זינגען דעם ניגון... האט מען בפועל ניט געזונגען דעם ניגון! וויפל מאל דארף מען דאס טאן בכדי אז מזאל אליין פארשטיין אז אזוי דארף מען טאן?! און אין עטליכע טעג ארום וועט מען מסתמא באקומען א ברויו פון איינעם מעבר לים – היתכן פארוואס מ'האט ניט געזונגען הוא אלקינו אין שבת מבה"ח מנחם אב?

יום התוועדות.

[כ"ק אד"ש סיפר הסיפור הידוע מאביו כ"ק הרה"ק לוי"צ בענין לבישת נעלי בית בשבת שבתוך ימי אבלות, הובא לעיל, והמשיך:] עס איז פאראן אזוינע וואס אלע שבת מברכים גייען זיי ארום מיט מחשבות אדער זיי זיינען במרירות אדער פשוט אין עצבות. איז יעדער שבת מברכים פאראן אויף זיי א לימוד זכות, זיי זיינען ניט אויסגעשלאפן, פארמאטערט, פויל, והדומה. דער שבת מברכים קומט צו נאך א לימוד זכות אז דאס איז מצד די דריי וואכן. איז אזוי ווי דער ענין פון די דריי וואכן דארף ניט זיין בשבת, כידוע אז אין געווייסע מדינות וואס מען האט געזאגט לכה דודי מיטן ניגון פון תשעה באב איז געווען גזירות אויף די מדינות[127], איז אפילו אויב אלע שבת מברכים מאכט דאס ניט אויס אזוי שטארק, איז אבער דעם שבת מברכים, דארף נאך זיין די שמחה מיט א תוספת, אזוי ווי דער רבי האט געזאגט אז שבת מברכים זאל זיין א פריילעכן שבת, איז היינטיקן שבת מברכים, בכדי עס זאל ניט זיין קיינע חששות דארף נאך זיין די שמחה מיט א תוספת[128].

בנוגע צו שבת מברכים מנחם אב איז דא אין כמה קהילות דער מנהג אז מען מאכט אין אים שינויים לגבי די אנדערע שבת מבה"ח פון א גאנץ יאר, און דאס איז צוליב די ענינים בלתי רצויים וואס זיינען פארגעקומען מתחלת החודש. אין מנהגי חב"ד געפינט מען אבער ניט דעם מנהג, נאר מ'פירט זיך אין דער שבת ווי אין אלע שבת מבה"ח פון א גאנץ יאר. אוז ס'איז ניט נאר וואס מען איז זיך נוהג אין דעם שבת ווי אין אנדערע שבת מבה"ח, נאר מ'איז נאך **מוסיף בשמחה** (בכדי שולל זיין דעם מנהג הנ"ל). וואס דער טעם אויף דעם איז, ווארום אויף שבת שטייט דאך אז "אין עצב בה", ובמילא איז ניט קוקנדיק אויף וואס פאר א שבת עס זאל נאר ניט זיין, טאר ניט זיין אין איהם א ענין פון עצב. ביז ווי מען געפינט בנוגע לשבת חזון, אז דער אלטער רבי האט זיך געפירט ניט צו משנה זיין די בגדי שבת לגבי שאר שבתות השנה (ניט ווי אנדערע גדולים וואס האבן יע משנה געווען זייערע בגדי שבת בשבת זו). איז מה דאך אז בנוגע צו שבת חזון, וואס דאס איז שוין איז די ניין טעג, איז דער מנהג ניט צו מאכן קיינע שינויים, איז עאכו"כ בנוגע צו שבת מבה"ח מנ"א, וואס דאס איז פאר די ניין טעג, איז מובן אז ס'איז ניטא אין דעם שבת קיינע שינויים לגבי די אנדערע שבתים פון יאר. דאס איז אבער אלץ מצד דעם ענין פון שבת, און מצד דעם כלל פון "אין עצב בה". וויבאלד אבער אז תורה איז דאך תורת אמת, און דער ענין פון אמת איז אז ער איז אמת אין אלע זיינע פרטים . . מוז מען דעריבער זאגן אז דאס וואס מען זאגט אז ס'דארף ניט זיין קיינע שינויים בשבת מבה"ח מנ"א, איז דאס ניט נאר מצד ענין השבת שבו, דאס הייסט אז דער ענין השבת איז "מעלים" אויף דער ענין פון חדש אב, און דעריבער דארף ניט זיין קיין שינוי, נאר אויך מצד דעם ענין פון חדש אב שבו, דארף אויך ניט זיין קיין שינוי. ואדרבה, מען דארף נאך מוסיף זיין בשמחה, ווייל היות אז יערער ענין אין תורה איז אמת בכל ענייניו, איז דאס וואס מען מאנט אז עס דארף זיין בשבת זו א ענין פון שמחה, איז דאס בכל הפרטים פון שבת, סיי מצד ענין השבת שבו, און סיי מצד חדש אב שבו[129].

פרקי אבות פרק ב'.

מוצאי שבת קודש בשעה **8:54**.

יום ראשון, כ"ט תמוז, ערב ר"ח מנחם־אב

מהוראות כ"ק אד"ש: בער"ח מנחם אב להוסיף במיוחד בתורה, תפלה וצדקה. והצדקה – הוצאת ב' סעודות, ומה טוב – של ג' סעודות.

127) להעיר מדברי תורה להרה"צ וכו' ממונקאטש מהדורא שתיתאה אות צח בשם בעל קול ארי'. ושם שהוא ע"פ זח"ג (ברע"מ) ערב, ב.
128) ר"ד משיחת ש"פ מטות תשי"ד (שיחו"ק ע' שסג ואילך).
129) ר"ד משיחת ש"פ מטו"מ תשל"ג.

בר"ד משיחת ער"ח מנ"א תשל"ה (מסרט הקלטה), בנוגע להתוועדות בער"ח: לכאורה איז דאך דאס א חידוש פון א פארברענגען אין מיטן פון די דריי וואכן, במילא האב איך געמאטערט זיך זוכן א היתר. איז דער בעסטער היתר וואס איך האב געפונען, אז ס'שטייט אויף קלעזמער אז אויב זיי דארפן דאס האבן לשם פרנסתם מעגן זיי שפילן אפילו אין די דריי וואכן, וויבאלד אז דאס איז אן ענין בא זיי פון פרנסה. אזוי ווי ס'איז דאך מיין פרנסה, האב איך קיין ברירה ניט, במילא איז דאס אפילו אין די דריי וואכן. נאר וואס דען, ווי ס'שטייט דארטן אין פוסקים בלי ריקודים. אבער דער ענין של שמחה בהנוגע צו קלעזמער, בהנוגע צו ניגונים, איז דאס א היתר מפורש אין פוסקים אפילו אין אחרונים.

עס איז אן ענין פארבונדען מיט די ניין טעג, קען מען דאס ניט רעדן מיט כמה זמן לפני זה, דערפאר וואס דארף מען זיך מייאש זיין חס ושלום, אז מ'רעדט דאס מיט א טאג פריער, און מ'רעדט וועגן די באווארעניש פון די ניין טעג, איז דאך א סימן אז מ'איז זיכער אז אויף מארגן אינדערפרי וועט משיח חס ושלום ניט קומען. במילא ווארט מען ביז די לעצטע רגעים פון ערב תשעה ימים, וואס דעמאלט זעט מען שוין אז עבר קיץ כלה קציר ואנחנו לא נושענו...

בשיחת ער"ח מנ"א תשל"ד, נדפסה בלקוטי שיחות[130]: האופן דרפואת הקב"ה ("אני הוי' רופאך") הוא שמלכתחילה "**לא אשים עליך**" – **מקדים** רפואה כו'. ולכן: גם ההשתדלות בפעולות אלו [הוספה בתורה ובצדקה וכו', עיי"ש בפנים] צריכה להיות עוד לפני הזמן ד"משנכנס אב כו'" – ע"י התייעצות וכו' ביום . . ערב ר"ח מנחם אב, איך שכאו"א יקבל ע"ע להתעסק בכל הנ"ל, בעצמו וכן בנוגע לפירסום כהנ"ל במקום שידו מגעת וכו' – ויה"ר שכל זה ימהר קיום היעוד דיהפכו ימים אלו לששון ולשמחה ובהאופן ד"לא אשים עליך", מעיקרא ימי ששון ושמחה.

עצה טובה: בתשעת הימים אין לובשים בגדים מכובסים [לבד מבגדי זיעה כדלקמן], אבל אם לבשן פעם אחת קודם תשעת הימים מותר ללובשם בתשעת הימים, שאין שמחה לאדם אלא בלבישתם בפעם ראשונה בלבד. ולכן כתבו הפוסקים, שבמקומות שיש חום הרבה בזמן זה, ומזיעין הרבה, ומוכרחים להחליף הכתונת, ילבוש[131] לפני תשעת הימים בגדים רבים **בזה אחר זה**[132] למשך[133] זמן מה[134]. והשיעור – זמן ניכר עד כדי שתתבטל הנאת הכיבוס, והיינו באופן שאדם רגיל מקפיד אם

130) חי"ג ע' 278.

131) וכן בקטנים משהגיעו לגיל שיודעים להתאבל על ירושלים (ראה להלן בדיני לבישת בגדים מכובסים בהערה).

132) וכתבו אחרוני זמננו, דלא מהני להניחם עליו כמה ביחד. אבל ראה בדע"ק יו"ד ססי"ט להקל. אלא, דמיירי התם באבל תוך ל'. ועוד, דלשיטתו קאי שמותר ללובשם אפילו לרגע כמימרא, ראה לקמן בהע'. ואם נתפס בהם ריח הזיעה גם בכה"ג, ודאי שרי (ראה שו"ת אול"צ ח"ג סכ"ז סק"א).

133) אם לבש רק לרגע, ושקעה חמה עליו, א"צ להסירו. וכן הדין בכלל בטעה ולבש בגד מכובס בתשעת הימים. (ול"ד למי שלבוש כלאים וכדומה, שהאיסור כאן הוא תחילת הלבישה. ויש לדון גם מדין התחיל בהיתר (להעיר מברכ"י סע"א סק"א ד"ה אמנם, שבמתגלח שמת לו מת, יגמור גם לולא הטעם שהוא משום כבודו, מפני שהתחיל בהיתר בדרבנן. וראה בארוכה שרשים בשמחות שרש ח – ע' מה) והואיל דאישתרי אישתרי (אף שאינו שייך כ"כ בנדו"ד, שמעולם לא נאסר לפנ"ז, ראה ברכ"י שם). ולהעיר מכעי"ז בההיתר להמשיך ללבוש בגדי שבת במוצ"ש – ראה א"א מהדו"ת תקנ"א ס"א: האיסור הוא רק התחלת הלבישה ולא שייך בכך מעין חיוב על שיעור פשיטה כבכלאים ורק תחילת הלבישה יש עליו מניעה וכו' במלבושים מסתמא לא קבעו רק על תחילת הלבישה שהרי פשיטה ע"פ רוב יש בה נגד כבוד בריות. וראה אצלנו בלוח למוצ"ש בת"ב נדחה. וכש"כ בבגדים מכובסים דפשוט יותר שהאיסור רק מעשה הלבישה. והעירוני שכ"כ בקרא עלי מועד (ספטימוס) פ"ד הע' ז בשם הגרח"ק, ושכ"כ חוט שני ר"ה יו"כ וסוכות בקובץ ענינים ע' תיג אות ה לענין אבל.

אמנם, בדע"ק שפ"ט סוסק"ח לענין בגדים חדשים תוך יב"ח, שגם ע"י לבישה מועטת של עצמו בזמן שלא ידע איסור מללבוש הו"ל כלבשו אחר ובמזיד אין להקל, ונשאר בצ"ע. ומשמע שההיתר רק מחמת שה"ז כלבשו אחר, ולא מחמת שהאיסור רק בהתחלת הלבישה, וא"כ בלבשו לרגע לא מהני (אלא שהדע"ק לשיטתו שבלבישה כרגע סגי אפי' תוך ל', וכן לענין יב"ח, כבהערה הבאה ואכ"מ).וכן מוכרח מזה שלא התיר במזיד, אף שכבר עברה הנאת הלבישה (אא"כ טעמו משום קנס). ולק"מ, דשאני בגדים חדשים שאיסורו משום הנאת חידושו, והנאה זו קיימת גם אחרי התחלת הלבישה. ולכן ההיתר רק מחמת שה"ז כלבשו אחר (ואילו במזיד לא ניחא למרייהו למימר הכי). אבל בבגדים מכובשים האיסור בהנאת הלבישה, שהיא רק בהתחלתה.

134) ואף שיש שכתבו לפקפק, דלא מהני רק באבל אחר ז' ותוך ל', וא"כ בשבוע שחל בו ת"ב שהוא מדינא אין להקל. אבל (נוסף לזה שי"א להתיר גם תוך ז', מצינו) בכמה אחרונים שהעתיקו כן גם לגבי שבוע שחל בו. ואף שעדיין יש מקום לומר, שבשבוע שחל בו לא סגי בלבישה כשעה, וצריך יום או חצי יום, ראה בהע' הבאה (וכ"כ בשו"ת משפטי צדק גארמיזאן סמ"ו, שבשבוע שחל בו לא מהני כלל כשלבשן מקודם. ושם ל"כ לחלק בין שעה לחצי יום כלל, אבל מסתבר שלא נחית לזה, שבודאי אם לבשו זמן רב לית לן בה, ובמכ"ש מאבל תוף ז', ש"אם בא להחליף תוך שבעה מחליף", ועכצ"ל דמיירי באופן שלבשו מקודם ולא כיבסו. ודלא כשו"ת ישכיל עבדי ח"ח ס"כ סק"ח שאלה ז' (לענין אבל תוך ז'), שאין מקום לחילוק בין שעה לחצי יום. וראה בהע' הבאה) – הרי יש מתירין אפי' לאבל תוך ז', ופירשו להדיא גם בלבישה כשעה לחוד. וכש"כ שיש להקל באבילות ישנה דת"ב, דקיל טפי. (ואף שלאידך היא אבלות דרבים וחמירא מאבילות דיחיד, ה"ז רק בדבר המפורסם, אבל בדבר שאינו מפורסם קיל ת"ב מאבל – ראה תוד"ה שאני יבמות מג, ב, הובא במג"א סתקנ"ד סק"ד. והרי בגדים מכובסים אינו דבר שבפרהסיא כ"כ, ובפרט כשאינו בגד עליון (ראה מג"א סתקנ"ט סק"י), ולאו כו"ע ידעי אם לבשן תחילה או לא). ועוד, שבש"ך שסש"ט סק"ג כתב דמהני לבישת שעה גם לגבי איסור לבישת בגדים מגוהצים שאסור מדינא תוך ל' (ומיירי בגיהוץ באבן חלקה,

אחר לובשו לזמן כזה[135]. כשלא הכין לפני תשעת הימים, יש מקילים להניחם ע"ג קרקע[136], והיינו קרקע עולם, ולא רצפה שבבית. עוד עצה: לפני שבוע שחל בו תשעה באב (השבוע), יכול ליתן לספרדי שילבוש אותם למשך זמן מה (שלמנהגם מותר בלבישת בגדים מכובסים עד שבוע שחל בו תשעה באב).

ודוחק לומר דמיירי בגיהוץ שאסור רק ממנהגא, והיינו שהוא ללא חומרתא, וכ"מ בחכמ"א כלל קסה סכ"א. וראה באו"א קצת בהערת המהדיר להל' שמחות למהר"ם (הוצאת ירושלים, תשל"ו) סע"ט. וראה פמ"ג סתקמ"ז במ"ז סק"ב). ועוד זאת, שכתבו הישועו"י סתקנ"א סק"ג ומטה יהודה שם סקי"ב ששבוע שחל בו דינו כחומרא דאחר ז', אף שהוא מדינא ולא ממנהגא. וגם שמקום לומר שבלובשו מפני הצורך ולא לתענוג, הדר דינא שאינו אסור גם בשבוע שחל בו מדינא רק ממנהגא (כדלקמן לענין בגדי זיעה, אף שיש לחלק). וגם חזי לאצטרופי שי' רש"י והרמב"ם ודעמייהו שאין לאסור בגדים מכובסים בשבוע שחל בו. והלכה כדברי המיקל באבל. (ובלב מבין (נבארו) תעניות פ"ה ה"ו (נא, ב) שעיקר האיסור שנתפשט הוא מכח מנהג ויש לנו לומר דנקוט עלמא חומרא לבד שלא לכבס וללבוש אבל שלא ללבוש המכובסין מקודם לכן לא קבלו עלייהו).

135) האריכו בכ"מ מזה. ואף שנזכר הל' "ב' או ג' ימים", "יום או יומיים", "חצי יום או יום", ויש שכתבו "שלבשוהו יום אחד כבר ושמוהו בגוף קודם הכנסת ר"ח שקיבל זיעה" (שו"ת מהר"י מברונא סוסי"ח), או "ב' וג' שעות לפחות כדי שתקבל מקצת זיעה מן הגוף ותתרכך מעט מקשיו הכיבוס" (שו"ת רב פעלים ח"ד סכ"ט), וכיו"ב – למעשה פסקו דסגי ב"שעה אחת" (ולהעיר שכ"כ גם בבא"ח ש"א דברים ס"ו, אף שבספרו רב פעלים שם נקט כנ"ל. וי"ל, שהכל לפי הענין ובסוג הבגד. ולהעיר משיורי טהרה מערכת א ס"ק קכד, שבשכב עליו אחר שאני ובעינן כל הלילה), וג"ז לאו דוקא, והכוונה משך זמן מה, וא"צ שעה זמנית. (וכ"כ בחכמ"א כלל קסה ס"כ: זמן מועט אפי' בפחות משעה. ושיעורים הנ"ל – לאו דוקא, וכמ"ש הש"ך שפש"ט סק"ד בל' הלבוש "שעה או שתים" דאולי לאו דוקא קאמר. (ודלא כנהר מצרים הל' אבלות סי' קלב שנקטינן מילתא דמציעתא שעה אחת לא פחות). או שרק לאבל תוך ז' יש להחמיר כן. וראה בשו"ת זרע אמת ח"ב סי' קנב להתיר לאבל גם תוך ז' במקום צורך גדול, אבל רק בתנאי שילבשנו אחר יום או חצי יום, ולא סגי בשעה אחת כמו לאחר ז'. וראה בשו"ת ארחותיך למדני ח"ב סצ"ד, ושם האריך להוכיח להתיר לאבל תוך ז' גם שלא במקום צורך גדול). ואף שבאבל לובשו אחר ולא הוא בעצמו כבתשעת הימים, סתמו הפוסקים וכתבו להקל לאבל אף בלובשו בעצמו לפני האבלות (וראה להלן). וכ"כ כמה אחרונים להקל בנדוננו.

ומש"כ שתתבטל הנאת הכיבוס וכו' – הוא ע"פ שו"ת פנים מאירות ח"ב סי' קלט (אמנם, בפנים מאירות שם, שאחר הלבישה ה"ז כנתכבס במים ללא נתר והלבישה מבטלת פעולת הנתר. ומה"ט לא מהני תוך שבעה שאסור גם בכיבוס במים לחוד, אא"כ בתכפוהו אבליו וכדומה. ועכ"ז, אפשר ללמוד מזה גוף הענין, שפעולת הלבישה לבטל הנאת הכיבוס). וכבר כ"כ בס' המאורות מו"ק כד, ב: כבר עברה מהם הנאת הכיבוס והגיהוץ ויש בהן זוהמת האיש שלבש אותם. וכן באופן שמקפיד כשאחר לובשו תחילה לזמן כזה (אף שמותר גם לאבל בלבשו בעצמו לפנ"ז, דליכא קפידא כולי האי, ראה שו"ת בית יהודה בסוה"ס במנהגי אבילות) – ע"פ שו"ת לחמי תודה (בתשו' שכתב ריב"ב באסאן בנו של ר"י באסאן) ס"ל. (ושם, שאדם מקפיד על לבושו שלא יטנף, וכיון שלבשו אדם אא"פ שלא יטנף מעט או הרבה וכו' ולא יהא אלא זיעת הגוף שמטנפת אותם). וכ"כ בשו"ת בית דוד סוסי' קפט. וחדא שיעורא הוא. וכעי"ז כתבו כמה אחרוני זמננו. ואכן, באם קיבל זיעה סגי אפי' בכמה דקות (שו"ת אול"צ פכ"ז ס"א בהערה). וצל"ע מש"כ בשו"ת ישכיל עבדי הנ"ל, שמטרת הלבישה מקודם להיכרא בעלמא, שלא יסיח דעתו מאבילות – שאין לזה מקור בפוסקים.

[ולהעיר שבדע"ק יו"ד שפש"ט סק"ג דסגי בכל שהוא ואפילו רגע כמימרא. אבל נוסף לזה שד"ז מחודש ונגד סתימת כל הפוסקים. וראה ביוסף אומץ (האן) דיני שלשים ויב"ח, ע' 330, שללבוש לרגע ולנער תיכף הוא איסור גמור, שצריך ללובשם לפחות שעה (אבל, לדידי' צ"ל שעה כפשוטה, אחד מכ"ד שעות היום והלילה) – עוד זאת, דאיהו מיירי לאבל אחר ז', שהוא רק מחומרא, ואין ללמוד מזה להקל בשבוע שחל בו שאסור מדינא. וכ"ה להקל בדרכי חו"ש אות תתרמא לגבי בגדים חדשים תוך יב"ח (שהוא רק ממנהגא. וראה גם דע"ק שם סק"ח: זמן משהו. אבל בראשונים כתבו גם בזה ב' או ג' ימים). ואף להסברא שדין שבוע שחל בו כאבל תוך ל' (ראה הע' הקודמת), כל כי האי אין להקל. אבל ראה שו"ת רבבות אפרים ח"ג שסמ"א לגבי לבנים].

136) ראה כרם שלמה יו"ד שפש"ט (לש"ך סק"ב), שהביא כן מלחם הפנים. וכמה אחרונים (ראה בית דוד דלקמן. ועוד) כתבו שלא מצאוהו שם. אבל נמצא הוא בלחה"פ שלא במקומו – יו"ד רסי' שעו בסד"ה ס"ד, והביאו בשם מענה לשון (פראג, שע"ה), ושכ"כ מהר"ש מלובלין, ונמצא שמקורו טהור וקדום. ומצינו כן גם בשו"ת הררי קדם שבסו"ס פסקי ושו"ת מהר"ש מלובלין סצ"ג – פסקים מהגאון ר' ברוך עוזר"ש מקראקא (נפטר בשנת שס"ה, וי"א – בשנת שצ"ב) – סקי"א. וד' לחה"פ הובאו גם בלשון חכמים (לתל' הנוב"י) ס"ו, והביאו בית דוד ביסטרויץ יו"ד שפש"ט ס"א. וראה גם שו"ת מנח"י ח"י סמ"ד. ועוד. ולכאו' אתיא בק"ו מלבישה תחילה לשעה, שהחוש מוכיח שאחרי שנמצא משך זמן ע"ג קרקע אינו לובשו עוד אלא מכבסו תחילה, אבל אחר שלבשו תחילה כמה שעות ממשיך ללובשו במשך היום. ומ"מ, כתבנו להקל רק כשלא הכין לפנ"ז, כיון שבשאר הפוסקים לא הובא ד"ז כלל (שהרי עצה פשוטה היא לכל אבל, וכבר העיר כן בבית דוד שם שבראשונים לא משמע דסגי בהניח ע"ג קרקע). ולענין ת"ב – כמעט ולא נזכר בשום פוסק (אבל ראה בבית דוד שם שלדברי לחה"פ גם לענין ת"ב מהני, והביאו בשו"ת מנח"י שם). ויש הרבה מאחרוני דראה בתראה דלא ניחא להו בדבר. וגם מקום לחלק דאינהו לא מיירי אלא לאבל אחר ז' שאסור רק ממנהגא, ואין לנו להקל עפ"ז בשבוע שחל בו ת"ב (כנ"ל). ועוד זאת, דשאני הכא בתשעת הימים שאפשר בקל ללבוש בעצמו תחילה. וגם ת"ב חמירא לפעמים שהיא אבלות דרבים. (אבל ראה לעיל, שדבר שאינו בפרהסיא קיל טפי).

[וראה בשש"כ פס"ח הע' ל בשם הגרשז"א שכתב להקל לאבל לזרוק על הרצפה. וסותר להנמסר מפי השמועה בשמו, דלא הי' ניחא לי' כ"כ מזה בתשעת הימים. ואולי לא דקו, והחמיר רק בשבוע שחל בו ולא מר"ח, וטעמו שלא מצינו להקל רק לאבל אחר ז', ראה לעיל בהע', והה"נ מר"ח עד שבוע שחל בו שהוא ממנהגא].

מילואים

מילואים (הערה 34)

ויצא עת"ק בפינו, מה שהשבנו בתשובה מאהבה לארי נעשה שוא"ל כענין, במה שכתבנו להכריע למעוברת לאכול ללא שהחיינו, דהא מילתא תליא באשלי רברבי. ואמרתי אספרה כמו, ואפרש שיחתי:

דורשין תחילות, שכ"כ בדיני ביהמ"צ ("הנהגה והכנעה לביהמ"צ") שנדפסו בח"י, הוצאת ליוורנו, תקכ"ד (ונקרא לפעמים בשם "ח"י חדש"), והוא מעשה ידי המקובל (מגאוני איטליא) הרא"נ פואה, והעתיק משם בברכ"י סתקנ"א סק"ח, והב"ד לדינא בכמה פוסקים (כסא אליהו (ישראל) סתקנ"א סק"ו. קמח סלת דיני ביהמ"צ (קכה, סע"ג). שע"ת סקל"א. מל"ח ס"ט סכ"ג. ויאמר יצחק (וואליד) הל' ת"ב סי"א (ל, ד). זכרון משה (אזולאי) סתקנ"א סי"ז. מערכות וזכרונות בהלכה מכת"י לבנו של המט"י (נדפס במן הגנזים חוברת יא ע' קכו). דיני ביהמ"צ להר"מ טולידאנו (נפ' בשנת תקס"ד) מכת"י (נדפס בס' זכרון עיונים בתענית ח"א ע' צד). משפט כתוב (פינסו) סתקנ"א סי"ז. גדולות אלישע סקנ"ז. לקט הקציר בשיירי הלקט סקס"ד. שו"ת נחלת בנימין סי' קט (זולת במעוברת הקרובה לעת לידתה, עיי"ש הטעם). שערי עזרא עבאדי סתקנ"א. שו"ת קציני ארץ סי"ח. מעשה בראשית (בן אדהאן) ח"ד ע' 722. מעשה אליהו (מני) סי' קצט. ברכת ישראל אוירבאך סע"ח בליקוטי רימ"א סק"ד. משנ"ב סקצ"ט. זרע יעקב (צבאן) סי"ז. ועוד). וכולם הסכימו בשתיקה לדברי הברכ"י. וכש"כ שכ"ה אצל רובם ככולם של אחרוני הזמן, שעלו בהסכמה כדרכם לדברי המשנ"ב.

(ואף שכבר כתב החיד"א בכ"מ (שו"ת חיים שאל ח"א ס"ח. יוסף אומץ ספ"ב. הקדמה למח"ב) שבכל הכתוב לחיים בספרו ברכ"י אין הכוונה שמסכים לענין דינא, בנדו"ז נגררו אחריו כולם. וכנראה סברי רבנן, שהביאו בשם "יש מי שכתב", לפי שלא עלה זכרו על ספר אחר, וכדרך השו"ע כשהביא בשם "יש מי שאומר" אף דהכי הלכתא. ובפרט שאחז צדיק דרכו בכ"מ ליזהר מלהביא דברי הח"י בשם אומרו מטעם הידוע לו (אלא שבנדו"ד אף שנמצא הוא בח"י, אינו ממעשה ידיו להתפאר)).

וזאת, למרות שהברכ"י עצמו הביא אח"כ בסקי"ב דעת הכנה"ג, שבאם שכח ולקח הפרי ובירך ברכת הפרי יברך שהחיינו. ונתחבטו רבים בהחילוק ביניהם, וכן בהחילוק בין מעוברת להאוכל פרי שלא ימצא אח"כ או יתקלקל. וכבר כתב בד"ז ביצחק ירנן (בסו"ס זרעו של אברהם ח"ב): מי יתן ידעתי ואמצאהו את מי נועץ ואבינהו וחי' ופירוקי קלי המוח ידעתים ולא אעלם על ספר. (ומשנה שא"צ היא, שאאפ"ל דס"ל להני פוסקים שבפרי שלא ימצא אח"כ אינו מברך, ושדעתם שהמחבר לא כן עמדו – שהרי כל הפוסקים הביאו דעת הרמ"א בפשיטות, ולא עלה על דעתם לאשווי פלוגתא בדבר. וראה גם שו"ת פלא יועץ סכ"ג. וצ"ע בשו"ת יוסף אומץ דלקמן, לחד אוקימתא, דעובדא דמהרח"ו שאכל ללא שהחיינו קאי באופן שלא הי' בנמצא הפרי אח"כ. ולהעיר מברית כהונה מערכת ב סקט"ו שמנהגם לא לברך גם כשאין הפרי נמצא אח"כ. זאת ועוד אחרת, שעדיין לא יגהה מזור בהחילוק בין נידון דמעוברת לדין השוכח שבירך ברכת הפרי).

ותקצר היריעה להצי"ב ציוני"ם בדבר, שכל האר"ש רחבת ידים היא, ואציגה נא אשר עמדי, זעיר שם: תורת משה רביאה פ' האזינו עה"פ ובדבר הזה (אלא שמהרצאת הדברים כמעט ברור שאינו להחת"ס, שאין דרכו בסגנון זה, ומה גם שנמצא מלה במלה בהתעוררות תשובה דלקמן. וראה בראשי בשמים פאללאק (שד"ח חדש) עניני ברכת שהחיינו ס"ב, שהב"ד, אבל העתיק משם בשינוי הניכר, והאי לישנא דשנויי הוא, שינוי קדש, שסיים עלה בשמו "כן יש ליישב שיטת האריז"ל, ומ"מ להלכתא אין לנו אלא דברי שו"ע ופוסקים". אבל כאשר מקור נפתח, באו הדברים בהיפך, שתחילה כתב שהדבר פשוט בחולה שאוכל מחמת בריאות שמברך שהחיינו, והב"ד האריז"ל ותמה עליהם, ושלהלכה אין לנו אלא דברי הפוסקים, אבל שוב כתב ליישב דברי האריז"ל שלא יסתור לדברי הפוסקים, וסיים "כן יש ליישב שיטתו", ותו לא. ומילתא היא). שו"ת התעוררות תשובה ח"ג סשמ"ז. מעשה אליהו (מני) שם. שו"ת שלמת חיים סרכ"ג. תורת חיים סופר סתקנ"א סקל"ד. וגם אצל אחרוני זמננו עלתה להם ארוכה מזה, אפס קצהו תראה – ראה שו"ת אבן ישראל ח"ז סוסי' לו. ח"ט סתקנ"א סקי"ז. הליכות שלמה פי"ד הע' 7. הלכות ומנהגי ביהמ"צ ע' 31 בשם הגרי"א. והכנה רבות. וכתבו ליישב בכמה אנפי, וישיתו בחלקות למו (ומהם: שבמעוברת וחולה שאוכלים משום עגמ"נ ליכא משום שמחה; שבאוכל משום פקו"נ אינו יכול לומר "שהחיינו וקימנו"; שכשאחרים אינם אוכלים ל"ש שמחה; שבמעוברת יכולה לשמוע הברכה אחרי ת"ב (כמ"ש בברכ"י שם בשם כנה"ג במי שאכל ללא שהחיינו. וי"א שמעוברת שאינה אוכלת רק מחמת מניעת ההיזק יכולה לברך אח"כ, שאי"ז אכילה שני', לפי ששמחת חידוש הפרי עדיין קיימת אצלה); שמעוברת אוכלת מחמת התאוה לפרי ולא מחמת ההתחדשות (ועכ"פ, בימי בין המצרים לא תיקנו לברך בכגון דא); שבמעוברת וחולה אם נאמר להם לברך שהחיינו יש חשש שימנעו מלאכול ויסתכנו בעצמם; שבמעוברת וחולה דחוי' היא ולא הותרה; שבמברך שהחיינו כשיתקלקל הפרי עדיין מקיים זהירות זו בשאר פירות, משא"כ במעוברת שהותרו לה כל הפירות; דבמעוברת הותר לה רק מחמת חשש שמא תתאוה ויזיק לולד, ובכה"ג לא הופקעה מתקנה זו ואינה מברכת; שבפרי שלא ימצא אח"כ נקבע דינו של הפרי לברך עליו עתה, וממילא מברך שהחיינו שאינו כמברך על הפרענות לפי שעתה זמנו, אבל במעוברת הוא רק מצד הגברא שהפרי מצ"ע יהא קיים אח"כ, ודינו לברך עליו אח"כ, שאל"כ ה"ז כמברך על פורענות; דשאני במקום שהתקנה להימנע משהחיינו בעצמה גורמת לביטול הברכה, אבל כשהפסד הברכה באה תחילה מסיבה אחרת, כבמעוברת וחולה שהותרו לאכול מחמת מצבם, והפסד הברכה באה ממילא בכה"ג אין לברך; כעין הנ"ל, שבדבר שזמנו עכשיו מצ"ע מברך, משא"כ במעוברת שברצונה אוכלת כעת (וע"ד החילוק בין מתרפא בע"ז לעבר באונס (ראה אג"ק ח"א ע' רלו בהע'). וי"ל שיסוד האיסור לא להביא עצמו לידי שהחיינו, שנראה כמברך על פורענות, ושפיר יש לחלק בין פרי שיתקלקל שלא הוא הביא עצמו לד"ז). ומצינו בסידור יעב"ץ (שער החרסית חרך ד סק"ח) שכתב, שמברך שהחיינו בביהמ"צ אמידי דמצוה, וכן בדבר הרשות שזמנו עתה, "משא"כ זמן דפירי וכדומה דלא ליתהני ולא ליברוך". ויש להעמיס בדבריו כעין הנ"ל (אף שאי"ז פשטות כוונתו), שכיון שאינו מוכרח באכילה זו ובאה לו מרצונו, ואי בעי לא אכיל, אינו מברך שהחיינו. ועוד יצאו לחלק בכמה חילוקי דרבנן. וראה גם קובץ עוז ואורה גל' ה ע' מח ואילך. ולכל הדברות צע"ק, שבברכ"י כתב בעצמו טעמו דשהחיינו רשות, ולא מחמת טעמי דלעיל. ושוב נצטרך ליישב ולחלק בין הדבקים. וראה הנלקט בס' הכי איתמר ס"ו סקמ"ה. ונאספו כל האמרים בקובץ עיון הפרשה גל' קנח ע' קמ ואילך, יעו"ש).

ובאמת, זאת מצאנו ראינו שכמה מהפוסקים כתבו לחלוק אדינא בתרייתא שבברכ"י בשם כנה"ג, וס"ל שגם בשכח ובירך ברכת הפרי לא יברך שהחיינו. וכ"נ דעת השע"ת שם.

וכ"כ ברוח חיים פלאגי סתקנ"א סק"ט דיש סוברים שאם בירך על הפרי יאכלנו בלתי שהחיינו. והב"ד באלון בכות חדש לר"ח הכהן (ליוורנו, תרע"ט) ס"ב ס"ה. וכן גם בזכל"א כתב שבכה"ג שוא"ת עדיף (אף דס"ל לעיקר שאסור לאכול ללא שהחיינו). וראה גם שו"ת אול"צ ח"ג פכ"ה ס"ג (אף שיצא לחלוק בדין מעוברת). ולהעיר שגם המשנ"ב השמיט ד"ז.

(וראיתי למי שכתב לדייק, של' הרמ"א שבלא ימצא פרי חדש "מותר לו לברך עליו ולאכלו", מסייעת קצת לסברא זו, והיינו שזהירות זו באמת מפקיעה הימנו כל עיקר ברכת שהחיינו, ואמטו להכי קאמר, שבפרי שלא ימצא התירו לו הברכה, דאל"ה הול"ל "מותר לו לאכלו" ותו לא, ואנא ידענא שמברך עליו. (וראה זרע יעקב שם). ויתר על כן בל' הב"ח, הביאו בשכנה"ג בהגב"י סקמ"ב, "אין לקנות וכו' מאחר **שאא"פ לו לברך שהחיינו** כל בין המצרים". ולהעיר מערך לחם למהריק"ש סי"ז). וכבר כתב החיד"א בשו"ת יוסף אומץ סנ"ו שהכנה"ג לשיטתי' אזיל, שכתב בסרכ"ה בהגב"י סק"א שברכת שהחיינו חובה היא. והרי המג"א שם סק"ו דחה דבריו. וראה לקמן בדעת אדה"ז.

[ויתירה מזו, שי"א שבכלל אין מניעה מלאכול פרי חדש בבין המצרים, והאיסור רק אמירת שהחיינו – ראה שו"ת כתונת יוסף מונטיקיו סי"א. באר מים חיים מוצירי ס"ז. וחזר להעמיד דבריו הראשונים – שם ח"ב ס"ב. אבל, כמה פוסקים כתבו לדחות דבריהם בכל תוקף עוז – ראה שו"ת יוסף אומץ סנ"ו. ואמור רבנן בכפילא בספרו שו"ת מראית העין בלקוטים סי' טו"ב. וכ"כ בזכל"א או"ח אות ט (לד, ב ואילך). מאמ"ר סתקנ"א סקי"ד. וראה כסא ישראל (אליהו) שם. זרע יעקב שם. ובפני משה לר"מ הכהן סתקנ"א סי"ז שכיון שברכת שהחיינו רשות יכול לאכול ללא שהחיינו. והוסיף שתמה הוא על האוסר, שטוב לאדם לאכול פר"ח ללא שהחיינו ויאכלנו פעמים הרבה לכל אורך ימי ביהמ"צ ומברך עליו כמה ברכות, דהיינו ברכת הפרי עצמה, מלהימנע בשביל ברכה אחת, ברכת שהחיינו, פעמים רבות].

והעיקר, דחזו מאן גברא רבה דקמסהיד, בנו של מהרח"ן, שכשהפצירו באביו אכל בלא שהחיינו. והובא בח"י שם, ובברכ"י שם סקי"ב. ועוד. ובשע"ת סתקנ"א סקל"ח הביא שמש"כ בברכ"י בשם הגהת מהר"י צמח שהעיד בשם מהרש"ו, כ"ה בפע"ח דפוס קאריץ. (והמציינים רשמו שהוא בשכ"ג ספ"א (בכוונת ט"ב – קכז, ד)). וראה זה מצאתי, ותמיהני שלא הביאו ד"ז חכמי ישראל בספרתם, שככל הדברים והאמת האלה נמצא הוא בפע"ח שער הברכות ספ"ה, מכלי ראשון מדברי מהרח"ו בעצמו, ש"הפצירו בי לאכול פרי חדש ואכלתי בלא ברכת שהחיינו". ובימינו אלה נדפס גם ס' הכוונות בית מועד לראשונה מכת"י, המיוחס למהרח"ו בעצמו (אף שאינה מכתיבתו, והאריכו בהסכמות ובהקדמה), ונמצא הוא שם בסוד ביהמ"צ (ע' קפו, בהגה "מע"ח"). ודין גרמא שיש כאלה שעלו בספק אם דברים כהווייתם. ואכן בשו"ת אבנ"ז או"ח סתס"ח אכן העתיק הדברים כך מפע"ח שער הברכות. (ועיי"ש בשע"ת בענין זה, וכתב שם ליישל הל' באיזהו מקומן שנראה כסותר. וראה בשו"ת יוסף אומץ שם, שנשאר בספק בגופא דעובדא היכי הוה, שאיך לא נזהרו רבנן קדישי בזה. (ומסתבר כמ"ש שם (לחד אוקימתא) שהי' בשבת. ולפענ"ד כ"מ בסדר הרצאת הדברים בפע"ח שער הברכות ובבית מועד. וצ"ל דאינהו ס"ל להתיר בשבת). אבל בגוף הענין שאכל ללא שהחיינו כתב ד"האי לחודי' לא קשיא" דס"ל דברכת שהחיינו רשות, עיי"ש. ובשו"ת אבנ"ז שם רצה להעמיד שהיו פירות אחרים שם, וכיון שכבר בירך ברכת הפרי לפנ"ז, אין חובת ברכת הזמן דוחה האיסור שלא לברך שהחיינו, עיי"ש טעמו. ודוחק. ועוד שמש"כ עפ"ז בל' האריז"ל שיש "להימנע מלאכול בימים ההם שום פרי חדש וכו' כדי שלא יצטרך לברך על הפרי יאכלנו בלתי שהחיינו", שר"ל שכיון שבירך כבר ברכת הפרי מוכרח הוא בברכת שהחיינו – צ"ע שהרי נזכר שם בהאי ענינא "שלא ללבוש שום מלבוש חדש". ובכה"ח ס"ק ריד נדחק ג"כ באוקימתא רחוקה. ויש שכתב שכיון שהפצירו בו לא נהנה. והוא תמוה. ויש שהרחיק לכת וכתב דדמיא למי שאנסוהו לאכול שאינו מברך. וג"ז אינו מן הישוב. וראה גם בשו"ת בכורי שלמה ח"א ס"נ. מרפא לנפש ח"ד סל"ז. וראיתי באיזהו מקומן שנדחקו לומר שהי' במשך השנה, ולא העלו ארוכה בזה, דאדרבה בהכי קשיא טפי, והעיקר שבפע"ח ועוד מוכח דמיירי בביהמ"צ). ואתקינו סהדותא דמהימנותא, שמה"ט הכריע כן למעשה בזכל"א שם (לז, ב) דשוא"ת עדיף (אף דס"ל לעיקר, שבמוכרח לאכול בהכרח לברך שהחיינו. וראה שם במהדו"ב אות ט – יא, ב).

וכעי"ז כ"כ גם הרמ"ע מפאנו, הביאו בברכ"י שם סק"י, לגבי ת"ב שחל בשבת לאכול ללא שהחיינו.

ואיכא לאוכוחי הכי גם מדין הקטן, שכתב בברכ"י סק"ט (וג"ז מח"י שם, ולכן ג"ז הביא בשם "יש מי שאומר"), שבמתאוה לאכול פר"ח מותר לתת לו ויברך שהחיינו, שלא יטעה ולא יברך שהחיינו בשאר הימים, והב"ד בשאר פוסקים (בשע"ת שם, וכן בפת"ע סקס"א ובבאר יעקב סקמ"ג ובכה"ח ס"ק ריב, **ועוד**). ואת"ל שכל שהותר לו לאכול מחוייב לומר שהחיינו, הרי בלאו האי טעמא חייב בשהחיינו. ודוחק ליישב דלדברי החולקים עליו קאמר. ועכצ"ל, דלאו בכל גווני איתמר, וכנ"ל. ונמצא שדברי הברכ"י במעוברת, ובהנהגת הרמ"ע מפאנו בת"ב שחל בשבת, וכן בדין הקטן, הכל עולה בקנה אחד, שאפשר לאכול ללא שהחיינו, ורק בשכח ובירך ברכת הפרי כתב לברך שהחיינו. ובאמת, גם בדין הנ"ל לא הכריע הברכ"י בבירור, שכן אחרי שהב"ד כנה"ג, סיים עלה מעובדא דמהרח"ו, והקדים לזה "אמנם", והאי לישנא – לשון חרטה ומסקנא הוא. (ובסו"ד כתב עלה "וק"ק", והיינו שגם קושייתו אינה מכרעת. אבל ראה שו"ת ישמח לב דלקמן). [ולהעיר שבדע"ת סי"ז הביא מכתבי הדע"ק שגם ברואה חבירו אחר ל' לא יברך שהחיינו. אבל דחה דבריו. וכדברי דע"ת, כ"כ בסידור יעב"ץ שם. וכן הסכמת הפוסקים].

ואיעיקרא דמילתא, שבנדו"ד לא מצינו לזולתם שיפסקו איפכא בד"ז. ומאן ספין וחשיב למעבד עובדא בנפשי' נגד כל הני רברבי. וגם בכה"ח ס"ק ריא שהקשה בסתירת הדברים אהדדי, ל"כ אלא כמעיר, ותפס בלשון "משמע", ולא העלה לדינא כן. ובתורת חיים שם, שעמד גם הוא וימודד אר"ש בסתירת דברי הברכ"י, הכריע למעשה שלתלמידי האר"י שומעים שלא לברך.

ולראשונה מצינו בתוספות חיים (לבעל אלף המגן על מט"א) על חיי"א כלל קלד סקי"ג שכתב מדנפשי' לברך שהחיינו, וסיים עלה "כנלפענ"ד". (ואף הוא עמד בסתירת דברי הברכ"י). וכ"כ בדור האחרון בברית כהונה שם סקי"ז, וגם הוא כ"כ מד"ע לחלוק על הברכ"י, ובלשונו – "לעד"ן שמברכת". (ואיהו נמי מודה ואזיל שדעת הברכ"י אכן שלא יברך). וטעמו הוא מצד המציאות, שבל"ז תמנע מלאכול שנראה לה דטפי עדיף להחמיר. (אלא ששוב הוסיף מד' כה"ח הנ"ל, שכל שבא לאכול מברך. ולכאורה סותר קצת ד"ע ממש"כ שם בהאי ענינא, וגם לעיל סקי"ד, והובא אצלנו לעיל, שמנהגם לא לברך גם כשלא ימצא הפרי אח"כ. וי"ל). וגם בחזו"ע בין המצרים ע' קלח ואילך, שעיניו כיונים על אפיקי הפוסקים, והאריך למעניתו להחזיק דבריו שמעוברת מברכת שהחיינו, לא מצא מקום לגבות את חובו מדברי שאר האחרונים. (וראה בשו"ת ישמח לב גאגין יו"ד סט"ז שהעלה להתיר לברך שהחיינו על פר"ח או בגד חדש מחמת קיום מצות פט"ח, ובין הדברים העלה שמדברי הברכ"י מוכח שבכ"מ שמוכרח לאכול מברך. אמנם, תמיה בעיני

שלא העיר כלל מדין המעוברת, ולא העלה זכרו לפניו. אלא שבנדון דידי' עיקר סמיכתו להיתר, כטעמא קמייתא שכתב, שברכתו אינה מחמת הפרי והמלבוש אלא מחמת המצוה, ובכה"ג לא חלה האזהרה שלא לברך. ומינה, דלטעם הראשון באמת אין לו לברך שהחיינו גם במוכרח באכילה או בלבישה, זולת מחמת המצוה. וצ"ע בשו"ת תשובה מאהבה ח"ב סרע"ג, בהגהות לסי' תקנב, כמאן ס"ל, שאף שכתב להקל בחולה ומעוברת, לא כתב להדיא לברך שהחיינו).

והנה, בנוגע לחולה נסתפקו אם גם בזה הכוונה כמו במעוברת לאכול ללא שהחיינו. ובל' ברכ"י, שחילקם בתרתי (מעוברת – בסק"ח, וחולה – בסקי"ג), איכא למימר הכי והכי. וכן העתיק בגדולות אלישע בתרתי (סקנ"ז וסקנ"ט). ובעיון בנגיד ומצוה במקומו בדיני בין המצרים (ע' רסג – בהוצאת ירושלים תשע"ג), שהעתיק תחילה שאסור לאכול פרי חדש, ושוב הביא הגהת צמח שבחולה מותר, משמע שההיתר רק באכילה. וכ"ה בהגהת צמח שבפע"ח הנ"ל. ויל"ד. ולחד אוקימתא בשו"ת יוסף אומץ, וראה בכורי שלמה שם, שעובדא דמהרח"ו הי' כשהי' חולה והחמיר ע"ע, מוכח מינה שחולה אינו מברך. אבל בשמח נפש אות ש ערך שהחיינו (ע' קצה) העתיק מנגיד ומצוה שמברכת שהחיינו. ודא ליתא התם. אבל ב"מ בשו"ת בית דוד ח"א או"ח סשכ"ה, הב"ד במזבח אדמה (הל' ת"ב – ח, א), ובשמח נפש בנה אצלו ציון לדבריהם. ולאידך בהתעוררות תשובה העתיק איפכא מנגיד ומצוה שיאכל ללא שהחיינו. וג"ז אינו. וראה במשפט כתוב שם שבמעוברת כתב שלא לברך, ובחולה לברך. ובאמת, ראיתי שיש שכתבו לחלק בסברות מסברות שונות בין חולה למעוברת (ומהם: שמעוברת אוכלת מחמת אונס התאוה, אבל החולה אף שמחלתו גרמה לו נהנה באכילתו, וכעין החילוק בין אנסוהו לאכול שאינו מברך, לחולה שאכל איסור מחמת סכנה שמברך. ועוד כיו"ב). ושערי תירוצים לא ננעלו.

[ולהעיר שבמשנ"ב שינה מל' הברכ"י לגבי חולה, שבברכ"י כתב "במקום חולי לא גזור רבנן", ובמשנ"ב "במקום חולי לא קבלינן עלן". ויתכן ששינה הל' כיון שהדין שלא לומר שהחיינו אינה גזירה דרבנן, ורק לשון של זהורי"ת שנו כאן. אמנם, איכא לפרושי באו"א, שאין כוונתו לדין שלא לומר שהחיינו, אלא לאכילה ללא שהחיינו כבמעוברת, ור"ל שאף שברכת שהחיינו רשות קיבלנו עלינו כחובה, ושמשו"ה ראוי ליזהר שלא לבטלה (כמ"ש המשנ"ב סרכ"ה סק"ט. וראה עורוה"ש שם ס"א. זכל"א שם. וכ"כ בשו"ת כת"ס או"ח סכ"ה לענין הפסק. אבל ראה משנ"ב שם בשעה"צ סקי"ב. וראה בארוכה ברכת הזמן שילוני סי"ג סק"א אות ה ואילך. ואכ"מ), בכה"ג לא קיבלנו עלינו].

ולדינא, אנן קייל"ן דברכת שהחיינו רשות, כדעת רוה"פ, וכן יסד אדה"ז בלוח ברה"נ פי"ב הל"א. ואף שלא הביא ד"ז בסדר ברה"ג, אין לפרש זה דבר ההשמטה שחזר בו, ואשכחן כה"ג במילי טובא שהביאם בלוח, ולא הזכירם בסדרו, אף שמוכרח הוא מדין התלמוד. הלא תראה גם בסדר ברה"נ ששינה לשונו, שבדין שהחיינו "אקרא חדתא" בפי"א הי"ב כתב "מברך שהחיינו", ואילו בשאר שמחת לבב כשאין עמו שותף בטובה ברפי"ב כתב שחייב לברך שהחיינו. ואדרבה, דוקא בסדר ברה"נ חילקם לתרתי, שדין שהחיינו על הפרי בפי"א, ושאר דיני שהחיינו – בפרק בפ"ע. וכ"ה בשיחת ש"פ תזריע תשמ"א שדעת אדה"ז שברכת שהחיינו רשות היא. וכן עולה בפס"ד להצ"צ בלקוטים בסופו להתיר לברך במקום ספק דרשות היא. (וראה גם שו"ת הצ"צ או"ח ס"ג סק"ט. אג"ק ח"כ ע' שט. ותמוה בעיני מש"כ בשו"ת ר' עקיבא יוסף או"ח סי' קפא בסופו, למ"ד שבספק יוכל לברך דרשות היא, דרשות היינו שיוכל לברך בספק, אבל באמת חובה היא. וכבר נתקשו שם המהדירים בדבריו). גם בשו"ת מהרש"ג ח"א סצ"ה, אחרי שהביא עובדא דמהרח"ו, וכתב שהדין עמו כי ברכת שהחיינו רק רשות, העיד ע"ע, ש"כן עשיתי אף אני פ"א שהפצירו בי לאכול פרי חדש ואכלתי בלא ברכת שהחיינו". ובשו"ת ר' עקיבא יוסף שם כתב שגם למ"ד שהיא חובה, שאני הכא בעובדא דמהרח"ו שאין הזמ"ג לברך (ולא ביאר לנו נימוקו לחלק כן).

ויתר על כן, בשו"ת אבנ"ז שם, שכתב למיסבר סברא, שאם יברך זמן והמנהג הוא לא לברך ה"ז איסור גמור משום אל תטוש, משא"כ אם לא יברך הוא רק ביטול המנהג לברך על קרא חדתא. וא"ש משה"ק בשו"ת יוסף אומץ שם בל' הפע"ח שכתב "אסור לאכול", שבאמת איסורא איכא. ומש"כ ביוסף אומץ ש"עין רואה דשום אחד לא כתב אסור" – יצויין שכ"ה במג"א סתקנ"א סקכ"א. וראה גם מחה"ש שם. (אלא ששוב הקשה באבנ"ז שהמנהג לברך ברכת הזמן ידחה המנהג שלא לברך ביהמ"צ כעין עדל"ת, דהא מצוה עביד כשמברך. ולמסקנא העלה שכל שא"צ לברך ברכת הפרי אין המנהג לברך אקרא חדתא דוחה האיסור. ולכאורה י"ל שאף שקיבלנו ברכת שהחיינו כחובה, במקום ביטול מנהג כבביהמ"צ לא קיבלנו עלינו). וראה זה מצאתי פלא במימי שלמה (קמחי) סתקנ"א סי"ז לגבי י"ז בתמוז שחל בשבת, דכיון דמידי פלוגתא לא נפקא אם לברך שהחיינו איכא משום ספק ברכה לבטלה. (וראה מה שהעיר עליו בשו"ת יבי"א ח"ט ספ"ה סקט"ז, בהערות לס' פני משה הנ"ל). ובהיות כן, אנן בתר גדולי האחרונים נגררים, ושוא"ת עדיף בכגון דא.

לקט הלכות לימי הקיץ

כולל הלכות לנסיעות, טיולים וימי הנופש[137]

הנוהגים לנסוע בתקופת הקיץ ל'קאנטרי', עליהם ללמוד הדינים השייכים ומצויים במיוחד במקומות אלו, וכן להשתדל לעמוד בקשר עם רב מורה הוראה לברר את המעשה אשר יעשון ואלה אשר לא תעשינה בשאלות המתעוררות. מס' טלפון בד"צ: 8000-604-718

הנסיעה לקאנטרי

הלכות רבות הקשורות לנסיעה לקאנטרי, מתחילות כבר משעת היציאה לדרך. נפרט כאן כמה מהן:

זמן היציאה

1. אמרו חז"ל[138] "לעולם יצא אדם בכי טוב", ולכן יש **להשתדל** לצאת לדרך באור יום[139].

2. אם כבר הגיע זמן תפילה – לכתחילה לא יצא לדרך קודם שהתפלל [עיין בהערה][140].

באם כבר יצא לדרך, מצוה מן המובחר שימתין מלהתפלל עד שיגיע למחוז חפצו, בכדי שיתפלל שם מעומד[141].

בנוגע לנסיעה לנופש במקום שאין שם מנין בכלל – שלכתחילה אין לנסוע למקום כזה[142], אבל אם צריך לשהות שם לצורך בריאות וכיו"ב, יש להקל[143].

3. אם יוצא לדרכו בערב שבת, יראה לצאת בעוד היום גדול, כשלפי החשבון יש לו מספיק זמן להגיע למחוז חפצו. כמובן יש לקחת בחשבון את "פקקי התנועה" ("טראפיק") שיתכן ויהיו בדרך[144].

ומובן שזה רק כאשר צרכי שבת כבר מוכנים עבורו (כשמגיע לשם בתור אורח וכדומה), אבל אם עדיין צריך להכין צורכי שבת, יחשב בדעתו את הזמן הנחוץ לכך[145].

אופן היציאה

1. מצד אהבת ישראל ומצוות גמילות חסדים[146] ישתדל לפני הנסיעה לקאנטרי [וכן גם בעת נסיעתו

---

137) מתוך שיעורים שמסר הרה"ג יוסף ישעי' ברוין שליט"א, מד"א וחבר הבד"צ, בהמשך לנדפס מכבר בקונטרס "הדרך הבטוחה לקיץ מוצלח", סיון תשע"א, ובגליון ג' של "משולחן הבד"צ", קיץ תשע"ב, ובקונטרס "א געזונטען זומער", קיץ תשע"ג.

138) פסחים ב, א. וראה שו"ע אדה"ז סי' קי ס"ט.

139) וראה שערים מצויינים בהלכה לאאזמו"ר זצ"ל סס"ח סק"ד שבזמנינו יש מקום להקל. ולהעיר מלקט יושר ע' 41. אולם, במקומות חשוכים בדרך לקאנטרי שקשה להבחין בתמרורי השילוט וכדו' – יש מקום להחמיר, כפשוט.

140) שו"ע אדה"ז ספ"ט ס"ד – בנוגע לתפילת שחרית. בנוגע לתפילות מנחה ומעריב – משמע דעת אדה"ז להתיר. ודלא כרבינו מנוח, הביאו בכס"מ תפלה פ"ו ה"ד, וכ"פ בפר"ח ספ"ט סק"ג. משנ"ב ספ"ט סק"ט. ועוד.

וביודע שיוכל להתפלל כשמגיע למחוז חפצו, ודאי אין להחמיר כשהגיע זמן מנחה וערבית, כדמוכח ברבינו מנוח שם. וראה מעדני אשר ברכות סקמ"ח. שו"ת שבה"ל ח"ח סי"ח.

– באופן שאם יתעכב מליסוע עד אחר תפלת שחרית יהי' "פקק תנועה" ("טראפיק") – יש מקום להתיר ליסוע לפני התפלה, באם בירך כבר ברכות השחר לפנ"ז. כמו"כ, אם במקום יציאתו אין לו מנין אך במקום לשם הוא נוסע יהי' מנין, וברור לו שיספיק להגיע למקום ההוא בזמן, ייסע ויתפלל שם במנין – שו"ת שבה"ל ח"ח סי"ט. ח"י סי"ז.

141) שו"ע אדה"ז סצ"ד ס"ה. – כמובן, באופן שיוכל להתפלל בתוך זמן תפלה.

142) וראה שו"ע אדה"ז סי' צ סי"ז.

143) וראה שו"ת שבה"ל ח"ו סכ"א סק"ג. ח"ח סס"ח.

144) ואף גם בזמנינו שורוב בנ"א מכינים צרכי שבת בריוח – ראה קצוה"ש סי' סט בבדה"ש סק"ה. ועיי"ש שבנסיעה במכוניות גרע טפי. וראה עורה"ש סרמ"ט ס"ג. שולחן הטהור שם ס"ב.

– יש שמציעים שלא כדאי לצאת לדרך אם אין לפניו עד שבת זמן כפול מזמן הנסיעה, ולדוגמא: אם הדרך אורכת בדרך כלל 3 שעות, לא יצא אלא אם כן יש לפחות עוד 6 שעות עד שבת. – ולהעיר משיחת פורים תרצ"א – סה"ש תרצ"א ע' 210.

145) ראה שו"ע אדה"ז סרמ"ט ס"א-ג.

146) רמב"ם הל' אבל רפ"ד. שאילתות שאילתא ג. שערי תשובה לר"י ש"ג סי"ג. שו"ע אדה"ז סקנ"ו ס"ג וס"ה.

חזרה מהקאנטרי לעיר] להודיע לאחרים שהוא נוסע כדי שמי שירצה יוכל להצטרף אליו[147].

2. "ונשמרתם מאוד לנפשותיכם"[148], ולכן יש לזכור:

על הרכב להיות תקין עם מספיק דלק לנסיעה[149].

להיות הוא וכל הנוסעים חגורים בחגורות בטיחות וכו'.

אם הדרך אינה מוכרת לו ויש באפשרותו יזכור לקחת עמו מפת דרכים (ג'י. פי. עס. וכדומה).

חובה לנסוע בזהירות ובדרך ארוכה יש לוודא שהנהג ערני. על פי דברי הרבי[150] יש לעצור בנסיעה בדרך ארוכה פעם בשעה להתרעננות.

ברכב יהיו ספרי קודש בדוגמת חת"ת[151] וגם (להבדיל) קופת צדקה.

3. גם יזהר שלא יהיה בעיה של "יחוד" בעת הנסיעה[152]. בנסיעה ברכב בשעות הערב (או אפילו ביום: ברחובות צדדיים במקום שאין עוברים ושבים, או כשהחלונות צבועים וסגורים) יתכנו בעיות של יחוד. מדיני יחוד: אסור לאשה (וכן בת מעל גיל בת מצוה) להתייחד עם זכר מעל גיל 9. וכן אסור לגבר (או בחור מעל גיל בר מצוה) להתייחד עם בת מעל גיל 3. באם איש א' נמצא עם שתי נשים או יותר משתים הרי זה יחוד. אמנם, שתים או שלש אנשים עם אשה אחת אינו יחוד (ותלוי בנסיבות). ועדיף לשאול אצל הרב באיזה אופן שייך לנסוע, כי הרבה פרטי דינים בזה.

בספר השיחות תנש"א[153]: "ויש לעורר על הזהירות שצ"ל בנסיעת אשה ובת מישראל בטקסי [=מונית] או אוטו כשהנהג הוא גבר (שאפשר להיות בזה חשש של יחוד כו') – וכידוע השקו"ט בזה בספרים. ובכגון דא – יש לברר חילוקי הדינים ופרטים בזה – אצל רב מורה הוראה".

4. ישתדל להשמיע ברכב עניני תורה ויראת שמים[154].

הנסיעה

1. בנסיעה בדרך מחוץ לעיר יש לומר תפילת הדרך[155].

וטוב לומר תפלת הדרך מעומד אם אפשר בקל[156]. הנהגת כ"ק אדמו"ר מוהרש"ב נ"ע: תפלת הדרך בקרון הי' מתפלל בישיבה [אבל "מְצַוֶּה לעמוד"[157] כלומר לעצור] ובמרכבת מסילת־הברזל [=ברכבת] – בעמידה[158].

זמן אמירת תפילת הדרך הוא "משעה שמהלך בדרך אבל לא כשעדיין הוא בתוך העיר"[159].

2. תפילה: באם נצרך מאיזו סיבה לעצור ולהתפלל באמצע הדרך, טוב שלא להתפלל במקום

---

147) אא"כ נגרם לו הפסד ממון עי"ז – ראה שו"ת אבקת רוכל סקצ"ה. פי' הר"ש ריש פאה. חדא"ג מהרש"א נדרים לט, ב ד"ה בקור. שלמי נדרים שם. וראה שו"ע חו"מ סרס"ד ס"א.

148) ואתחנן ד, טו. וראה ברכות לב, סע"ב ובחדא"ג מהרש"א.

149) וכאן המקום להעיר גם מסה"ש תשמ"ט ח"ב ע' 531 (ובהערות) ע"ד ההכנות לנסיעה [לא רק לעבודת ה', אלא גם – הגשמיות] בדרך הטבע.

150) ביחידות בשנת תשי"ז.

151) על כך עורר הרבי פעמים רבות. ולדוגמא: לקו"ש חכ"ג ע' 402. ועוד.

152) ראה שערים מצויינים בהלכה לאאזמו"ר זצ"ל סי' קנב סק"ג – צויין בסה"ש דלקמן בשוה"ג.

153) ח"א ע' 87 הערה 116.

154) ראה שו"ע אדה"ז סק"י ס"ט. ונת' בארוכה בלקו"ש חל"ה ע' 198 ואילך.

155) וכפי שהרבי עורר פעם על כך לגבי נסיעה למונטריאל – ראה יומן מראנו נפלאות ע' 224. וראה שיחת ש"פ שלח תשכ"ג – בנוגע לנסיעה לקאנטרי.

156) סידור אדה"ז.

ובפי' "מעומד" – לעמוד מללכת או שלא בישיבה – תלוי באופן הנסיעה, כדלקמן.

157) ספר המנהגים דלקמן.

158) ספר המנהגים ע' 23. וראה שו"ע אדה"ז סק"י סוס"ד. ערוה"ש שם סי"א. ולהעיר מלקו"ד ח"ד ע' 1375.

159) שו"ע אדה"ז סק"י ס"ו. ועיי"ש הפרטים. ולהעיר מספר המנהגים שם. ובלקו"ד שם – באו"א קצת. וי"ל. מפי השמועה – בביקור במחנה "גן ישראל" אמרו תה"ד לאחרי הגשר טאפאן־זי החוצה את נהר האדסאן. יש מי שכתב שביציאה מעירנו לכיוון הקאנטרי יש לאומרה כשעוברים גשר וואשינגטאן.

פתוח, אלא יתפלל בצד (בין האילנות או סמוך לכותל או ליד המכונית וכדומה)[160]. גם יזהר שהמקום יהיה ראוי לתפילה מבחינת צניעות.

בשעת התפילה יש להיות לבוש כדבעי, עם כובע, חליפה, גארטל וכו', כפי ההלכה[161].

3. אם רואה בעת הנסיעה רכב של יהודי אחר שנתקע בדרך וכדומה, מצוה לעצור – בזהירות – ולסייע בכל מה שיכול ולא ישאירו לבד על אם הדרך[162].

מקום הנופש

מקום הנופש אליו נוסעים צריך להיות מתאים לרוח היהדות והחסידות – לא רק מקום הראוי לדירת הגוף אלא אף (ובעיקר) לדירת הנשמה.

על כן יבדוק תחילה מי ומי ההולכים, מי יהיו חבריו וידידיו שם. וכבר כתב הרמב"ם[163]: "דרך ברייתו של אדם להיות נמשך בדעותיו ומעשיו אחרי ריעיו וחביריו כו'"[164].

השהיה בקאנטרי

זמני היום

1. בדרך כלל יש שינויים בין הלוחות של העיר ניו יורק, לבין הזמן הנכון בהרים ועל כן יש לזכור להשתמש בלוחות שנה המתאימים למקום בו שוהים בקיץ – כדי לדעת באופן מדויק את זמני הזריחה והשקיעה הנראית, זמני השבת וכל הפרטים וההלכות הקשורות בזה.

2. יש להיזהר באמירת קריאת שמע בבוקר בזמנה. ובפרט במקומות נופש שיש המתאחרים לישון ("מאחרי שבת") וקמים מאוחר מהרגילות במשך השנה.

הרואה חברו שישן ועוד מעט יעבור זמן ק"ש מחוייב להעירו[165].

הכנה לתפילה ותפילה

1. יש להשתדל לטבול במקוה לפני התפילה.

מקוה של מים שאובים כשר לטבילה זו[166]. ובלבד שהמים לא יהיו זוחלין, וגם לא יהיו בתוך כלי, כי אם בנוי בקרקע. ולכן אפשר לטבול בבריכה הבנויה בקרקע, אבל יש לוודא שהפילטר סגור בשעה שטובל. [וכשאי אפשר לסגור הפילטר – יש מקום להקל לטבול גם בשעת פעולתו[167] אא"כ הפילטר מרוקן את הבריכה בשעת הטבילה]. אין במקומו מקוה ולא בריכה, ישפוך על עצמו "תשעה קבין" [וכמה שיעורים בזה, מ2.8 עד 4 גלונים][168]. כל שיעור הט' קבין צריכים לזרום עליו ללא הפסק, ויגעו המים כל חלקי גופו, וניתן להשתמש בכמה כלים, אבל לא יותר משלשה כלים, ובלבד שלא יהיה הפסק בין שפיכת כלי לכלי. לצורך זה ניתן להשתמש גם במקלחת [ויש ששיערו

---

160) ואף שבדרך מותר להתפלל במקום פרוץ (שו"ע אדה"ז ס"צ ס"ה) – היינו בדאא"פ, ראה פמ"ג שם במ"ז סק"ב. ועוד. ועייג"כ בשו"ע אדה"ז סוסי' צד.

161) ראה פרטי דינים בשו"ע אדה"ז סצ"א.

162) ע"פ שו"ע חו"מ סי' ערב. שו"ע אדה"ז חו"מ הל' עוברי דרכים וצער בע"ח, ושם ס"ח. ערוה"ש חו"מ סער"ב ס"ח. וראה שו"ת יחו"ד ח"ד סס"ד. שמ"ב לאאזמו"ר זצ"ל סקפ"ט סק"א. ואף את"ל לדחות שאי"ב צעב"ח וצערא דגופא – סו"ס י"ב משום ואהבת לרעך כמוך וקיום והלכת בדרכיו, כפשוט.

163) בהל' דעות רפ"ו.

164) ואף כשלא הוחזקו בפריצות – רמב"ם אישות פי"ג הט"ו בפירוש מאמר המשנה אבות פ"א מ"ז ("הרחק משכן רע". ונת' בלקו"ש ח"ד ע' 1181 ואילך). ובכ"מ האריכו במעלת שכן טוב והפכו. ואכ"מ. וראה בהנסמן בלקו"ש חי"ט ע' 57 ואילך. חל"ג ע' 10 ואילך.

165) ראה שו"ע אדה"ז הל' ק"ש סי' סג ס"ו: "אם היה ישן מצערים אותו ומעירים אותו עד שיקרא פסוק ראשון".

166) ראה שו"ע אדה"ז ספ"ח – בנוגע לטבי"ע. והוא גם לכתחילה. ויש שמהדרים לכתחילה במ"ג. ואכ"מ. ועכ"פ שיהיו שאובים בהמשכה ג"ט ע"ג קרקע הראוי לבלוע.

– בטבילה משום תוספת טהרה – שקו"ט בזה, ראה שו"ת תורה לשמה סשע"ה. דברי תורה ח"ט ספ"ג – הובא בשמ"ב לאאזמו"ר זצ"ל סע"ב סקל"ג. וראה קובץ מגדל דוד חוברת ו ע' 546. חוברת ז ע' 380. וש"נ.

167) מכמה טעמים: זחילה מעל שיעור מ"ס באם המציאות כך, הדעות שלטבי"ע מועיל זוחלין. ועוד.

168) שו"ע אדה"ז שם. ובשו"ע אדה"ז סתר"ו סי"א – למצטער בטבילה. וי"א שכ"ה גם בטבילה משום תשובה או תוספת טהרה – ראה פמ"ג סתר"ו בא"א סק"ט. וצ"ע בדעת אדה"ז שם סתר"ו. וראה קובץ הנ"ל. וכ"מ במעב"י (מאמר שפת אמת פכ"ה. – יש שהעירו ממש"כ במאמר אמרי נועם פי"ח. אבל, שם מיירי מטבי"ע). ולהעיר מלקט יושר ע' 148.

שצריך לשהות במקלחת בערך 3 דקות]. אמנם אם אח"כ יזדמן לו מקוה כשר יטבול שם[169].

2. אם במקום שנופש יש מנין מצומצם ובלעדיו יתבטל המנין, לא ייסע בזמן המיועד לתפילה למקום אחר, אלא יישאר להתפלל עמהם[170].

אם אין מנין במקומו ויש מנין במקום סמוך, צריך הוא ללכת לפחות עד כדי מהלך מיל[171], שהוא מרחק של 18 דקות [וראה בהערה][172] בכדי להתפלל בציבור.

3. כשלוקח אתו ברכבו את הטלית ותפילין, יזהר שלא להניחם במקום שהשמש קופחת עליהם, שלא יתקלקלו מחום השמש.

4. כשנוסע מביתו, אף שנשאר במקום אחד כמה חדשים, אומר בכל יום אחר התפילה תפילת הדרך – בלא שם ומלכות. [ובקשר לשבת – ראה בהערה][173].

לימוד התורה

1. יראה כל אחד לקבוע לעצמו שיעורי תורה ביום ובלילה כנפסק בשו"ע, "כדת הניתנה לכל אחד ואחד בהלכות תלמוד תורה"[174]. ומי שיש לו שיעורי לימוד קבועים במשך השנה, חובה עליו להמשיך בהם גם בהיותו במקומות נופש[175]. ואדרבה, עליו **להוסיף** בלימודיו[176].

בנוסף לכך, לא ישכח חובת לימודו עם בניו, שהיא מצות עשה מן התורה "ולמדתם אותם את בניכם" (נוסף על מצות "ושננתם לבניך"). ואין מבטלין תשב"ר אפילו לבנין ביהמ"ק[177]. ובשיחותיו הקדושות עורר הרבי כמ"פ[178] שחס ושלום לסגור את התלמודי תורה בחודשי הקיץ. ומובן מכך עד כמה חשוב להקפיד על לימוד קבוע עם הבנים גם במקומות הנופש. ואדרבה, כך ילמד הילד עד כמה חשוב לימוד התורה.

2. ממוצא דבר מובן עד כמה יש להיזהר מקריאת ספרים [או אתרי איטרנט] שיש בהם משום שיחות חולין[179] או עם תוכן ירוד[180]. כמו כן מובן עד כמה יש להיזהר מביקור במקומות שהם בגדר מושב ליצים, תיאטרונים וכדומה[181]. וזאת מלבד חששות אחרים של צניעות וכדומה.

הנהגות נוספות

1. בשעות הלילה יזהר מלהסתובב בדרכים, כבישים או שבילים בהם נוסעים מכוניות והתאורה בהם נעדרת או חלשה, מפני שהנהגים קשה להם לראות ולהבחין בהולכים, ומביא עצמו לידי סכנה ח"ו.

---

169) וראה גם אג"ק חכ"ב ע' שלא.

170) ע"פ שו"ע אדה"ז סנ"ה סכ"ה. וראה שו"ת אג"מ או"ח ח"ג סט"ז. שבה"ל ח"י ס"ט.

171) שו"ע אדה"ז ס"צ ס"ז במוסגר. אמנם, בשו"ע אדה"ז סקס"ג ס"א – לענין נט"י – כתב ביושב בביתו שיעור ד' מילין. וראה תהל"ד כאן סק"ו שנשאר בצע"ג. ואכ"מ.

172) או 24 דקות – ראה קצוה"ש סי"ג בבדה"ש סק"ב. בדה"ש סמ"ד סק"ה. אבל להעיר מקובץ אהלי שם חו' ה ע' רט.

– בנסיעה ברכב, שקו"ט בזה אי משערים כשיעור זמן הנ"ל בהליכה או בנסיעה – ראה בה"ל סקס"ג ד"ה ברחוק. ועוד. וראה אג"ק ח"ט ע' מב. חו"ב בש"ס ח"א ע' שמח. וההכרעה המקובלת בד"כ לשער בשיעור זמן הליכה ברגל. ולהעיר, שבלא"ה י"א שבתוך העיר אפי' יותר ממיל חייב ללכת.

173) היום יום י"ט תמוז – מהנהגות אאמו"ר [כ"ק אדמו"ר מוהרש"ב נ"ע]. והוא ע"פ מש"כ אדה"ז בסידורו. וראה שעה"כ פי"ב סק"ב. קצוה"ש סס"ז בבדה"ש סק"ז.

– בנוגע לאמירתו בשבת – לא ראינו נוהגים כן. ולהעיר ממש"כ אאזמו"ר זצ"ל בשמ"ב סס"ח ס"א בקו"א. וי"ל. ואולי יל"ע מל' אדה"ז בשו"ע סרפ"ח ס"ט: אם אירע לאדם (בשבת) מאורע שצריך לבקש עליו רחמים מיד. ולהעיר שתיבת "בשבת" במוסגר.

174) ל' אדה"ז בתניא פל"ד.

175) ויש לדון בזה דין נדר – ראה מג"א או"ח סרל"ח סק"א. ואכ"מ.

176) ובלשון אדה"ז (סקנ"ו ס"א וסט"ז): לא אמרו קביעת עתים לתורה אלא במי שצריך לעסוק בדרך ארץ להחיות נפשו ונפשות ביתו . וקביעת העת אינה אלא להחמיר שלא ימשוך כל היום בדרך ארץ. וש"נ לל' רש"י תהלים קיט, קכו: איש פנוי וטיילן העושה תורתו עתים מיפר ברית, שאדם פנוי צריך להיות יגע בתורה כל שעות היום. וראה הל' ת"ת פ"ג ס"ה.

177) ראה בכ"ז הל' ת"ת לאדה"ז פ"א. ושם – ה"י.

178) חלקם נלקטו בס' שערי חינוך.

179) ראה הל' ת"ת לאדה"ז פ"ג ה"ה־ו. ועיין תניא רפ"א ע"ד חומרת הענין של ביטול תורה. ובכ"מ.

180) וראה שו"ע אדה"ז סש"ז ס"ל.

181) ולהעיר מילקו"ש רות רמז תרא.

במידת הצורך ישתדל ללבוש בגד בהיר יותר או בגד (חגורה) שהוא "מחזיר אור" וכדומה.

2. בשהותו במקום הנופש לא ישכח מצוות כבוד אב ואם, ויתקשר להוריו מזמן לזמן ולדרוש בשלומם וכיו"ב[182].

3. במקומות נופש יכולים להתעורר בעיות רציניות של יחוד. ולכן צריך ללמוד את ההלכות הקשורות בזה, וגם לזכור את דברי המשנה במסכת אבות[183] "ואל תרבה שיחה עם האשה".

4. הלכות צניעות שייכות גם לגברים, וכפי שכתב הרבי בלקו"ש[184] (– באותיות מודגשות): **"אותם "המקילים" בכמה עניני צניעות בקייץ . . ונוגע להנהגת אנשים גם כן"**.

קניית אוכל ומוצרי מזון

מקום הקניה

לכתחילה ישתדל לקנות את מוצרי המזון מבעל חנות יהודי וכמ"ש[185] "או קנה מיד עמיתך".[186] הלכה זו נוגעת לכל השנה ובמיוחד במקומות נופש, שלפעמים ישנה חנות של יהודי ויש כאלה שמעדיפים לקנות בחנויות (או חברות) גדולות ומפורסמות יותר.

דבר זה הוא גם כאשר חנותו של היהודי מרוחקת קצת יותר מהחנות של הגוי[187].

דבר זה הוא גם כאשר המחיר בחנות היהודי הוא קצת יותר יקר מהחנות של הגוי. אך אם ההפרש הוא גדול אינו מוכרח לקנות מהיהודי[188].

הכשרות

1. יש להקפיד שרמת הכשרות תהיה מתאימה לסטנדרטים שלנו[189]. ויש לבדוק בכל מוצר האם אכן יש עליו חותמת של הכשרות המתאימה, כי לפעמים אותו סוג מוצר, הנראה מבחוץ כמוצר המוכר לנו, משווק לאזורים מסוימים (כמו למשל, בשכונות החרדיות בברוקלין) עם הכשר, ובאזורים אחרים בלי הכשר (כי אינו מפס היצור הכשר).

2. במקרה והולך לאכול במסעדה חשוב להקפיד מאוד על הכשרות:

ראשית, לבדוק שיש תעודת כשרות מהודרת למקום (בפרט אם מדובר במוצרי חלב, בשר, דג ויין וכו'). שנית, שתאריך הכשרות בר־תוקף ושהתעודה נכתבה עבור מקום זה דוקא. שלישית, לוודא שאכן המקום נמצא תחת פיקוח: יש משגיח המסתובב שם, בודק את העלים מחשש תולעים וכו'.

במקרה ורואים משהו חשוד, כדאי להודיע לרב המכשיר שידע שיש דברים שמצריכים תיקון ובוודאי ישמח הרב לטפל בדבר.

הקפדות נוספות

1. במלונות, קורה שמגישים בבר וכדומה מאכלי חלב, טרם חלפו שש שעות מאכילת הבשר, וסומכים על האורחים שיכוונו את השעות בעצמם. על כן חשוב לבדוק אם אכן חלפו שש שעות מאכילת הבשר.

---

182) להעיר מס"ח סתקע"ה ובפי' יעלזו חסידים שם. ובספרו פלא יועץ ערך בשורה. מכתבי רעק"א קעא בסופו. שו"ת ישועות מלכו או"ח סי"ד. ועוד. וראה שו"ת להורות נתן ח"ה סג"ן.

183) פ"א מ"ה. ולהעיר מדרך פקודיך מל"ת לה.

184) חי"ג ע' 84.

185) ויקרא כה, יד.

186) וראה שו"ת הרמ"א ס"י. חת"ס חו"מ סע"ט וסוסי' קלד. מנח"י ח"ג סקכ"ט. וראה אג"ק חי"ג ע' רצב, ושקו"ט בזה בקובץ העו"ב אה"ת גיליון תשצח ע' 41. ולהעיר משיחת ש"פ בהו"ב תשל"א.

187) ראה שו"ת מהר"ם שיק חו"מ סל"א. וראה שמ"ב לאאזמו"ר זצ"ל סס"ב ס"א בקו"א ולאאמו"ר הכ"מ עמ"ס ע"ז כ, א ד"ה וז"מ. ב"מ עא, א ד"ה עמי.

188) ראה שו"ת מנח"י שם. שמ"ב שם. ועוד.

189) וראה לקו"ש חכ"ח ע' 285. שיחת י"ב תמוז תשכ"ד.

2. לחם שהיה על השולחן בזמן אכילת מאכלי חלב, אין לאוכלו בזמן שאוכלים מאכלי בשר. וכן להיפך.

3. קודם השהות במקום כזה, יש לוודא שבאזור המסעדה או המלון הצניעות היא כדבעי.

טיולים

כשיוצאים לטיול יש לדאוג מראש לתכנן את כל הפרטים, שיהיו מתאימים לכללי ההלכה, הן מקום הביקורים והן כל הדברים השייכים לזה. לפנינו כמה הלכות:

אכילה

1. יש לקחת מראש כלי כשר לנטילת ידים (ספל), מגבת, לחם, מלח, ברכונים לברכת המזון וכו'.

2. לא יטול את ידיו מכלי חד־פעמי. באם אין לו כלי אחר, יטול בו[190].

אם אין לו מים לנטילת ידים, ילך להשיג מים. עד איזה מרחק עליו ללכת? אם הוא חוזר לאחריו ילך עד למרחק של 18 (או 24) דקות, ואם ממשיך בדרכו קדימה ילך עד למרחק של 72 דקות[191].

מותר להטביל ידיו בים [אבל אסור ליטול ידיו ממי הים מפני שהם מלוחים ואינם ראויים לשתיית כלב] או במי **גשמים** המכונסים בקרקע, בתנאי שיש בהם 40 סאה, וגם עומדים במקום אחד ולא זוחלין. במעיין, והוא הדין בנהר[192] אין צריך 40 סאה, ודי בכך שהידים מתכסים בו, ואפילו זוחלין כשר. אבל אין להקל להטביל במים **שאובים** שבקרקע [ועיין בהערה][193].

המטביל ידיו די להטביל פעם אחת לבד, רק שיעיין בהם שאין בהם שום דבר החוצץ[194]. וכן אינו צריך לנגב ידיו[195] וכן א"צ להגביה ידיו[196]. נוסח הברכה: לכתחילה טוב לברך "על שטיפת ידים". אבל, אם בירך על נטילת ידים או על טבילת ידים אין צריך לחזור ולברך[197].

אין ליטול ידיו בשאר משקין[198] אא"כ בשעת הדחק שאין לו מים, שאז יכול ליטול במשקין שעיקרן מים[199]. והיינו, בתה וקפה ומשקאות קלים. ובמי סודה – מסתבר שמותר ליטול ידיו אף לכתחילה. אבל לא במיצים טבעיים חלב ויין וכדומה.

כשאין לו מגבת, לא ינגב ידיו בחלוקו, שקשה לשכחה[200]. וינגב בכל מידי דמנקה. אבל, לא די שיתנגבו מאליהן, אלא צריך לשפשפן במפה[201].

יש שנוטלים ידיהם בבית לפני הטיול, ואוכלים כביצה פת [וראה לקמן בנוגע לדין שינוי מקום],

---

190) ראה שמ"ב לאאזמו"ר זצ"ל סי' מ ס"ג בקו"א. וראה בהנסמן בפסקי תשובות סקנ"ט סק"ב. ועכ"פ, עדיף שייחד כלי זה להשתמש בו כמה פעמים שאז (בדיעבד) נחשב ככלי.

191) ראה שו"ע אדה"ז סקס"ג ס"א.

192) אא"כ עיקרו ע"י גשמים – קצוה"ש סל"ד בבדה"ש סק"ב. וראה כה"ח סקנ"ט סקפ"ד.

193) סדר נט"י ה"ח.

אבל, בבריכת שחי' עם מים שאובים שבאו בהמשכה ע"ג קרקע – עדיף טפי וכשר לטבילת ידיו, כשי"ב מ"ס באשבורן (שו"ע אדה"ז סקנ"ט סט"ו (ועיי"ש בהגהה דמיירי כשאינו כלי) וסכ"ג. משנ"ב שם סק"מ).

ובמקום שיש פילטר שעי"ז נע' זוחלין, צ"ל המשכה שוב ע"ג קרקע (עיי"ש בהגהה ובפת"ז סק"ט).

– בשעה"ד, שמהלך בדרך ורחוק מאד מהמים ואין עמו כלי לשאוב וליטול ממנו, יש לסמוך על יש מקילין להטביל ידיו במי גשמים באשבורן, אע"פ שאי"ב מ' סאה.

194) סדר נט"י ה"ט.

195) ומ"מ יש בו משום מיאוס אם דעתו קצה עליו – שו"ע אדה"ז סקנ"ח סי"ז.

196) שו"ע אדה"ז סקנ"ט סכ"ה.

197) סדר נט"י שם. ולהעיר מדיני השכמת הבוקר בסי' – לברך ענט"י. ואולי קאי רק במים הכשרים לנטילה, וכההכרעה בשו"ע אדה"ז שם סכ"ד. ועצ"ע.

198) ובפרט ע"ד הקבלה, ראה בקצוה"ש שם סק"ג. שלחן הטהור סק"ס בזר זהב סק"ג.

199) שם ס"ח.

– לדעת המשנ"ב סק"ס בשעה"צ סקס"ט ועוד לא יברך. וצ"ע בדעת אדה"ז.

200) שו"ע אדה"ז סקנ"ח סי"ח.

201) שם סי"ז.

– ועיי"ש שבמטביל ידיו א"צ ניגוב.

כדי שלא יזדקקו ליטול ידיהם במשך הטיול. ניתן לעשות כן, ובתנאי שלא יסיח דעתו – במשך הזמן – משמירתן מנגיעה במקום מטונף. וכן לא יישן ולא יטיל מים. ואם הניחם בכפפות אין לך שמירה מעולה מזו[202] ואז הרי זה מועיל גם כשישן [ואם ישן שינת קבע אפילו במקום סעודתו – ה"ז הפסק וצריך לברך ברכה ראשונה על מזונו עוד פעם] או עשה צרכיו [ועיין בהערה[203]]. כמובן, צריך להזהר שלא יעבור שיעור עיכול לפני שמברך ברכת המזון. ושיעורו – כל שאינו רעב מאותה אכילה. ומשעה שהתחיל להיות רעב שוב אינו מברך[204].

3. כשאוכלים בחוץ יש להיזהר לא להשאיר את הסירים או הקערות מגולים, מחשש שיפלו לתוכם חרקים, זבובים, יתושים וכו'. לפני שאוכל יבדוק שאכן לא נפלו למאכלו מעין אלו.

4. כתב הרמב"ם[205] שהחכם ניכר במעשיו, במאכלו ובמשקהו וכו'. ועל כן יש להיזהר בזה גם במקומות נופש, ובפרט במקום שיש לחשוש לחילול השם.

בילוי במקום של בעלי חיים

1. אם מבקרים במקום של בעלי חיים "פעטיג־זו" וכדומה (וכן בקאנטרי עצמו אם נמצאים שם בעלי חיים מסוימים) יש להיזהר שלא לגרום ח"ו צער בעלי חיים.

2. אין לצוד דגים סתם כך בשביל ה'כיף' בלבד, רק אם בדעתו לאכול אותם (כמובן דגים כשרים).

אם הוא צד דגים והורגם מיד (לא לאכילה וגם לא סתם משחק בהם) דנו בזה בפוסקים אם מותר או אסור[206]. ולכתחילה ודאי שאין לעשות כן.

3. אם הבעלי חיים מצערים אותו, כגון יתושים, מותר להורגן[207]. אבל יש להיזהר שלא להרוג לחינם. וכתב אדה"ז[208] שמחוייב "לטרוח בגופו . . להציל כל בעל חי מצער".

ויש להוסיף: היו צדיקים שנזהרו לא להרוג בעלי חיים גם כשנצטערו מהן.[209]

וכן ידוע גם הסיפור שמסופר בספר הזכרונות לכ"ק אדמו"ר הריי"צ[210] אודות הילד יצחק שאול, והזהירות מצער בעלי חיים.

4. בלקוטי שיחות[211]: שאף שיש לאדם רשות לראות בריות משונות הבאים ממדינות מרחקים וע"ז תקנו חז"ל וקבעו ברכה ברוך משנה הבריות מ"מ לא יראה בהם כי אם דרך עראי כו'. – ועפ"ז

---

202) שו"ע אדה"ז סקס"ד ס"א.

203) ואף שנהגו שלא להתנות על הנטילה, לפי שי"א שאין תנאי מועיל אלא בשעת הדחק (שם. וראה ערוה"ש סקס"ד ס"ג. וראה שו"ת שרה"מ ח"ו סס"ז סק"ג) – בנדו"ד שאני, שנתכוון בנט"י לאכילה ונוטל ידיו סמוך לאכילה וא"צ תנאי (עיי"ש בשו"ע אדה"ז). וז"פ.

[ושו"מ כעי"ז בתורת חיים סופר סקס"ד סק"ג ד"ה ולפ"ז (אף שנוטה לומר שמאכילה לאכילה צ' תנאי. וראה גם בשלחן הטהור סקס"ד ס"א לפי דרכו). והוא דלא כמ"ש בכה"ח סק"ח].

ועאכו"כ, באופן שאינו מברך ברהמ"ז עד לסיום כל האכילות (ולהעיר מחיי"א כלל מ סי"ב. וראה בפי' שתי ידות ע"ס שלחן של ארבע ביד אלי' סק"כ).

– בשעה"ד, יכול להתנות [וי"א שצריך להוציא כן בשפתיו], גם באם נט"י שלא לצורך אכילה, שנטילה זו תהא לכל היום [וראה ערוה"ש ס"א שא"מ להלילה. וכ"ה בשלה"ט ס"ד]. והיינו באופן שאין באפשרותו להביא אתו מים, ואין מים מזומנים אצלו בדרך (בשיעור ד' מילין לפניו – כ"ה בראשונים בגדר שעה"ד דידן. וראה בגדי ישע למג"א סק"א. אבל ראה פמ"ג בא"א סק"א), וגם אינו יכול להסתפק באכילת דברים שא"צ נטילה. אבל, כנ"ל, צריך שלא יסיח דעתו משמירתן מנגיעה במקום מטונף. ואם נזדמנו לו מים, יחזור ויטול ידיו ולא יברך עליהם (שו"ע אדה"ז שם. – ולכאו' מש"כ אדה"ז רק באופן שא"צ לטרוח אחריהם, וגם בזה כ' רק "טוב" – היינו מעיקר הדין, משא"כ ממנהגא. וראה פמ"ג שם ובמ"ז סק"א ובא"א סק"ד. והכי מדוייק בקצוה"ש סל"ו ס"ח.

204) סברה"נ פ"ה ה"ט.

ואם אכל אכילה מועטת, אא"פ לשער כ"ז שאינו רעב. ושיעורו – ראה שו"ע אדה"ז סקפ"ד ס"א. וראה קצוה"ש סי' ס בבדה"ש סק"כ. ועיי"ש בפ' "מיד". ובאו"א – בכה"ח סקפ"ד סקכ"ח.

205) הל' דעות רפ"ה.

206) ודעת אדה"ז הל' צעב"ח ס"ד מ' להחמיר. וראה שמ"ב לאאמו"ר הכ"מ עמ"ס ב"מ לב, ב ד"ה צעב"ח.

207) וביום השבת – ראה הפרטים בשו"ע אדה"ז סשט"ז סי"ז־כג.

208) חו"מ בהל' עו"ד וצעב"ח ס"ד.

209) ראה ברשימת כ"ק אד"ש משיחת י"ד מנ"א תש"א: "אדמו"ר נשמתו עדן לא הרג היתושים (קאמאר), כי אם הי' מבריחם על ידי נפיחה". וראה שמ"ב שם. וראה גם בהנסמן בקובץ העו"ב תתקצג־תתקצד).

210) פ"נ.

211) חכ"ה ע' 309 הערה 2 שמביא מס' קב הישר.

מובן ההליכה לגן חיות וכיו"ב[212].

שחיה

1. צריך להקיף את בריכת השחיה (וכן כל דבר שיש בו סכנה, כגון בור) במחיצות הראויות שח"ו לא יפלו לתוכו. וזהו בכלל מצות עשה של "ועשית מעקה לגגך", ומצות לא תעשה של "לא תשים דמים בביתך".

2. ילד (ואפילו מבוגר) שאינו יודע לשחות טוב, יזהר לא להיכנס למים עמוקים במקום ובאופן שמסכן עצמו[213].

אסור להשאיר ילדים קטנים לבד בבריכה, וכן בכל מקום סכנה, בלי מציל או אדם מבוגר המשגיח.

3. השחיה היא אמנם מענייני בריאות הגוף, אבל **לא ירבה** להתענג בתענוגי רחיצה. והוא ע"פ המסופר במסכת שבת[214] שרבי אלעזר בן ערך התענג מ"חמרא דפרוגייתא ומיא דדיומסת" והדבר גרם לו שכחה בתורה (הרבי הביא כמ"פ גמרא זו לראיה שעאכו"כ אנשים כערכנו צריכים להיזהר מלהיות מושקעים בתענוגים[215]).

4. גם בבריכה יש להקפיד על כל גדרי ההלכה, ולכן מובן ופשוט שבנים לא ישהו באותו זמן בבריכה עם בנות:

בנים מגיל 9 ובנות מגיל 3 **אסור בשום אופן** שיהיו יחד בבריכה.

יש להימנע שיהיו יחד בבריכה בנים מגיל 5 ובנות מגיל 3.

יתירה מזו: יש להשתדל ולהקפיד גם בגיל צעיר יותר, למטה מגיל 5, שלא יהיו יחד בבריכה, לא רק לשחות יחד אלא אפילו רק לעמוד שם ולהסתכל[216].

לכן עדיף שבנים מגיל 3 ומעלה ישחו בבריכה עם אבותיהם בשעות המיועדות להם.

5. מציל גבר יהיה עבור גברים ובנים, ומצילה אישה תהיה עבור נשים ובנות.

אין להתיר מציל גבר במקום שחיה של בנות. בשעת הדחק גדול, כשאין ברירה אחרת, יש להתייעץ עם רב מורה הוראה בפועל על פרטי המצב במקום[217].

על דרך זה, לא מקובל שתהיה מצילה אישה במקום שחיה של בנים. במקרה הצורך יש לקבל מרב הדרכה פרקטית מה לעשות.

הלכות השייכות לשבת קודש

ערב שבת

מקום שמצויים קורי עכביש (כמו בחדרי הנופש בהרים, ב"באנגאלאס" וכדומה), יש להסירם לפני שבת[218].

זמן קבלת שבת לקטנים

1. קטנים שקשה להם להיות ערים בשעה שהאב חוזר בית הכנסת, אם הגיעו לגיל חינוך, יעשו הילדים קידוש מבעוד יום, יברכו על הפת ויאכלו את סעודתם. הדברים אמורים גם לגבי קעמפים שמקדימים תפילת קבלת שבת, קידוש וכו' מבעוד יום. אלא שיש להקפיד שיעשו זאת רק לאחר

212) ובאו"א קצת, בשיחה בלה"ק בהתוועדויות תשד"מ ח"א ע' 487 הע' 4. ועיי"ש ע' 517. וראה גם התוועדויות תש"נ ח"ג ע' 179.

213) וראה שו"ע אדה"ז סתרי"ג ס"ט: "נחל שמימיו רודפין מהר ושוטפין אף בחול אסור לעבור בו אפילו אין המים מגיעין לו אלא מעט למעלה ממתניו מפני הסכנה שלא ישטפוהו המים".

ובהל' שמירת גו"נ סי"א: "אסור לעבור בנחל שמימיו רודפים אם המים מגיעים למעלה ממתנים משום סכנה שלא ישטפוהו המים".

214) קמז, ב. ובפסקי ריא"ז שם: אסור אדם להרבות בתענוגים ולהתענג במעינות הללו יותר מדאי.

215) ראה לדוגמא תורת מנחם חי"א ע' 176.

216) ולהעיר מברכות י, א. ובאדרת אליהו (לבעל משנת חסידים) שם.

217) ראה שו"ת דברי יציב ח"ה סמ"ה.

218) שו"ע אדה"ז סרס"ס ס"ב.

– בדיוק לשונו, ראה מש"כ בקובץ העו"ב תתקצד.

פלג המנחה (כזמן הרשום בלוחות), ולא לפני כן.

אם הם הולכים לישון עוד לפני פלג המנחה, יקדשו בשבת בבוקר בנוסח קידוש הלילה (ולא יאמרו פסוקי "יום השישי...").

2. כך גם לגבי מוצאי שבת, שאם הולכים לישון לפני הבדלה, יבדילו ביום ראשון בבוקר.

מקום אכילת הסעודות

1. טוב שלא לאכול בשבת בגינה וכדומה[219], ועדיף לאכול סעודת שבת בתוך הבית בגלל כמה חששות, כגון שלא לעבור ח"ו על מלאכת זורע אם יישפכו מים על עשבים וכדומה.

במקרה הצורך (שאין מספיק מקום בבית, החום מעיק וכדומה) יזהר מאוד שלא יכשל במלאכות שבת או איסורים אחרים. כמו למשל, בשעה שנוטל ידיו (אפילו רק למים אחרונים) שלא ייטול בחוץ. ויש להוסיף: למרות שיש הבדל בענין זה בין מים לשאר משקין, ראוי ליזהר אף בשאר משקין[220].

2. מצוי שפעמים אוכלים בסמיכות לאילן או תחתיו. ולכן, יזהר לא להשתמש באילן בשבת. אין לעלות על האילן. ואפילו לא לדרוך על שרשיו אם הם גבוהים 3 טפחים מן הארץ[221]. ואף לא לתלות עליו בגד או כובע וגם לא לנגוע בידיו בעשב השדה. אבל מותר לשבת על הדשא בשבת.

טלטול

1. אם החום גדול, מותר לאדם ללבוש בגד באופן שמונח על כתפיו, גם כאשר לא מכניס את ידיו לשרוולים.

2. אסור ללכת מחוץ לעירוב עם משקפי־שמש. אמנם, אם הוא אדם שמצטער הרבה מהשמש והולך תמיד עם משקפי־שמש יש להתיר.

3. חכמים תיקנו "עירוב חצירות". חצר שהרבה בתים פתוחים לתוכה אסור לטלטל בה עד שיערבו עירוב חצרות. דבר זה נעשה ע"י שכל בית נותן פת או שאחד מזכה עבור כולם. משתדלים לעשות זאת ע"י פת המתקיים זמן רב, כמו מצות.

בענין זה צריך להיזהר **שהבעל הבית שבביתו מונח העירוב, יימצא במקום בשבת**, או שתהיה אפשרות ליטול את העירוב מביתו בשבת (ולדוגמא: שבעל הבית משאיר מפתח אצל אחד מהנמצאים במקום וכדומה).

אבל אם בעל הבית נוסע, הן אם הוא נוסע מהעיר לקאנטרי, ונמצא שבחצרו נשארו חבריו בלי יכולת גישה לעירוב, או להיפך, שנוסע מהקאנטרי למקום אחר – אם חבריו נשארו במקום באופן שלא יכולים להיכנס לביתו רק ע"י עשיית מלאכה **מדאורייתא** (שבירת הדלת וכדומה) יצטרכו הנשארים לעשות עירוב חדש. [באם בעל העירוב השאיר מפתח לביתו במקום אחר בעיר (אצל אחד מבני משפחתו וכדומה), יש מקום להקל].

אם אחד המתגוררים בחצר או בקאנטרי הוא גוי, אי אפשר לערב עמו. העצה לכך היא לשכור ממנו את רשותו שבחצר (אך אין צורך לשכור ממנו את ביתו) ואז ניתן לערב[222].

פריסת בגד רטוב

בגד או סמרטוט רטוב אסור לשוטחם ליבוש (מטעם שלא יחשדו בו כאילו כיבסה בשבת). מגבת שהשתמש בה במקוה לא ישטח אותה לגמרי ליבוש על גבי מעקה, מחיצה וכדומה, אבל להניחה בלי לשטוח לגמרי מותר (וי"א שבשטח המקוה או הבריכה מותר לשוטחה לגמרי כי שם מוכח שנרטב בגלל שניגב עצמו מהמים).

---

219) אם ישתמש שם עם מים – שו"ע אדה"ז סשל"ו ס"ט.

220) שו"ע אדה"ז סשל"ו שם.

221) שו"ע אדה"ז סשל"ו ס"ה. ואפילו אם אינם גבוהים מצד אחד – עיי"ש הפרטים בזה.

222) שו"ע סשפ"ב רס"א.

הדלקת מזגן

1. אם שכחו להדליק את המזגן בערב שבת, אסור לומר לגוי להדליקו בשבת. אבל אם החום **גדול מאוד וצערו גדול**, יש להקל. ובפרט – כשיש קטנים שמצטערים הרבה[223].

אבל כל זה במצב של צער גדול, אבל בשביל תענוג אסור אפילו לרמוז להפעיל מזגן.

2. במקרה הפוך: שהמזגן דולק כבר מערב שבת, ובאמצע השבת התקרר מזג האוויר בחוץ ונהיה קר מאוד בבית, מותר לקרוא לגוי לכבות, שהכל הם כחולים אצל הקור הגדול. וגם, כשאין הקור גדול כל כך, רק שמצטער מהקור, יש להקל באמירה לנכרי לכבות מזגן[224].

3. בכלל יש להיזהר מאמירה לגוי אפילו בענינים שהן מדרבנן [שלפעמים מקילים בהם], וכ"ש בענינים שהם מדאורייתא. בדבר זה יש הלכות רבות וצריך להיות בקי בהן.

הלכות השייכות לברכת הנהנין

1. ברכת גלידה: שהכל. בנוגע לברכה אחרונה: באם אוכל כזית מהגלידה בכדי אכילת פרס – מברך עליו ברכה אחרונה[225]. האוכל גלידה בגביע ממיני דגן – אם הגביע פשוט, הרי עיקר מטרת הגביע שלא יטנפו הידים, ואינו מברך עליו[226]. אבל אם הגביע מתוק, שכוונתו ג"כ על אכילת הגביע, ומברך רק מזונות על הגביע ופוטר הגלידה[227]. בגביע מתוק שמברכים רק מזונות על הגביע – יש לאכול כזית שלם מהגביע עצמו בכדי לברך על המחי' **לכל הדעות**.

2. לחמניות מזונות: כדאי להימנע מלאוכלם, כי אם בתוך הסעודה, והיינו – שיברך המוציא על כזית לחם תחלה, מכמה טעמים[228]. או שיאכל כשיעור שביעה [= כשיעור ד' ביצים, ושבע ממנו גם אם השביעה נגרמה בצירוף לפתן המשביע] ויברך עליו המוציא וברכת המזון.

3. לכתחילה אסור לעקור ממקומו בתוך הסעודה עד שיברך ברכת המזון. ואם שכח ועקר ממקומו, יחזור למקומו ויברך. כשיש לו עוד פת במקום השני, אף שלכתחילה אינו רשאי לעקור ממקומו, אינו צריך לחזור למקומו אלא יאכל מעט פת במקום שנזכר ויברך ברכת המזון לאחריו[229].

אם בתחילה כשבירך המוציא היה בדעתו לגמור סעודתו במקום אחר מותר לעקור ממקומו. לפיכך נהגו הולכי דרכים שאוכלים דרך הילוכם ויושבים ומברכים במקום סיום אכילתם מפני שלכך נתכוונו מתחילה[230].

---

223) והטעם, לפי שהכל חולים אצל חום גדול מאד, ואדרבה: י"א שבחום יש להקל יותר מבצינה – ראה שמ"ב לאאזמו"ר זצ"ל ס"צ סק"כ ולאאמו"ר הכ"מ עמ"ס ב"מ (קז, ב ד"ה הכל – ע' תתקטז). אבל להעיר משו"ע אדה"ז סשי"ג סי"ז. וי"ל.

ועוד ילה"ע דמזגן שבימינו עדיף ממדורה, להשי' שאינו מה"ת. ולהעיר מצילום כת"י בקובץ תפארת יהודא קלמן ע' 142. ואכ"מ. וראה בארוכה במ"מ וציונים להלכה היומית אות רפח ואות שכא.

224) משא"כ להדליק מדורה, דאסור – אא"כ יש קטנים שמצטערים הרבה, לפי שכיבויו הוא רק שבד"ש לצו"ג. ועדיף מהדלקת מדורה.

225) ראה סברה"נ פ"ח ה"ח.

226) ואם אכל תחלה הגלידה והשאיר הגביע ואכלו לבד - ראה שו"ע אדה"ז דלקמן. וצע"ק ממש"כ בסרי"ב ס"ה. וראה משנה ערוכה ברכה"נ ע' שצא. וראה בארוכה במ"מ וציונים להלכה היומית אות שכד.

227) ע"פ שו"ע אדה"ז סקס"ח ס"ט. וכ"כ בענינו בקצוה"ש סנ"ח בבדה"ש סק"י. וראה במדריך לברכות, בסו"ס קובץ תפארת יהודא קלמן.

228) כי רגיל שקובעים עליו סעודה, ואוכלים כשיעור שביעה. ואפי' אוכל פחות מד' ביצים, בשבע ממנו, אפי' בצירוף לפתן המשביע, יברך המוציא על לחם אחר (סברה"נ פ"ב ה"ב-ג). וגם, מצד החומרא לבענ"פ בפהב"כ שנילוש בשאר משקין (שם ה"ט). ועוד ועיקר, שצע"ג לומר שג"ז בכלל פהב"כ, גם לדעת אדה"ז (שם ה"ז) דברוב מי פירות סגי (ואפי' להמקילים בתרכיז מ"פ). ונת' בארוכה בכינוס תורה בהמשך לחגה"ש בבית חיינו ב"770" תשע"ז. ואכ"מ.

229) שו"ע אדה"ז סקפ"ד ס"א. סברה"נ פ"ט הט"ז. ועיי"ש בשו"ע אדה"ז שי"א שאפילו אינו אוכל כשיעור במקום שנזכר. והושמט בסברה"נ

230) סברה"נ פ"ט הי"ז. ועיי"ש שבאינו הולך לאכול שם, אסור.

קטעי שיחות ואגרות קודש השייכים לימי הקיץ והנסיעה ל"דאטשע"

טעם הפנימי שנוסעים ל"דאטשע"

עס איז פאראן אזוינע וואס מצד בריאות גופם פארן זיי אויף דאטשע, דארטן אויף דאטשע איז פראן א ספעשילער לופט. עס קאן אפילו זיין א ערגערע לופט, אבער ס'איז א ספעשילער לופט, אין שטאט איז ניטא אזא לופט. ומצד בריאות גופם פארן זיי אויף דאטשע, וואס דארטן איז דא א ספעשילער לופט.

דער אמיתית הטעם וואס זיי פארן אויף דאטשע איז, ווייל די נשמה איז הונגעריק צו דער דאטשע, די נשמה דארף מקרב זיין די אידן וואס געפינען זיך דארטן לאביהם שבשמים, אבער אז די נשמה זאל דאס זאגען דעם גוף וועט דער גוף ניט פארשטיין וואס די נשמה זאגט אים, מוז די נשמה ריידן מיטן גוף אויף ענגליש, זי דערציילט אים א מעשה מיט א דאטשע, מיט לופט, און אז דארטן אין דאטשע איז פראן אנדערע פליגעלאך – עס קאן זיין אפילו ערגערע פליגעל

אך, אבער אנדערע, א ספעשילער סארט פליגעלאך – במילא דארף מען פארן, אבער דער אמיתית הטעם פון דעם איז ווייל די נשמה דארף דארטען עפעס אויפטאן.

און וויבאלד אז דער עיקר הטעם פארוואס ער פארט אויף דאטשע איז כדי די נשמה זאל דארטען עפעס אויפטאן דארף ער ניט מאכען דעם עיקר פאר א טפל און דעם טפל פאר א עיקר, און דארף טאן בהשתדלות לקרב את לבם של ישראל לאביהם שבשמים.

(משיחת ש"פ מטות־מסעי תשי"ב – בלתי מוגה)

מתביישים אם לא יסעו ל"קאנטרי"...

...בשעת עס קומט צו נתינת הצדקה, קען דאך טענה'ן דער מאן אז ער האט קיין געלט ניט, ער דארף האבן פאר די צרכים און פאר די צרכים, פארן אין קאנטרי וכו' – אז אין שטוב זאל מען עסן נאר לחם צר ומים לחץ דאס ארט אים ניט אזוי, וויילע וואס עס טוט זיך אין שטוב וויס דאך קיינער ניט. משא"כ אז ער וועט ניט פארן אין קאנטרי וועלן דאך אלע וויסן אז ער פארמאגט ניט קיין תרפ"ט אלפים און דאס איז דאך זייער ניט שיין.

– דער רבי דער שוועד האט אמאל געדעדט מיט איינעם א סוחר (זיין מסחר איז געווען מיט האלץ) ער זאל לערנען תורה, האט ער זיך פארענטפערט אז ער האט ניט קיין קאפ צו לערנען. האט אים דעד רבי געזאגט: ווי איז אויב איך וואלט געזאגט אז איר פארשטייט ניט אין מסחר פון האלץ, וואלט איר דאך געווארן אין כעס, געגעבן א קלאפ אין דער טיר און ניט וועלן ריידן מיט מיר מער, און בשעת עס רעדט זיך וועגען תורה, זאגט איר אליין אז איר זייט ניט שייכות צו דעם – אן קיין בושה, ס'איז דאך אדרבה איפכא מסתברא – ...

(משיחת ש"פ נשא תש"כ – בלתי מוגה)

זלזול במצוות ופריקת עול רח"ל כשנוסעים ל"קאנטרי"

עם איז דא צו באווארענען דעם ענין וועגן קאנטרי, וואס מ'פארט אין אן ארט שאין מכירים אותו, און מען רעדט זיך איין אז אויב אין שטוב איז מען געגאנגען מיט א גאנצע קליידל, קען

מען דארט גיין מיט א האלבע, צי מיט א שליש ורביע, און אין שטוב האט מען מהדר געווען אין גלאט כשר פלייש און חלב ישראל, דארט אבער קען מען דאס ניט אויספירן – און כל ענינו של קאנטרי איז פריקת עול.

איך האב געפרעגט ביי איינעם: וואס פארט מען אין קאנטרי, דארט ווערט מען דאך אויסגעריסן, דארט איז ניטא די נוחיות וואס עס איז דא אין שטוב, דארט איז שווער אויסקומען בעניני אכילה, אין שטוב איז דא א "קאלארד טעלעוויזשן", און דארט איז דא א פשוט'ע טעלעוויזשן, און עס איז דאך ניט בדומה א פשוט'ע צו א "קאלארד" [ראה בארוכה בחומר ענין דטעלעוויזשן בלקוטי שיחות חי"ח ע' 459. **המו"ל**].

אין שטוב האט ער דעם "פייפער" פארן דאוונען, און אין "באנגעלאו" האט ער דאס ניט. האב איך אים געפרעגט צי לוינט זיך אויף דעם צו אויסגעבן טויזנט דאלער?

האט ער מיר געענטפערט: איי איר זייט א בטלן; דאס איז דער גאנצער ענין פון "באנגעלאו" – פריקת עול. אין שטאט דארף ער זיך שעמען פאר דעם ראביי, פאר דעם "ספיריטשועל לידער", פאר די שכנים. בשעת אבער ער פארט אין קאנטרי, איז דער ראביי בלייבט אין שטאט און די שכנים בלייבן אין שטאט, און מיט דער פרוי טרעפט ער זיך נאר שבת, איז אים כדאי אויף דעם אפילו צוויי טויזנט דאלער!

(משיחת יום ב' דחג השבועות תשכ"ח – בלתי מוגה)

הוה גולה – ל"קאנטרי" – למקום תורה

בשעת ס'קומען ימי החופש, און דעמולט גייט מען אוועק מחוץ לבית, אין אן אויפן פון "הוי גולה" – דארף מען זעהן אז דער ארט וואוהין מ'קומט אן זאל ווערן א "מקום תורה".

וואס בשעת מ'נעמט אויף זיך דעם ענין הגלות, און מ'טוט דאס נאך בשמחה וטוב לבב, און מ'לאזט זיך קאסטן געלט וכו' אבי מ'זאל ארויספארן "מארצך וממולדתך ומבית אביך", און אוועקגיין אין "קאנטרי",

– וואס דאס איז דאך א דבר פלא: מ'זעט בפועל אז די אלע באקוועמלעכקייטן קאן מען האבן דוקא ווען מ'געפינט זיך בבית – און אעפ"כ פארט מען אוועק אין "קאנטרי" (אין רוסלאנד האט דאס געהייסן "דאטשע", און דא הייסט דאס מיט אלע בארימטע נעמען), און מ'מאכט דערפון א גאנצן "פאראד", און אין וואס באשטייט דער "פאראד" – אז ער האט **ניט** די אלע עבדים ושפחות ומשמשים וואס ער האט זייענדיק בביתו, ער האט **ניט** די אלע באקוועמליכקייטן פון אכילה ושתי' ושינה ווי ער האט זייענדיק בביתו, און ער וואלגערט זיך אין א מקום גלות.

און דא זעט מען ווי אזוי דער רצון האדם קען איבערמאכן א זאך: מ'נעמט אן ענין של גלות (וואס דער ענין הגלות איז ערגער פון אלע עונשים, כמבואר אין ספר החינוך), און אעפ"כ, בשעת מ'האט זיך איינגערעדט אז דער גלות וועט אים ברענגען כל הענינים הטובים, בגשמיות וברוחניות, ובגשמיות וברוחניות גם יחד – איז ניט נאר אז ער לוידט ניט פון דער גלות, נאר אדרבה, ער האט גאר הנאה דערפון, און ער באצאלט פאר די פאר וואכן וואס ער געפינט זיך אין "קאנטרי" מערער וויפיל ער באצאלט פאר דער דירה בביתו, וואו ער האט אלע באקוועמליכקייטן וואס ער דערף האבן.

וואס ווי די הסברה בזה זאל נאר זיין – זעט מען בפועל, אז "מעשה רב" אז ס'איז אנגענומען געווארן ביי מאות און אלפים ורבבות פון אידן,

[איך וויל ניט זאגן דעם לשון הרמב"ם אז ס'איז אנגענומען געווארן בתפוצות ישראל, ווארום דעמולט ווען דאס ווערן א מ"ע און א מל"ת אז מ'מוז אוועקפארן אין "קאנטרי" – ס'איז ניט קיין מ"ע, און ס'איז ניט קיין מל"ת, אפי' ניט קיין ענין וואס איז "מדברי סופרים", ואני הקטן המתחיל – ואין כאן המקום להאריך בזה;

ע"י ה"קאנטרי" ניתוסף בעבודת השם

מ'זעט דאך אבער (כאמור לעיל) אז ס'איז אנגענומען געווארן ביי מאות ואלפים ורבבות פון אידן],

וואס זיי האלטן אז כדי דער מצב בריאות גופם זאל ווערן בעסער – וואס דעמולט וועט אויך ווערן בעסער מצב נשמתם, ווארום יעדער ענין וואס איז דא ביי א אידן, מוז סוכ"ס ברענגען א תועלת אויך פאר דער נשמה – דארפן זיי אוועקפארן, און אוועקפארן אין אן ארט וואס דארטן וועלן אלע זיינע ענינים, אכילתו שתיתו שינתו און טיולו, זיין שלא כדבעי, ווארום ער געפינט זיך ניט בביתו, און דער עיקר איז, אז ער דארף משנה זיין זיינע הרגלים, ווארום ער געפינט זיך אין "קאנטרי"!

וואס דאס איז בדוגמא ווי דער דין איז בנוגע צו תענית חלום בשבת, אז וויבאלד ער **וויל** האבן דעם ענין התענית, איז דאס ביי אים ניט קיין ענין של צער, נאר אדרבה, ס'איז גאר אן ענין של תענוג **כפשוטו** (וואס דא העלפט ניט קיינע פשט'לאך, ווארום בשבת דארף זיין "וקראת לשבת עונג"),

ועד"ז בנדו"ד: מ'פארט אוועק אין "קאנטרי", און מ'ווערט דארטן אויסגעריסן בכל הענינים – און אעפ"כ, ווען מ'קומט צוריק פון דארטן, און מ'גיט א קוק אויף אים, זעט מען אז ער איז געווארן פרישער און לעבעדיקער, און נאך צוגעקומען אין וואג, מיט אלע דברים טובים,

און דערנאך אז מ'קומט צוגיין צו אים, און מ'הייסט אים געבן א גרעסערע נתינה אויף צדקה, און מוסיף זיין מערער אין לימוד התורה – איז לייכטער פועל'ן דאס ביי אים, וויבאלד אז ער איז ערשט געקומען פון "קאנטרי", און ער איז אויסגערוהט, פריש און פריילעך, בגופו ובנשמתו גם יחד.

אבער אעפ"כ, מ'קען ניט זאגן אז דאס איז "ביתו", ער געפינט זיך פארט אין א מקום גלות, ווארום דארטן איז ניט זיין דירה קבע:

און אפי' די וואס האלטן פון "קאנטרי" עד כדי כך אז בכל השנה כולה האט מען דארטן א דירה קבועה, אעפ"כ איז דאס מערניט ווי א דירת עראי, ווארום רוב השנה געפינט ער זיך בביתו נאר מזמן לזמן (צי באמצע הקיץ אדער אדער אפטער וכו') פארט ער אויס אין דער דירת עראי (אפי' ווען ער באצאלט דערפאר במשך כל השנה כולה) – ובמילא גייט דאס אויך אריין אין דער גדר פון "הוי **גולה**".

קביעות עתים והוספה בלימוד התורה

און דעמולט איז אויב דער ארט איז ניט קיין "מקום תורה", האט ער א חיוב ער זאל דערפון מאכן א "מקום תורה" – וואס "מקום תורה" מיינט בדוגמא ווי מ'זאגט אז דאס איז דער מקום פון דעם און דעם מלך, וואס ס'איז ניט דער טייטש אז דארטן איז דא נאך א מציאות וואס איז דער עיקר, און דערנאך קומט צו אז דארטן געפינט זיך א דבר נוסף, נאר אדרבה, דער מלך איז דער **בעה"ב** פון דעם ארט, און אז מ'זאגט אז באתרי' דרב הלכה כרב און באתרי' דשמואל הלכה כשמואל, איז דאס דערפאר וואס ער איז דארטן גענוען דער "**מרא** דאתרא", דער **בעה"ב** פון דעם ארט – און דאס מיינט "מקום תורה", אז דארטן איז **תורה** דער **בעה"ב**.

וואס אויף דערויף איז ניט מספיק דאס וואס מ'האט א קביעות עתים לתורה, א קביעות **בזמן** (אויפן זייגער), נאר מ'דארף האבן אז ס'זאל זיין אין אן אופן פון קביעות **בנפש** – וואס דעמולט וועט ביי אים דער ענין פון לימוד התורה אן ענין של "קבע", און אלע איבעריקע ענינים זיינען ביי אים אן ענין של "עראי", אע"פ אז בכמות גייט אוועק **מערער** צייט אויף אלע איבעריקע ענינים, ווי די צייט וואס ער פארנעמט זיך מיט לימוד התורה.

ובנוגע לפועל: די אלע וואס זיינען **גולה** אין "קאנטרי" – דארפן זיי זעהן אז דארטן זאל מקוים ווערן דער ענין פון "הוי גולה למקום תורה":

אויב דארטן איז נאך ניט קיין מקום תורה ח"ו, זאל דאס ווערן א מקום תורה (דורך דערויף וואס דארטן וועט זיין קביעות עתים לתורה); און אויב

ס'איז שוין געווען פריער א "מקום תורה", זאל צוקומען אין דערויף נאכמער ווי ס'איז געווען לפנ"ז. . .

[כאמור לעיל אז אפי' אויב מ'האט דארטן אלע צרכים בהרחבה, בנוגע צו אלע ענינים פון אכילתו ושתיתו ושינתו ומשאו ומתנו, מיט אלע צען זאכן וואס דער רמב"ם רעכנט אויס, ביז וואנעט אז ער האט די אלע ענינים בהרחבה גדולה, כסעודת שלמה בשעתו, נאכמער ווי ער האט דעס געהאט בביתו – איז דאס אבער פארט אן ענין של גלות, וואס דער צער הגלות איז א צער הכי גדול, ווי געבראכט פריער פון ספר החינוך – או וויבאלט אז דאס איז אן ענין של גלות, דארף מען האבן דעם רצון האדם, אז דאס זאל איבערמאכן פון דעם צער אן ענין של עונג.

ס'איז טאקע ניט קיין הכרח אז אין "קאנטרי" דארף מען אויסגעריסן ווערן בגשמיות – ס'איז מערניט וואס מ'האט דערציילט די עובדא במעשה בפועל, ווי דער מצב איז געווען ביז היינטיקן יאר. אבער אפי' ווען מ'האט דארטן אלע ענינים בהרחבה, איז דאס אויך אן ענין של גלות]. (משיחת ש"פ קרח תשל"ח – בלתי מוגה)

קאנטרי – לשם שמים – לפעול מעמד ומצב של גאולה

א' הטעמים למנהג דאמירת פרקי אבות בשבתות הקיץ, החל משבת לאחרי הפסח (שבת מברכים אייר), הוא – מפני שבזמן זה (בסמיכות לחודש אייר) מתחילין האילנות ללבלב כו', היינו, שנעשה חידוש והתגברות בכל עניני הטבע, כולל גם התגברות התאוות הגופניות כו', ולכן, יש צורך להתחזק יותר בעניני מוסר ומדות טובות, ע"י לימוד מסכת אבות, "מילי דחסידותא".

[וכפי שרואים במוחש במנהג המדינה – שמיד לאחרי חג הפסח מתחילים לחשוב ולדאוג ע"ד הנסיעה למקום נופש ("דאטשע") למשך תקופת הקיץ.

נותרו עדיין כו"כ שבועות שבהם עוסק בעניני המסחר כו' כבכל השנה, אבל אעפ"כ, בידעו שמתקרב הזמן שצריכים לנוח, ומשום מה, החליט שאינו יכול לנוח כי אם עי"ז שיסע למקום מיוחד מחוץ לעיר דוקא, תוך כדי בזבוז ממון רב וכו' – מתחיל כבר לחשוב ולדאוג היכן כדאי לבלות קיץ זה, ומדבר עם פלוני ופלוני וכו', עד שמסכם סופית על המקום והמחיר וכו' וכו'.

בחסדי ה', נמצאים אנו במדינת הרווחה, שלכן ישנה האפשרות להנהגה האמורה לנסוע למקום נופש כו'; אבל, יש לזכור שניצול הרווחה צריך להיות באופן שאין כוונתו ליהנות מהגשמיות דעוה"ז, כי אם, "לשם שמים" – ע"ד ובדוגמת הנהגת רבינו הקדוש (שנקרא "קדוש" ע"ש שהי' קדוש ומובדל מעניני עוה"ז) "שלא נהנה מעוה"ז כל ימיו", כדאיתא בגמרא ש"בשעת פטירתו . . זקף עשר אצבעותיו כלפי מעלה אמר . . לא נהניתי (מעוה"ז) אפילו באצבע קטנה", שכן, אף ש"לא פסק מעל שולחנו לא חזרת כו' לא בימות החמה ולא בימות הגשמים", הרי, לא עשה זה בשביל **הנאה** דהיינו שיהנה הגוף רק . . שיהי' חזק לעבודת הבורא"]

ונמצא, שהברכה מחודש ניסן שבת מברכים חודש אייר מהוה נתינת־כח (לא רק לחודש אייר, אלא גם) לתקופת הקיץ בכללותה . . – תקופה שבה מתחילה עיקר הירידה לעולם, עד להתגברות הגשמיות וכו' – שגם במעמד ומצב זה יפעול בעצמו ענין של **גאולה**.

(משיחת ש"פ שמיני תשמ"ז – בלתי מוגה)

צניעות בקיץ

וכאן המקום להדגיש בהענין שהזמ"ג: אותם "המקילים" בכמה עניני צניעות בקייץ, ובפרט – כשנמצאים בדירת עראי מחוץ לעיר. ומהם האומרים: אחטא ואשוב – כאשר אשוב העירה.

ונוגע להנהגת האנשים ג"כ, ובפרט – לנשים, שהרי כאו"א מהן נקראת "עקרת הבית". ויש להאריך. ואכ"מ.

(לקו"ש חי"ג ע' 84 הערה 34 **באותיות גדולות ומודגשות**)

צניעות לגברים בקאנטרי – שלילת מכנסיים קצרים

. . זיינען דא ענינים וואס מ'דארף שוין באווארנען במיוחד בנוגע צו קיץ.

וואס אע"פ אז עס איז נאך דא צייט ביז'ן קיץ – איז אבער איצטער דער זמן צו באווארענען וועגן דערויף. ובפרט אז עס זיינען דא אזעלכע וואס זיינען מקדים דעם זומער נאך איידער ווי עס שטייט אין "קאלענדאר".

דער ענין מיוחד וואס מ'דארף (איצטער) באווארנען בנוגע צו ימות הקיץ, איז – דער ענין הצניעות:

בשעת עס איז ימות הגשמים – דארף מען ניט אויף אזוי פיל באווארענין דעם ענין הצניעות, וויבאלד אז דעמולט איז סיי־ווי דא דער ענין, ווארום אויב א חלק פון גוף וועט זיין גלוי – וועט דאך אהינצו אנקומען דער גשם, צי דער קור וצינה וכו' – משא"כ בקיץ, דארף מען באווארענען דעם ענין הצניעות.

און אע"פ אז אויך בימות הגשמים דארף מען באווארענען דעם ענין הצניעות, וויבאלד אז די עניני צניעות זיינען אויך בשעת מ'געפינט זיך אין שטוב, ביז ווי "קמחית" (אמו של ר' ישמעאל) האט געזאגט אז "מימי לא ראו קורות ביתי קלעי שערי" [וואס "קורות" איז נאר אן ענין של צומח, און נאכמער, בשעת עס ווערט "קורות **ביתי**" איז דאס אן ענין דומם; האט זי געזעהן אז אויך קורות ביתה זאלן ניט זעהן את שערות ראשה].

קומט דאך אויס אז אויך דעמולט דארף מען באווארענען בעניני צניעות, ווארום אין שטוב איז ניט קיין מקום גשם וקור וצינה וכו' –

אעפ"כ אבער איז דאס ניט בדומה צו ימות הקיץ, ווארום דעמולט דארף מען דאס באווארענען ניט נאר בשעת מ'געפינט זיך אין שטוב וכו'.

דער ענין פון צניעות, איז שלא כדעת הטועים אז דאס איז נאר בא נשים, וואס "כל כבודה בת מלך פנימה", אבער צו מאנסביל האט עס קיין שייכות ניט – נאר דער ענין איז דא אויך בא מאנסביל, ווי דער דין איז אין שו"ע אז אויך ביי אנשים איז דא דער ענין הצניעות.

וואס דאס איז במיוחד נוגע צו באווארענען בימות הקיץ, ווארום בשעת עם קומט זמן הקיץ, און איינער פון "שפיץ חב"ד" פארט (אויך) צו א "באנגאלא קאלאני" – טוט ער זיך דארטן אן פונקט אזוי ווי עס שטייט בא כהנים.

וואס ווי עס זעט אויס (וואס דאס איז אויך א לימוד זכות אויף אים) – ווייס ער ניט פון דעם דין אין שו"ע אז אויך ביי אנשים איז דא דער ענין הצניעות.

און דערצו טענה'ט ער: אזוי זיינען די כהנים געגאנגען אנגעטאן, מכנסים "ממתנים ועד ירכיים", און דאס שטייט אין תורה – וויל ער אויך אזוי גיין אנגעטאן!

כהנים אבער, האבן געטראגן צו די מכנסים נאך לבושים, דער מעיל וכו', וואס די אנדערע לבושים האבן צוגעדעקט כל חלקי הגוף – משא"כ **ער** טראגט נאר די מכנסים "ממתנים ועד ירכיים", און למטה פון די "ירכיים" – גארניט, און למעלה פון די "מתנים" – גארניט,

ונוסף לזה – די כהנים האבן זיך דערמיט ניט בארימט, **ער** אבער גייט און בארימט זיך דערמיט!

וואס צו מיר איז דערגאנגער א "**פיקטשער**" פון איינעם וואס גייט אזוי אנגעטאן, דלכאורה אז דו גייסט אזוי – וואס דארפסטו אבער אז מ'זאל פון דיר נעמען א "פיקטשער" ווי דו שטייסט אין דעם מעמד ומצב, און אזוי זאלסטו בלייבן לזכרון עולם, אז דיינע אייניקלעך זאלן קענען זעהן ווי דו ביסט אנגעטאן מיט מכנסים "ממתנים ועד ירכיים"?!

און ער מאכט דערפון אזא פרסום – ביז אז די פיקטשער איז צו מיר דערגאנגען.

ס'איז ניט וואס אימעצער האט געוואלט אויף אים מסר'ן, נאר אדרבה: מ'האט געוואלט באווייזן ווי עס פירט זיך דארטן בהידור: מזוזות אויף אלע טירן, נשים און אנשים באזונדער, ווי עס פאסט טאקע פאר שפיץ חב"ד כפשוט – גיב איך א קוק,

זעה איך ווי ער, פלוני בן פלוני פון שפיץ חב"ד, זיצט אזוי אנגעטאן (וואס ביי מיר איז קיין ספק ניט אז דאס איז ער)!

וואס אזוי איז ער געגאנגען אנגעטאן תחת כיפת השמים, וכמובן ניט במקום וואו נשים האבן זיך געפונען, וואורום וואו עס זיינען דא נשים וועט ער ניט זיין אזוי אנגעטאן, ועאכו"כ ניט בפני אשתו, וואורום די בעל־הבית'טע זיינע וואלט אים געבן מיט א טעלער איבערן קאפ!

בשעת ער געפינט זיך אבער ניט בביתו – גייט ער אזוי אנגעטאן, וואורום ער וויים פשוט ניט אז צניעות איז דא אויך ביי אנשים.

וואס עס זיינען דא די הלכות ווי מ'דארף זיך פירן באופן של צניעות, נאר מגלה טפח וטפחיים, און ווי מ'דארף זיך פירן לפני זה ולאחרי זה.

און דא איז געווען א סאך מער דערפון, וואורום קומת אדם איז דאך ג' אמות בערך און "ממתנים ועד ירכיים" איז א קארגע אמה – קומט אויס אז דא איז געווען בגלוי צוויי אמות!

וואס אויפן פיקטשער איז געווען קענטיק, אז ניט מ'האט עס אים אזוי אראפגעכאפט, נאר ער האט געוואוסט דערפון, און ער קוקט אויס אז ער האט הנאה דערפון, אז ס'איז געווען ברצון, ווי מ'זאגט "על חטא שחטאנו לפניך ברצון", און ניט נאר ברצון – נאר מיט תענוג!

וואס כל זה איז א מאמר המוסגר בנוגע צו אנשים, אבער דער עיקר וואס מ'וויל באווארענען (דערפאר וואס עס גייט צו קיץ) איז – בנוגע צו נשים, און אן ענין כללי אין צניעות אז עס דארף זיין אנשים באזונדער און נשים באזונדער.

[ראה בהמשך השיחה בארוכה ע"ד צניעות] (משיחת ש"פ תרומה תשמ"א – בלתי מוגה)

מנוחה – לא מתורה ומצוות ח"ו

. . . ווי דאס שטייט אין צד הטוב והקדושה, איז ניט ח"ו חופש פון עניני טוב און קדושה, נאר חופש פון עבודת הגוף כדי דער גוף זאל זיך קאנען אנקלייבן מיט נייער כוחות, אויף מערער אויפטאן אין ענינים פון טוב און קדושה, אין ענינים פון גוף און אידישקייט און ג–טלעכקייט.

ווי דער רמב"ם פסק'ט אפ אין הלכות דעות, אז דער לימוד התורה וקיום המצוות קאן זיין מיט מערער שטורעם און מיט מערער הצלחה, בשעת דער גוף איז דערצו ניט מבלבל, אז ער איז ניט הונגריק און ניט דארשטיק און ניט פארמאטערט, ועאכו"כ אז ער דארף זיין געזונט דערצו.

ביז וואנענט אז ער שרייבט אז "היות הגוף בריא ושלם" איז "מדרכי השם הוא", ווי עס שטייט אין אונזער דרוקן, און ווי ס'ווייזט אויס ווי ס'דארף שטיין – "מדרכי **עבודת** השם הוא"..

וואס דאס איז דאך נוסף אויפן ציווי כללי "ונשמרתם לנפשותיכם" וואס דאס איז דאך דער טייטש אז מען דארף אויך אפהיטן דעם גוף, און ווי ידוע דער דברי הרדב"ז אז דער גוף פון א מענטשען איז דאס קנינו של הקב"ה, דאס איז דער אויבערשטענס נכסים, במילא האט מען קיין רשות ניט אויף דאס ח"ו מזיק זיין, אז אין לימוד התורה און קיום המצוות דארף מען זען אז דער גוף זאל ניט מבלבל זיין.

וואס דאס איז די כוונה ווי דאס איז אין קדושה, אז דער גוף האט א צייט פון מנוחה . . .

דערפון וואס עס איז דא דער מציאות פון חופש פון עבודת הגוף, אין קדושה, איז נשתלשל געווארן . . אז ס'דא אזוינע וואס הייבן אן געפינען קולות, אז כאטש אפילו ווען ער געפינט זיך אין דער היים איז ער מהדר אין אלע מצוות, בשעת אבער ער פארט אין "וואקיישען", און ס'קומט דער צייט ווען ער איז ניט אין דער היים, אט דעמולט איז ער ניט מחוייב אויף די אלע הידורים וואס אין דער היים קאן ער זיי אויספירן און אין דער פרעמד איז דאס אים שווער,

און דער תירוץ אויף דעם איז, אז מען דארף זיך לאזן א ביסעלע פרייהייט כדי דערנאך זאל ער קאנען זיין נאך פרימער ווי ער איז געווען פריערדיקער יאר.

איי איז דאך די קשיא, אין מצוות און עבירות איז ניטא קיין ענין פון מסחר, וואס מען קאן פארקויפן חס ושלום א קליינינקער עבירה כדי צו פארדינען א גרויסער מצוה, דאס איז א ענין וואס דער אויבערשטער האט אנגעזאגט אויף מקיים זיין מצוות און זיך אפהיטן פון עבירות, און ער האט דאס ניט געגעבן קיין מענשען אויסרעכענען וואס איז א גרעסערע געווינטס, און וואס איז א גרעסערע הפסד, און ער וועט דא מאכן זיינע חשבונות און זיינע מסחרים . . .

געפינט מען אבער כאמור לעיל, אז פון דער וואקיישען וואס מען האט פון דער הארעוואניע פון דער גוף, וויל מען ח"ו האבן "וואקיישען" פון הידורי מצוה,

אין דער היים איז ער נזהר אין גלאטע פלייש – גלאט כשר פלייש, און חלב ישראל, און פת ישראל וכו' וכו', ס'קומט די צייט פון "וואקיישען" מוז ער זיך ארום פארן מיט א "טריילער", און ווער ווייס וואו ער וועט נתגלגל ווערן, איז מצד "ונשמרתם לנפשותיכם" וועט ער פארבויגן אויף חלב ישראל וכיו"ב, אבי אויף מקיים זיין דער "ונשמרתם לנפשותיכם",

לכאורה ער האט דאך די ברירה זיצן אין דער היים, וועט זיין דער "ונשמרתם מאוד לנפשותיכם" נאך מערער, ער וועט דאך אפילו קיין טלטול הדרך אויך ניט האבן.

טענה'ט ער, "אזלית לקרתא עבד בנימוסי". אזוי ווי ער לעבט אין א מדינה וואס עס קומט "פארטה אוו דשוליי" פארט מען ארויס, פארט ער אויך ארויס! איי וואס ער האט קיין כח ניט, ער האט קיין געלט ניט, און האט ניט וואו צו פארן, אין דער היים טאר ער ניט זיין, עס וועט אם שאטן צום "קרעדיט" אין באנק, מען וועט זען אז אלע פארן ארויס, און ער זיצט אין דעם היים.

און במילא אז ער איז שוין אן אנוס ע"פ הדיבור, אויף ארויס פארן פון דער היים, קאן ער ניט מיטנעמען קיין צוויי "סעט דישעס", און ער מוז עסען במקום שאין מכירין אותו, במילא האט ער ניט אט די אלע הידורים.

האט דער אויבערשטער ברחמיו המרובים איינגעאדענט אז מען זאל קאנען אויספירן דעם "מאדע" אויף אנטלויפן פון דער היים אויף די עטלעכע וואכן, אויף מאטערן זיך, נאר לויפן צוויישן אידן.

פארן ארויס עטלעכע מנינים צוזאמען, מ'נעמט מיט דער בהמה אויך מיט זיך, איז דא חלב ישראל, און מען האט אן אייגענער מנין, (כאן חייך כ"ק אדמו"ר שליט"א:) נאר וואס דען איז דער יצה"ר געפאלען אויף אן אנדערע סברא, בשעת דו געפינסט זיך אין דער היים, מוזסט דו טראגן א "טיי" מיט הארטע קאלנער, מיט צוויי פאר שיך, מיט גרינע זאקן, וויבאלד אז דו געפינסט זיך סיי ווי סיי אין א "באנגאלא", קיין "טיי" דארפסט ניט, און קיין היטל – צוויי היטלן דארפסטו ניט,

קיין שיך דארפסטו אויך ניט, טו אויס די יארמולקע אויך, און וואס דארפסו האבן א וואלענער ט"ק, עס מאכט ניט אויס א פשוט'ער ט"ק, און וואס מאכט דאס אויס **גאר** אן א ט"ק, און וואס מאכט דאס אויס אז עס וועט זיין ווי די כהנים זיינען געגאנגען "ממתניים עד ירכים" און דער איבעריקער טייל מאכט ניט אויס אז עס וועט זיין גלוי,

פרעגט מען ביי אים, סאיז דאך דא א דין אין שו"ע אז מ'טאר ניט, טענה'ט ער ס'איז "וואקיישען". וואס איז "וואקיישען"? "וואקיישען, טענה'ט ער, איז פריקת עול!... וויבאלד אז עס איז דא פריקת עול המדינה, מאכט ניט אויס אז עס וועט זיין פריקת עול שלמעלה.

ח"ו להקל בעניני צניעות – וגם לגברים

און אט אזוי גייט דאס אוועק, ביז וואנענט דער יצה"ר איז געפאלן אויף אן אנדער המצאה און האט געזאגט אז הלכות צניעות האט בכלל א שייכות מערניט ווי צו נשים ובנות. אבער ביי אנשים ובנים איז בכלל ביי זיי דער גאנצער ענין פון צניעות ניטא. וואס דאס איז היפך פון שו"ע. אין שו"ע וואס הייבט זיך אן מיט הלכות צניעות,

גלייך בנוגע להשכמה בבוקר, הויבט זיך אן בשוה אן קיין אונטערשייד בנוגע צו נשים ואנשים.

און אזוי האט מען די טענה אז אזוי פירט זיך מכמה שנים, און אזוי פירט זיך זיין ברודער צי זיין חבר, וכו', ממילא קאן ער ניט זיין קיין פורש מן הציבור.

וכאן הזמן וכאן המקום אויף דערמאנען נאכאמאל, אז עס איז דא א שו"ע וואס איז געדרוקט געוואָרן מכמה וכמה שנים, און דער שו"ע הויבט זיך אן גלייך ווי א איד דארף אויפשטייען פון שלאף, און הויבט זיך גלייך אן פון די ערשטע סעיפים – אין רמ"א און אין אלטן רבי'נס שו"ע איז ער דאס מעתיק – אז א מענטש דארף זיך אריין־טראכטן אז וואו ער געפינט זיך ניט, געפינט ער זיך צוזאמען מיט מלך מלכי המלכים הקב"ה. און ס'איז דאך אינו בדומה, אפילו א קליינער בעל שכל פארשטייט אויך, אז ס'איז אינו דומה ווי א מענטש פירט זיך אויף וועט ער איז ביי זיך איינגעשלאסען, און קיינער זעט אים ניט, אדער בשעת מען זעט אים, און ווער זעט אים, דער אני הוי' דער אויבערשטער ממ"ה הקב"ה.

וואס דערפער איז די הלכות צניעות זיינען פונקט אזוי ווי זיי זיינען גילטיק אין מיטן ווינטער, אזוי זיינען זיי גילטיק אין מיטן תקופת תמוז, ועד"ז אט די אלע הידורים וואס מען האט ווינטער צייט, איז עאכו"כ אז מען דארף זיי האבן זומער צייט,

דער טעם אויף דערויף איז א פשוט'ער, מילא ווינטער צייט האט ער א תירוץ ער דארף האבן פרנסה, און ע"פ דין דארף ער מפרנס זיין אשתו ובני ביתו. ממילא וועט ער פארמאטערט דארף ער אונטער האלטן זיין געזונט.

זומער צייט אז ער זיצט אויף "וואקיישען" און פאר פרנסה טוט ער גארניט, לערנען איז מהיכא תיתי, וואס איז אזוי חביב דוקא עסן פינף מאל א טאג, און דוקא טרינקן אזויפיל גלעזער מילך וכו' וכו', ונשמרתם לנפשותיכם איז אויך א מצוה, ס'שטייט אבער ניט אז מען דארף אין איר מהדר זיין און ס'דארף נאך זיין מהדרין מן המהדרין.

בכל אופן וועט דארף זיין דער הידור, וועט דער גוף איז איינגעשפאנט אין לימוד התורה וקיום מצוותי', אבער ניט אין די צייט וועט די שיעורים בלימוד זיינען ביי אים שוואכער, דער גיין דריי מאל א טאג אין שול דאוונען איז ביי אים שוואכער, נאר וואס־דען ער האט א תירוץ אז ער געפינט זיך אין "קאנטרי" איז ניט אלעמאל איז דא א מנין, דערנאך איז געפעלט אים ניט דער חזן, דערנאך געפעלט אים ניט דער גבאי, דערנאך געפעלט אים ניט די עלי' וואס מען האט אים געגעבן מיט א שבת פריער.

במילא לאזט ער דאס אויס, און דער קדושה וברכו... ער קאן דאוונען ביחידות אן א קדושה וברכו.

איז אט דעמולט איז ניטא וואס צו מהדר זיין אין אכו"ש וכו' וכו', עאכו"כ ניט אין אן אופן אז הלכות צניעות לאזט ער איבער צוזאמען מיטן שו"ע אין דער היים, און פארשליסט דאס אויף צוויי שלעסער, און פארט אוועק אין "קאנטרי" אן דעם שו"ע.

בנוגע לפועל: לפעול על אחרים ע"ד הנהגה מתאימה ב"קאנטרי"

און מען האט שוין געזען בפועל, אז די וואס ווילן מיט אן אמת, קאנען אויספירן אפילו בשעת מען פארט אין חופש אז דאס זאל זיין חופש מערניט ווי פון די ענינים וואס זיי פארמאטערן דעם גוף כפשוטו, אבער דאס גיט צו נאך מערער כוחות אין די ענינים וואס מען דארף האבן אויף מאכן שטארקער דער נשמה.

וואס לא לדרשה קאתינא, דאס איז ניט געדעדט, אזוי ווי מען דארף זאגן א "דזשאק" איז במילא האט מען דא אנגעהויבן מיט דער ענין פון צניעות... נאר דאס איז א דבר בעתו, אזוי ווי מען האט געזען אז פאר־א־יארן האט מען געדעדט האט דאס געהאלפן אויף איינעם צוויי, איז קאן דאך זיין אז מען וועט רעדן היינט נאכאמאל וועט דאס אפשר העלפן מער ווי אויף צוויי אדער מער ווי אויף דריי, און בפרט דאך אויב די וואס זיינען דא וועלן דאס דערנאך וועלן איבערגעבן,

– פריערר א קוק טאן דעם סעיף אין שו"ע – און דערנאך איבערגעבן אז דער רמ"א האט געשריבן אין שו"ע אט דעם און דעם לשון, און דאס איז דער זעלבער שטארקייט צי אין די צייטן פון דער רמ"א צי אין אונזערע צייטן, צי אין א גרויסער שטאט צי אין א קליינער שטאט, צי אפילו אין פעלד בשעת מען איז איינער אליין,

איז אט דעמולט איז דברים היוצאים מן הלב נכנסים אל הלב ופועלים פעולתם, אז ס'זאל זיין א זומער א ריינער ברוחניות, וועט דאס זיין א זומער א כשר'ע און ריינער אויך בגשמיות,

אז ס'וועט מוסיף זיין געזונט אין דער נשמה און געזונט אין דעם גוף, און מ'וועט זיך אנקלייבן מיט נייע כוחות, "וואקיישען־צייט" נאך מערער מוסיף זיין אין לימוד התורה וקיום מצוותי' וויבאלד ער האט וויניקער טרדות פון פרנסה, און דערנאך קומענדיק צוריק זאל ער מוסיף זיין בשיעורי הנגלה והחסידות, ובהידור בקיום המצוות, ומתוך שמחה וטוב לבב. לחיים.

(משיחת י"ב תמוז תשכ"ד – בלתי מוגה)

"קאכן זיך אין דעם זאל'ן גוים, און הנאה פון דעם זאל'ן אידען!"

חודש תמוז איז דאך פון די זומער חדשים, וואס בכלל זומער פארט מען זיך אפרועגן, וואס דא אין אמעריקא הייסט דאס "קאנטרי", און אזלת לקרתא הלך בנימוסי'.

אז מען קומט צו מיר פרעגן וועגן פארן, זאגט מען מיר אז די ווייב ווייל פארן, עס פאסט דאך ניט זאגן אז ער וויל אליין פארן זאגט מען אז די ווייב ווייל פארן...

בכלל אז מען פארט אין קאנטרי איז ניט מוכרח מען זאל זיך דארטן אפרועגן, עס איז גאר רעכט אז מען זאל זיך דארטן אויסמאטערן מער ווי אין נוא יארק, קיין אידישע מילך האט ער ניט, דירות קאסטן דארטן טייער, במילא נעמט ער א שלעכטע דירה און מאטערט זיך, נאר אבי טאן דעם סדר פון אזלת לקרתא הלך בנימוסי', אז ווי עס קומט דער פערטער דזשולאיי, דארף מען פארן אין קאנטרי, – עס איז אמאל געווען א מלמד וואס דאקטוירען האבן אים געהייסן גיין אין וואלד. אזוי ווי ער האט געדארפט האבן פרנסה, איז א גאנצן טאג האט ער געקנעלט מיט אינגלאך, נאך דער קנעלונג, איז קיין געלט אויף פארן אין וואלד האט ער ניט געהאט, איז ער געגאנגען צופוס, האט דאס בא אים גענומען א פאר שעה, דערווויילע איז געווארן מעריב צייט, האט ער געוואלט דאוונען בציבור, איז ער אויפגעך געגאנגען צוריק אין שטאט, דאוונען בציבור, איז ער אומגעגאנגען הין און צוריק און געמאטערט זיך, אבי מקיים געווען דעם ציווי הרופא, געווען א ווייליע אין וואלד –

אין די קאנטריס גופא איז פארן טייערער ערטער און ביליגערע ערטער, וועט ער ניט נעמען א ביליגען ארט, ער דארף נעמען אין א טייערען ארט דוקא, איי ער האט קיין געלט ניט ובמילא וועט ער נעמען א איינגע דירה און אויסגעריסען וועלן, דאס ארט אים ניט, אבי געפינען זיך צווישן אזוינע מענטשן וואס צאלן א סאך "אינקאם־טעקס".

דערנאך אז ער קומט צוריק אהיים פון דער קאנטרי, וועלט ער אין דער היים אויך אויסגעריסן, וואלום זייענדיק אין קאנטרי, האט ער דארטן ניט געהאט קיין כח צו גיין אויף די בערג, איז ער געלעגען א גאנצן טאג אין בעט, איז אים צוגעקומען וואג, במילא הייסט אים זיין דאקטאר – וואס ער האט דאך זיין דאקטאר – צו פאסטן אלע מאנטיק און דאנערשטיק, בכדי צו אפנעמען וואג.

דער סאך הכל איז אז ער מאטערט זיך סיי אויפן ארט און סיי שפעטער, אבי זיין צווישן די מענטשן וואס זיינען פארשריבן אין "הו–הו", און אזלת לקרתא הלך בנימוסי', אז ווי עס קומט דער פארט־אוו־דזשולאיי דארף מען ארויספארן פון דער היים אפרועגן.

און אחרי כל זה קאכט מען נאך אין דעם, און מען איז דאס מפליא. מען דאנקט דעם אויבערשטן אז אין . . לאזט מען אריין אויך א אידן מיט א

בארד און א אינגל וואס טראגט ציצית כו', אודאי איז דאס טאקע א פלא ביותר, עס איז טאקע א פלא ווי עס קומט אהין א איד, א איד דארף זיך געפינען אין ביהמ"ד און ניט דארטן, אבער זיך מתפלא זיין על חסדי השי"ת אויף דעם וואס דארטן איז [שמסוגל להיות בקאנטרי עם פיאות וזקן] האט קיין ארט ניט.

עס שטייט אין גמרא אז ראב"ע איקלע להתם ואימשך אבתרייהו, און מצד דעם שכח תלמודו, די עצם חמרא דפרוגייתא ומיא דדיומסת, איז דאך מצד דעם אליין ניט שכח תלמודו, נאר מצד דעם **אימשך** אבתרייהו. מילא וואס מען פארט, נו, אבער די קשיא איז, וואס מען קאכט זיך נאך אין דעם. – קאכן זיך אין דעם זאלן גוים און הנאה פון דעם זאלן אידן – אז מען פארט שוין יע, דארף מען דאך ניט זיין מושקע אין דעם, און מען דארף אויך זייענדיק דארטן אויספירן די שליחות, און בשעת מען וועט פארן אויף אויספירן די שליחות, יעמולט וועט שוין די ווייב ניט וועלן פארן, ווייל ער וועט ניט וועלן.

(משיחת י"ב תמוז תשי"ד – בלתי מוגה).

מהשם מצעדי גבר – בקאנטרי

כמו"כ אלו הנוסעים לקאנטרי ג"כ צריכים לומר תפילת הדרך בעת נסיעתם, ולכן שייך הענין ד"מה' מצעדי גבר" אצלם ג"כ, הגם שהם חושבים שנוסעים בשביל "פרעש אייר" [=אויר צח], איך בין ניט אויסן אז זיי זאלן טרינקען די ביסל בראנפען, רק שידעו שעליהם קאי ג"כ הענין הזה דתורת אדמוה"ז עה"פ מה' מצעדי גבר.

(משיחת ש"פ שלח תשכ"ג – בלתי מוגה)

"די וואס פארן איז רובם דארפן זיי ניט פארן, און די וואס דארפן פארן האבן ניט די מעגליכקייט צו פארן"

עס איז דאך פאראן אזוינע וואס פארן ארויס אין די קאנטריס – אין דעם איז א סדר פון נשמות התועות. די וואס פארן איז רובם דארפן זיי ניט פארן, און די וואס דארפן פארן האבן ניט די מעגליכקייט צו פארן – איז זאלן זיי האבן א געזונטן זומער, ווי דער רבי פלעגט ווינטשן דעם לשון "א געזונטען זומער".

און זיי זאלן אויסנוצן זייער זיין דארטן אויף להוסיף בחיזוק היהדות, מיט די אידן וואס זיי טרעפן זיך דארטן, עס שטייט פון בעש"ט'ס ווענען, אז בשעת א איד גייט דורך א ארט, איז דערמיט אליין וואס א איד האט דארטן געטראטן, אפילו אויב ער טוהט גארנישט אויפן ארט, ווערט דער ארט נתברר. ומכ"ש אז מען וועט עפעס מוסיף זיין אין תורה ומצות.

ער דארף טאן, צי ער וועט אויפטאן, דאס איז ניט זיין ענין, ער דארף טאן ...וויבאלד אז אזוי פיל מענטשן פארן אוועק אין די קאנטריס וועלט דאך ניו יארק אויך א קאנטרי, איז די וואט בלייבן דא אין דער היגער קאנטרי, דארפן זעהן טאן דא אויפן ארט.

א געזונטן זומער און מען זאל זיך טרעפן אויף חסידישע התועדות'ן. (משיחת יג תמוז תשט"ו – בלתי מוגה)

מצוה גדולה לפרסם

דין מפורש בשולחן־ערוך ובכמה ספרים, מ"מ, הרי זה "דבר בעתו", ובפרט במעמד כו"כ מבנ"י, שבודאי יפרסמו זאת:

כיון שנמצאים עתה בימי הקיץ, שזהו הזמן שנוסעים ל"קאנטרי" (כפי שנקרא בלשון המדינה) – הרי מצוה גדולה לפרסם בה"קאנטרי'ס" אשר "הלכות צניעות" שבשלחך ערוך הם לא רק עבור ימי החורף אלא גם עבור ימי הקיץ, ולא רק בעיר אלא גם ב"קאנטרי", ולא רק לקטנים אלא גם לגדולים, ולא רק לגדולים אלא גם לגדולי הגדולות.

ויעזור השי"ת שיהי' קיץ בריא, קיץ כשר, וקיץ בריא ושמח.

[כ"ק אדמו"ר שליט"א הזכיר אודות אמירת ברכה אחרונה]. (משיחת י"ב תמוז תשי"ז – בלתי מוגה)

"תכסיס יצה"ר המשונה שקרא לו בשם ימי חופש"

תכסיס יצה"ר המשונה שקרא לו בשם ימי

חופש, ולצערנו ולדאבוננו מתקבל אפילו אצל כמה מהחרדים לדבר ה' במשך כל השנה באמרם שימי חופש שאני ,ואין אז מקום לעמל ויגיעה ואין מרגישים שזהו היפך התורה, אשר הודיעה שאדם לעמל יולד, לא יגעת ומצאת אל תאמין, ימים יוצרו ולו אחד בהם, (שאין אף יום אחד מיותר ולא שעה אחת כי ניתנו בקצבה לא פחות מהדרוש לאדם למלא תפקידו הפנימי שהוא כמאמר המשנה אני נבראתי לשמש את קוני, אבל לא גם יתר על המדה, שלכן כל רגע שאין מנצלים אותו ולא יהי' בימים האמורים הנ"ל ה"ז אבדה שאינה חוזרת, ימים ערטילאין וכלשון זוהר הק'), והאריכות בדבר המובן לכל אדם ישר הולך, אך למותר. (ממכתב כ"ה תמוז תשט"ז)

"צריכה להיות ההוספה ברוחניות כמו ההוספה בגשמיות"

במענה על מכתבו מכ"ד אייר, בו כותב אודות הקביעות דלימוד תורת הנגלה ודא"ח, ומזכיר אשר אחרי חג השבועות נוסעים הרבה מאנ"ש לנאות דשא, ובודאי בעוד מועד יתחילו לדבר ולעורר על הקביעות שיעשו בנאות דשא ואדרבה בהוספה, כי הרי את זה לעומת זה עשה אלקים, וכשהגוף מתעסק לחזק בריאותו ע"י ענינים גשמים כפשוטם, בהוספה באכו"ש טיול וכו' (ולא תמיד הכוונה לעבוד את השי"ת – בגלוי), הרי זה דורש הוספה ג"כ בבריאות הנשמה, ועוד יותר מאשר בבריאות הגוף, כיון שהסביבה בנאות דשא ממשכת יותר לענינים פשוטים הנ"ל מאשר בעיר, ולכה"פ צריכה להיות ההוספה ברוחניות כמו ההוספה בגשמיות, והרי מובא שזהו אחד הטעמים ללמוד פרקי אבות תיכף לכניסת הקיץ, כיון שאז הטבע מתחזק האילנות מלבלבים וכו', ומובן ג"כ שמזה אין סתירה כלל וכלל להוראת הבעש"ט עזב תעזב עמו כו', ולא ע"י תעניות וסיגופים כי כח המתאוה יש להלבישו בקדושה וכו', עדי יקוים היעוד המקוה שהגוף לא רק שלא יבלבל להרוחני ולא רק שיסייע בידו אלא שאדרבה נקבה תסובב גבר.

בברכה כלשון כ"ק מו"ח אדמו"ר לקיץ בריא ושמח, ובגו"ר גם יחד. (ממכתב כ"ו אייר תשט"ו)

"חופש אי אפשר לקחת"

כמדומה שבתקופה זו נוהג לשנות מקומו, או כלשון הרגיל "לקחת חופש" (מובן שסתירה מרישא לסיפא, שהרי חופש אי אפשר לקחת, אלא לקבל. שבאם אפשרי לקחת בעצמו, הרי גם מלכתחלה חפשי הוא. ועוד שהוא בעצם היפך הענין דעבדי הם. ובכ"א – התוכן מובן, וכיון שכוונתו לבריאות, ה"ה ע"פ תורה) – ויהי רצון שיהי' בהצלחה, וישמש החופש להוספה בחירות אמיתית, שאין לך בן חורין אלא מי שעוסק בתורה. (ממכתב י"ג מנ"א תשי"ט)

מטרת הנסיעה לנאות דשא

ויה"ר אשר היותו, עם ב"ב שי', בנאות דשא יביא תועלת הנרצה כפשוטו ממש בהבראת הגוף וחיזוקו, וכפתגם כ"ק מו"ח אדמו"ר הכ"מ בשם כ"ק אדמו"ר (אביו) נ"ע: ווי טייער דאס (הגוף) איז אז צוליב דעם גיסט מען אזויפיל תורה וכו'.

וראה רמב"ם הל' דעות רפ"ד היות הגוף בריא ושלם מדרכי השם הוא כו'.

ומזה נלמד במכל שכן וקל [ו]חומר בן בנו של קל וחומר עד כמה נוגע שתהי' הנשמה בריאה. ואם בכל השנה צריך להשתדל בזה, על אחת כמה וכמה שצריך להתחזק בזה בתוספת אומץ בזמנים אשר עוסקים ומתעניינים ביחוד בהבראת הגוף שלא יבוא ח"ו להמצב אשר תוקפא דגופא חולשא דנשמתא (זח"א קפ, ב) ועייג"כ שבת (קמז, ב) מייא דדיומסס וכו'.

ולא לדרשא קאתינא, אלא לעוררו להענין, מעין דאתהפכא, לנצל ימי וענין הבראת הגוף לחיזוק הנשמה, היינו להוסיף שיעור לימוד מיוחד לימי החופש ולחפוש הזדמנות לעורר את אחרים הבאים להנפש במקומו וסביבותיו, לתורה עבודה וגמ"ח כל אחד לפי מצבו; ולפעמים כדאי גם להסבירם, אשר אין אתנו יודע בסוד ההשגחה העליונה, ואולי תכלית ביאת כלכם למקום פלוני הוא כדי להוסיף אבנים טובות בכתרו של מלך מלכי הקב"ה. (ממכתב כ"א תמוז השי"ת – נשלח לכו"כ, בתאריכים כ"א תמוז–ד' מנ"א)

קיצור דיני שכחה וטעות

לתענית שבעה עשר בתמוז

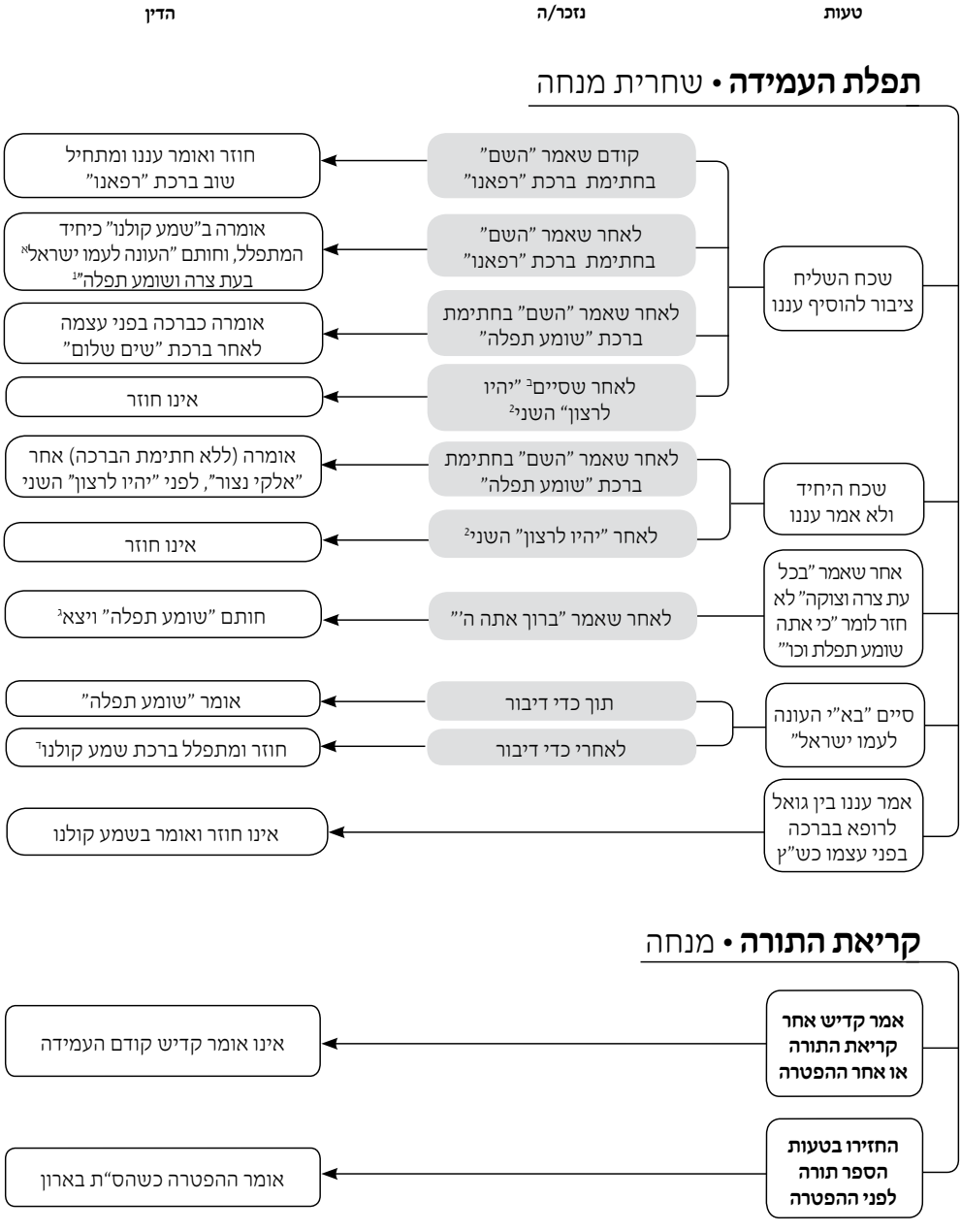

הערות

1. ואם חתם ב"שומע תפילה" בלבד יצא.

2. והסיח דעתו מלומר תחנונים.

מקורות וציונים לטבלא דיני שכחה וטעות

א. בשו"ע אדה"ז סי' קיט ס"ה: העונה בעת צרה ושומע תפלה. אבל נראה פשוט שהוא לפי הנוסח שבעננו חותמים רק "העונה בעת צרה". אבל לנוסח אדה"ז בסידור, כדעת הטושו"ע רסי' תקסו, שגם בעננו חותמים בהוספת "לעמו ישראל" (וראה בארוכה בענין זה בויצבור יוסף בר ח"ג פי"ד) פשוט שכצ"ל גם בזה. ולית דין צריך בושש. ושו"ר שהעיר בזה על לוח כולל חב"ד בס' בצאתי לירושלים שלזינגר בחלק השו"ת ס"ד במכתב לכ"ק אד"ש. (והמענה אליו נדפס באג"ק ח"כ ע' רפג, ודן רק בפרטים אחרים שבמכתבו).

ב. כ"מ במג"א סתכ"ב סק"ג. ועוד יותר בפמ"ג בא"א שם ובמשנ"ב שם סק"ז ובשעה"צ סק"ח. וה"ט שגמר התפלה הוא אחרי סיום הפסוק, וכל שלא סיים מכלל תחנונים הוא. וכן נקטו כמה אחרוני זמננו. ואף למש"כ בירושלמי ברכות פ"ה ה"ג, שהסיח דעת כמי שעקר את רגליו, והובא ברשב"א ברכות כט, ב ובמג"א שם, וכ"כ בשו"ע אדה"ז סקי"ז ס"ה "שבאמירת פסוק זה עשה היסח הדעת מלומר עוד תחנונים ונשלמה תפלתו" – אין לומר שההיסה"ד הוא בהתחלת הפסוק, וממילא בתחילתו דינו כבר כעקר רגליו, אלא מוסיף שם דלא סגי בגוף סיום התפלה אלא צ"ל גם היסה"ד, אבל ודאי שגם הפסוק גופא הוא מכלל התחנונים. וכ"ה גם משמעות המג"א שם, לאידך גיסא, דלא סגי בהיסה"ד וצ"ל גם אמירת הפסוק. אמנם, אפשר שההיסה"ד הוא כבר בתחילת הפסוק, וממילא אין לומר שכל שלא סיים הפסוק אכתי לא הסיח דעתו, ונימא שיכול לחזור לתפלתו. ועכ"פ, הא ברירא לן שאחרי שהסיח דעתו אין לומר שיכול לחזור בו מהיסה"ד.

ומה שכתבנו שכ"ה גם באמר שם ה' – ה"ט שמעיקר הדין א"צ לסיים הפסוק אפילו אחרי שאמר שם ה', הן מצד ש"ש לבטלה (ראה חסל"א סרט"ו סק"י. חיי"א כלל ה ס"ב. שו"ת צי"א חי"ב ס"מ. וכבר העירו שמש"כ בכוונת החיי"א – צ"ע, ורצונו שם בחיי"א כדברי החסל"א. וראה גם אצלנו בבירור הלכה בענין מי ששכח ועה"נ בשוה"ג הא' להע' ד. וש"נ), והן מצד כל פסוקא דל"פ משה (ראה בכל הנ"ל, ומשמע מחמת שכוונתו להשלים הפסוק, ואף גם בנדו"ד בפעם הב' ישלים. ואם נפשך לחלק – עוד טעמי אחריתי איכא לחלק, בסדליק ענינא וביחיד ובאקראי, ובפרט בתהלים (ראה כלבו הובא מג"א סתכ"ב סק"ח. מור וקציעה סנ"א. אבל ראה נשמ"א שם משה"ק. וגם לדבריו בנדו"ד ה"ז דרך בקשה ושאני, ועיקר הדין בקריה"ת), וכן כשיש סיבה וליכא למיטעי – ראה שו"ת שבט הקהתי ח"א סשס"ח סק"ט, וכש"כ בנדו"ז שטעם גדול בדבר, והיכי דלא אפשר פסקינן – ראה שו"ת חלק"י או"ח סק"א).

ויש שהטעימו וכתבו שכל שלא סיים הפסוק ה"ז כאילו עומד עדיין במקום שהוא צריך לחזור. ולדעתנו בלאו האי טעמא, הכי הוא. ובמכש"כ מזה שלכמה דעות אסור לענות קדושה וחייב לחזור לתקן תפילתו. ואף להחולקים – יש לחלק טובא.

ג. שג"ז בכלל מעין חתימה סמוך לחתימה, שהרי אמר "כי אתה ה' העונה לעמו" שהוא מעין חתימה. ואף שאינו אותו הענין, עכ"פ ה"ז מעין ודומה לחתימה. וראי' פשוטה, מברכת הביננו לגי' רמב"ם רי"ף מחז"ו ועוד. וראה שו"ת אבני זכרון ח"ג סי"ז. וראה יתר על כן בשו"ת שו"מ מהדו"ק ח"ג סי' קע.

ד. וה"ט, לפי ששינה ממטבע שטבעו חכמים, וכדמוכח בל' הרמ"א סתקס"ה ס"א. וקאי אנוסח חתימת הברכה (וכ"ה להדיא בלבוש ס"ב. וראה גם בביהגר"א שם שהוכיח שהוא שינוי מטבע. ודלא כא"ז סק"ג ועדוה"ש ס"ב שפי' בד' הרמ"א דקאי אגוף אמירת עננו ביחיד המתענה). ובחיי"א כלל קלב סי"ד שהחותמים בהעונה וכו' טועים טעות גדול. וכ"פ בשו"ת מעט מים סע"ח, שאין העונה בעת צרה בכלל ש"ת, עיי"ש.

וכן נקטו גדולי ההוראה – ראה שו"ת משנ"ה חי"א ספ"ח. הליכות שלמה פי"ג ס"ח. שמעתתא דמשה סתקס"ה ס"א. ובשם הגריש"א – שערי שמחה יזדי ס"א. ובשם הגרח"ק – אשי ישראל פמ"ד ס"י. וראה גם מפי השמועה בחיזוק למשכני יעקב פי"ג ס"א. שו"ת שבה"ל ח"ח סי' קלב. רבבות אפרים ח"א סש"צ.

אבל בשו"ת עין אליעזר סמ"ט פסק שיצא, מתרי טעמי, חדא שסמך אמ"ד שגם המשנה ממטבע שטבעו יצא. ועוד שכתב דחדא מילתא היא, וה"ר ממש"כ המג"א סי' קיט סק"ז שש"צ ששכח לומר עננו אומרו בש"ת וחותם בשניהם.

אלא, שאין ראי' משם, דהתם טעמא מאי שש"ת כולל גם תפלת תענית (ע"פ פירש"י תענית יג, ב ד"ה בשומע), ויש בכלל מאתים מנה (וראה גם א"א מבוטשאטש או"ח סי' תקסו. ולפלא שלא הביא ד' המג"א. ועיקרי דבריו אינם מובנים שלא מצינו כה"ג בטושו"ע), ומה"ט אם חתם הש"צ בש"ת לחוד נמי יצא. אבל איפכא לא שמעינן, שאין בכלל מנה מאתים. וכעי"ז כתב בשו"ת מעט מים שם. (ולהעיר שכמה פוסקים חלקו על המג"א. אבל אדה"ז פסק כוותי' שם ס"ה). והעיקר, שדברי הרמ"א ברור מללו שהוא בגדר שינוי מטבע.

ובאמת מצינו בסי' רבינו שלמה הנדמ"ח בשם הגאונים שגם היחיד חותם בשתים. אבל בשו"ת מהרי"ל החדשות סנ"ה לגבי אלו החותמים בשתים ד"רובא דעלמא טועים", ושם שהחותמים בשתים דס"ל דחד ענינא הוא. ואיך שיהי', אין ראי' משם כנ"ל.

ובשו"ת יבי"א ח"ז סי"ג דרך אחרי ד' שו"ת עין אליעזר בסברות כעין הנ"ל, והוסיף להטעים שאי"ז שינוי לפי שכך מטבע חתימת הברכה לש"צ. וכסברתו כ"כ בשו"ת ר' עקיבה יוסף או"ח סי' קעט (ומש"כ המהדיר שם בשם א"א מבוטשאטש הנ"ל – אינו, דהתם מיירי בחתם בשתים).

אבל לכאו' אינו, שהש"צ חותם כך על ברכה אחרת, ברכת עננו, וכאן איירינן מדין ברכת ש"ת, שלא מצינו מטבע כזה בש"ת. ובשגם, שגם הש"צ לא יצא אם חתם ש"ת בנוסח "העונה וכו'", כמשמעות המג"א הנ"ל (והרי הוכיח המג"א כן מזה שש"ת כולל גם מילי דתענית, ומינה איכא למישמע שבהיפך לא יצא. אבל יל"ד, שעיקר דבריו לגבי ברכת עננו ולא מחמת ברכת ש"ת. וראה הגהות לבו"ש שם. ולהעיר גם שכו"כ כתבו הפוסקים להשיג על המג"א, וכתבו שיחתום בש"ת לחוד לפי שגם למג"א יצא בדיעבד בכה"ג, ומשמע מדבריהם שבהעונה לחוד ודאי לא יצא. וכ"מ באפיקי מגינים סי' קיט סקי"ב. ומש"כ בסידור יעב"ץ לפני עננו שאם חתם באחת יצא, וקאי על הש"צ – יל"ד שכוונתו בחתם רק בש"ת ולא איפכא).

ובלא"ה, גוף הסברא צ"ב, שמה יועיל שהוא מטבע הברכה לש"צ, אבל ליחיד אינו ממטבע הברכה, ול"ד לפלוגתת הפר"ח וכנה"ג בטעה ביו"ט שחל בשבת והזכיר רק אחד מהן – שאמר מטבע הברכה ליום זה, אלא שלא הזכיר שבת, אבל הכא אי"ז מטבע ברכתו שמחוייב בכך.

וגם צ"ע, דמאי שיאטי' דדיני חתימה בשתים לדין משנה ממטבע, שלא הרי זה כהרי זה, שבדיני חתימה בשתים, "חדא מילתא" היינו שהענינים קרובים זל"ז (ראה ברכות מט, א ובראשונים, וראה מאירי שם לגבי ברכת הנפרע לעמו וכו' אחרי המגילה), **וע"ד** דין מעין חתימה סמוך לחתימה שהוא רק מעין ודוגמת החתימה, אבל בדין שינוי מטבע, גדר חדא מילתא (ראה ט"ז או"ח רסי' רצד) היינו שהוא אותו הענין ממש, ואפי' אם הוא מעין הענין לא די בכך.

ודוגמא לדבר: בחתימת מקדש השבת ביו"ט אף שיו"ט איקרי שבת. וכן גם בחתם מעין שלש על הגפן במקום על המחי' דודאי לא מהני, אף שבחותם בשניהם אי"ז חתימה בשתים (אבל התם ה"ט דארץ היא דמפקא מזון ופירות וכו'. ועכ"ז, פשוט שגם בחותם על הארץ לחוד לא יצא). וה"נ לא סגי במקדש ישראל לחוד, עכ"פ בקידוש (ראה מג"א סתפ"ז סוסק"ב), אף שאי"ז חתימה בשתים דישראל הוא דקדשינהו לזמנים. וכן גם למש"כ הלבוש סי' קיד ס"ו בטעם שמהני להזכיר מוריד הגשם אחר מחי' המתים, שכחתימה אריכתא דמיא ואי"ז חתימה בשתים דחדא מילתא היא – שבודאי לא מהני כשיחתום מוריד הגשם במקום מחי' המתים. [ובאמת, גם בחתימת מנחם ירושלים בברכה שלישית דברהמ"ז, דחדא מילתא היא עם בנין ירושלים, לא הביאו הפוסקים ד' הירושלמי ברכות פ"א ה"ו שיצא (וראה פני משה למהר"ם חביב ומגיד תעלומה לשם), וברמב"ם כתב בשינוי, שאומר "בונה ירושלים או מנחם עמו ישראל בבנין ירושלים", וכבר העירו שגרס בירושלמי באו"א (ראה עלי תמר ירושלמי שם). וכמה מפרשים פי' בירו' שר"ל שלא הזכיר מלכות ב"ד, ולא ששינה המטבע, והיינו שגרסו כך בחתימת הברכה. ואיך שיהי', שאני התם שבאמת חדא מילתא היא, שנחמת ירושלים היינו בנינה. ודוגמא קרובה לנדו"ד שמושיע ישראל ובונה ירושלים הוא בגדר חתימה בשתים – ראה ברכות שם. ובאמת, ברא"ש ברכות פ"ז סכ"ב כתב בשם יש מתרצים, שמנחם עמו ובונה ירושלים הוי חתימה בשתים, ורק מנחם עמו בבנין ירושלים חדא מילתא. ובשם רבינו יונה שג"ז חתימה בשתים ורק מנחם ציון בבנין ירושלים חד היא. וראה בשו"ת שואל ונשאל ח"ה סי' קיד שיש שהקפידו דוקא מה"ט לחתום מנחם ציון בבנין ירושלים, ולא מנחם ציון ובונה ירושלים].

וכמה נתחבטו הפוסקים בחתם גאל ישראל במקום גואל ישראל, וכן להיפך, או מקדש ישראל והמועדים במקום והזמנים, וברי"ה מקדש ישראל והזמנים ולא יום הזכרון, וברי"ח מקדש ישראל והזמנים או ויום הזכרון, וכן גם בהזכרת חגה"ס במקום שמע"צ, וכמה מהם החמירו טובא דלא יצא יד"ח, אף שבכולם ודאי חד ענינא הוא. (ול"ד לחתימת "שאותך לבדך ביראה נעבוד", שג"ז מטבע שטבעו, ויסודה בירו' יומא פ"ז ה"א, ונז' בכמה דוכתי. ובאמת בפאה"ש הל' א"י ס"ב סי"ז כתב גם בזה ששינה ממטבע שטבעו חכמים ולא יצא. וראה בית ישראל שם. וכן גם חתימת הפורס סוכת שלום בשבת, שג"ז מטבע שטבעו, וג"ז מירושלמי, הביאו הראבי"ה סל"ג וסוסי' קצו, והטור או"ח סרס"ז ועוד. וכל עיקרו תלוי במנהג, ולכן הטועה בזה יצא יד"ח).

ועוד זאת, דהכא גרע טפי, ולא יצא גם מטעם שאין ליחיד לקבוע ברכה לעצמו כמ"ש התוס' תענית יג, ב ד"ה אלא. ובאמת, ה"ט גופא שהיחיד אינו קובע ברכה לעצמו, לפי שמשנה ממטבע שטבעו חכמים בברכת ש"ת – ראה שו"ת בנימין זאב ח"ב סי' קפה.

(ומקום לומר יתירה מזו, בגדר תפלת עננו דהיחיד, שלא רק שאינו חותם בנוסח ברכה, אלא שמעיקרא נתקן רק בדרך בקשה, וכשאר בקשות שכוללן בש"ת, ולא שחל על היחיד חובת ברכה, וחתימת הברכה היא ש"ת. או כלך לדרך זה, שבאמת ברכת ש"ת כוללת ב' ברכות וחתימת ש"ת מהני אתרווייהו, אבל חתימת העונה ה"ז ברכה אחרת לגמרי). וגם למ"ד שהיחיד יכול לקבוע ברכה בפ"ע בין גואל לרופא, שדחוה הראשונים (ראה רי"ו ני"ח ח"א), אבל אכתי מחוייב בתפלת העמידה ולומר ברכת ש"ת.

אמנם, מצינו בלקט יושר ע' 113 שהביא קס"ד לחתום רק בהעונה גם ליחיד. אבל גם הוא סיים אח"כ בנוסח דידן, ושכן עיקר. ועוד ועיקר, שאא"פ לסמוך ע"ז בהיפך מד' כל הפוסקים. ובכלל קשה לסמוך על לקט יושר להלכה למעשה, דלאו מר בר רב אשי חתים עלה, ואין למדין הלכה מפי מעשה (ובמכ"ש ממה שהנדזו בכ"מ מלסמוך לגמרי על מנהגי מהרי"ל, שנכתבו ע"י מי שישמשו וכו' – ראה הסכמת הגר"ח מוואלוזין למעשה רב. שו"ת חוט השני סל"א. ואכ"מ). וכן בשו"ת מהרש"ל סס"ד הביא שכ"ה בסידורים. אבל לא כתב לעשות כן. ואדרבה.

ב"ה

KEREN ANASH

Supporting Crown Heights Families in Need

עניי עירך קודמים

The Rebbe: You cannot be perfectly happy,
if you do not know that your neighbor is not happy.

KerenAnash.net

Zelle: KerenAnash@770shul.org

PayPal: MaosChitim@770shul.com